106844

TRANSILVANIA

REVISTA ASOCIAŢIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ŞI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

APARE ODATĂ PE LUNĂ, SUB INGRIJIREA SECŢIILOR ŞTIINŢIFICE-LITERARE ALE ASOCIAŢIUNII.

An. XLVII. 1 Iulie v. 1916. Nr. 1—6.

REDACTOR INTERIMAL: A. BÂRSEANU.

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. SILVIU DRAGOMIR, IOAN I. LĂPĂDATU ŞI VICTOR STANCIU.

CUPRINSUL.

A. B.: Orfelinatele noastre — — — — — — — — 1—8
Abatele Metodiu Zavoral: Despre caritatea creştinească (trei predici) 9—33
R.: † Directorul Virgil Oniţiu — — — — — 34—39
Dr. Ioan Urban Jarník: Glose la partea românească din gramatica limbilor romanice a lui Wilhelm Meyer-Lübke — — — — — — — — — — — — 39—63
Cetitorul: Un poet poporal — — — — — — — — — 63-69
Cronică: † Regina Elisabeta a României. † Arhiepiscopul şi Mitropolitul Ioan Meţianu. † Episcopul Vasile Hosszu. Iubileul semicentenar al Institutului pedagogic din Blaj. † Nicolae Gane şi Nicolae Teclu. Ardeleni distinşi de Academia Română. — *Din vieaţa Asociaţiunii*: Membri decedaţi. In amintirea baronului David Urs de Margina. Secţiunea istorică a Asociaţiunii (adunarea datelor statistice, relative la războiul actual). Galeria de portrete. Şcoala civilă de fete a Asociaţiunii. Burse conferite. Biblioteca Asociaţiunii. Muzeul Asociaţiunii. Arhiva Asociaţiunii. Depozitul de cărţi al Asociaţiunii. Cassa Asociaţiunii. Cărţi distribuite gratuit soldaţilor răniţi şi bolnavi. Răscumpărări de felicitări. — *Bibliografie*: Teodor V. Păcăţian: Cartea de aur sau luptele politice naţionale ale Românilor de sub coroana ungară (vol. VIII.); Dr. Ioan Lupaş: Contribuţiuni la istoria Românilor ardeleni (1780—1792); Alexandru Leca Morariu: Dela noi (poveşti bucovinene); Revista «Pagini literare»; Biblioteca «Semănătorul»; Cărţi primite la Redacţie — — — — 69—84

Redacţia şi Administraţia: **Asociaţiunea, Sibiiu (Nagyszeben).**

ERDÉLYI MÚZEUM
207 * 1917. JAN. 23.

Extras din Statutele Asociaţiunii.

§ 2. Scopul Asociaţiunii este: înaintarea culturii poporului român şi anume: prin iniţiarea de studii şi scrutări şi editare de publicaţiuni literare, ştiinţifice şi artistice; înfiinţare de biblioteci poporale, muzee şi alte colecţiuni; acordare de premii şi stipendii pentru diferitele specialităţi de ştiinţă, artă şi industrie; expoziţii, producţii şi conferenţe publice; înfiinţare eventual ajutorare de şcoli şi internate; organizarea de secţiuni ştiinţifice şi designare de referenţi literari în aceste secţiuni; şi în fine prin orice alte intreprinderi legale, cari vor puteà contribui la prosperarea literaturii şi culturii atât spirituale cât şi economice a Românilor din patrie.

§ 8. Membri Asociaţiunii sunt: fundatori, pe vieaţă, ordinari, ajutători, corespondenţi şi onorari.

§ 9. 1. Membru fundator al Asociaţiunii este, care plăteşte deodată cel puţin o sumă de 200 fl. (400 Cor.) 2. Membru pe vieaţă, care plăteşte odată pentru totdeauna 100 fl. (200 Cor.) 3. Membru ordinar, care plăteşte o taxă anuală de 5 fl. (10 Cor.) 4. Membru ajutător, care plăteşte o taxă anuală de cel puţin 1 fl. (2 Cor.)

§ 12. Drepturile şi datorinţele membrilor fundatori, pe vieaţă şi ordinari sunt, ca ei să conlucre din toate puterile pentru înaintarea scopului societăţii, au drept în adunările generale a face propuneri în acest sens; au drept de iniţiativă şi vot decisiv în adunările generale; iar organul Asociaţiunii îl primesc gratuit.

Membri ajutători au vot numai în adunările despărţămintelor.

§ 36. Membri Asociaţiunii cu privire la deosebitele ţinuturi se grupează în despărţăminte, în fruntea cărora va fi un comitet, iar în fruntea comunelor din despărţăminte, câte o agentură.

§ 37. Chemarea despărţămintelor este a conlucrà la ajungerea scopului Asociaţiunii, întrând în mai deaproape atingere cu poporul şi răspândind la acesta învăţătura în toate direcţiunile:

a) prin colecţiuni de producte literare folositoare de tot felul; *b)* prin stăruinţa, ca pe lângă şcoalele poporale să se înfiinţeze şi susţină şcoale de pomărit şi vierit, de grădini şi alte economii de model etc. în măsura mijloacelor disponibile; *c)* prin disertaţiuni poporale şi învăţături despre economie, industrie şi comerciu; *d)* prin îngrijirea ca să se îndemne poporul a îmbrăţişà deosebitele ramuri de industrie şi comerciu; *e)* prin îndemnarea poporului la înfiinţarea de însoţiri folositoare pentru membri lor, provăzute cu statute speciale, cari se vor înaintà la autorităţile competente pentru aprobare.

§ 38. Numărul şi întinderea despărţ. se statoreşte de comitetul central.

§ 39. Membru al unui atare despărţ. este fiecare membru fundator, pe vieaţă, ordinar, ajutător şi onorar al Asociaţiunii, cu domiciliul pe teritorul despărţământului.

§ 40. Despărţămintele îşi îndeplinesc afacerile prin adunările cercuale (§ 41—42), prin comitetele cercuale (§ 43—45), şi prin agenturile comunale (§ 46—47).

Fiind ele numai părţi integrante ale Asociaţiunii (§ 15) se înţelege de sine, că toate acţiunile lor trebue să fie controlate şi aprobate de comitetul central, că avere proprie nu pot aveà, ci tot ce întră la cassa lor, au să transpună la cassa centrală.

Pentru trebuinţele despărţămintelor însă, la propunerea adunării cercuale (§ 42 p. 6), se vor asemnà din partea comitetului central 20% din sumele încassate prin ele pe seama Asociaţiunii în fiecare an sub orice titlu, afară de taxele încassate dela membri fundatori şi pe vieaţă, cari în sensul § 7 au să între întregi la fond.

Economiile fiecărui an rămân la fondul Asociaţiunii şi nu se mai pot pune pentru alt an la dispoziţiunea despărţământului.

Manuscrisele să se trimită la adresa: Redacţia revistei „Transilvania“, Sibiiu (Nagyszeben), Strada Şaguna Nr. 6.

106844

Transilvania

An. XLVII. 1 Iulie v. 1916. Nr. 1—6.

Orfelinatele noastre.

Zilele istorice, prin care trecem, pun la grea încercare popoarele. Ele trebuie să-şi încordeze toate puterile, de care dispun: fizice, morale şi intelectuale, ca să poată rezistà furtunei cumplite, ce s'a deslănţuit asupra vechiului nostru continent, să-şi păstreze moştenirea rămasă dela înaintaşi şi să-şi asigure un loc vrednic între neamuri pentru viitor. — Şi în adevăr, rareori s'a văzut în cursul veacurilor o desvoltare aşà de mare a energiei omeneşti, ca în anii aceştia doi din urmă. De o parte pe câmpul de luptă se folosesc, cu o tenacitate fără seamăn şi cu o isteţime admirabilă, toate mijloacele de apărare şi de atac: pe uscat, pe apă şi în aer, se fac invenţiunile cele mai ingenioase pentru nimicirea duşmanului şi pentru apărarea proprie, se dau dovezi de vitejie şi de rezistenţă, cum numai în timpurile legendare ale anticităţii mai putem întâlnì; iară de altă parte acasă, în locurile nebântuite încă de furia războiului, se lucră fără preget la îngrijirea masselor luptătoare cu toate cele de lipsă, se fac organizări nouă economice pentru acoperirea trebuinţelor celor rămaşi la vatra părintească, se desvoaltă o circulaţiune de bunuri şi de persoane, cum nu s'a mai văzut până acum, — de asemenea se dau toate îngrijirile trebuincioase ostaşilor răniţi şi bolnavi, se ocrotesc cei rămaşi acasă în lipsă şi în mizerie, şi se iau toate măsurile necesare pentru ajutorarea în viitor a acelora, cari vor rămâneà

nedestoinici de muncă în urma îngrozitorului războiu, pentru sprijinul soţiilor văduvite şi pentru creşterea orfanilor, ai căror părinţi au căzut pe câmpul de onoare.

Cu alte cuvinte, dualismul, care zace ascuns în sufletul omenesc, rare-ori a eşit la iveală cu atâta putere, ca în zilele noastre. De o parte tendinţa impulsivă de a atacà şi a se apărà, dorul neînfrânat de a vedeà trântit la pământ pe duşmanul, ce te-a vătămat, sau a voit să-ţi încrucişeze interesele, simţul nobil de a-ţi apărà până la cea din urmă picătură de sânge onoarea atacată şi pământul strămoşesc încălcat; iară de altă parte mila fără de margini faţă de cei nenorociţi, fie ei prietini sau duşmani, îngrijirea plină de devotament faţă de ai tăi şi faţă de viitorul lor, ocrotirea celor slabi şi neputincioşi, jertfirea intereselor proprii pentru alinarea suferinţelor altora, — cu un cuvânt: egoismul cel mai pronunţat faţă cu altruismul cel mai vrednic de admiraţiune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În această încăierare cumplită a neamurilor poporul nostru din această ţară încă şi-a avut şi-şi mai are încă partea sa.

La chemarea Domnitorului sute de mii de oşteni români au lăsat coarnele plugului şi băţul păstoresc şi au apucat arma ucigătoare pentru apărarea ţării şi a onoarei ei. Şi aceşti oşteni, întocmai ca strămoşii lor, şi-au făcut pe deplin datoria pe toate câmpurile de luptă, pe care au fost trimişi: în şesurile întinse ale Galiţiei şi ale Poloniei ruseşti, în văile istorice ale mult cercatei Bucovine, în munţii prăpăstioşi ai Tirolului, în văile roditoare ale Sârbiei şi în munţii pleşuvi ai Montenegrului şi ai Albaniei. Ivangorod, Lovcen, Baranovici vor rămâneà pentru toate timpurile titluri de glorie pentru ostaşii noştri, mărturii pururea grăitoare despre vitejia lor, putându-se înşirà cu vrednicie lângă locurile istorice mai vechi, în care a strălucit virtutea militară românească: lângă Aspern şi Essling, Custozza, Novara, Mortara şi Lissa.

Dar pe când flăcăii şi bărbaţii harnici de a purtà armele sângerau pe câmpul de luptă, nici cei de acasă n'au rămas cu mânile în sân, ci au dat dovadă de patriotismul lor şi de simţul lor de umanitate, jerfind din toate puterile lor pentru cei duşi spre apărarea ţării şi în deosebi pentru ostaşii răniţi şi bolnavi, precum şi pentru familiile lor aflătoare în suferinţă.

Încă la începutul războiului se făcură colecte însemnate de vestminte, alimente şi bani pe seama răniţilor; se înfiinţară apoi în câteva centre spitale pentru adăpostirea şi îngrijirea soldaţilor răniţi şi bolnavi, unde zeci de Românce luară asupra lor cu cel mai mare devotament serviciul de surori de caritate; tot sufletul gingaş şi simţitor al femeilor noastre se îngrijì, să aducă mângâiere celorce suferiau în spitale, departe de ai lor, cercetându-i la serbătorile cele mari şi distribuind între dânşii diferite daruri adunate de multeori din satele cele mai depărtate; societăţi şi particulari se întrecură a provedeà pe ostaşii bolnavi şi reconvalescenţi cu hrană sufletească, trimiţându-le şi împărţindu-le cărţi şi jurnale; în multe locuri se ajutară cu bani şi cu bucate familiile lipsite ale celor aflători pe câmpul de luptă.

Cu un cuvânt: sufletul milos al Românului eşì şi deastădată la iveală în toată bunătatea şi în toată curăţenia sa.

Cea mai de seamă faptă filantropică însă, răsărită în mijlocul poporului nostru în timpul din urmă, e, fără îndoială, *acţiunea pentru ajutorarea copiilor şi copilelor rămaşi fără tată şi fără nici un sprijin* în urma îngrozitoarelor întâmplări, prin care ne-a fost dat să trecem, şi care au sguduit din temelii liniştea şi fericirea atâtor familii.

Incă înainte de încheierea anului trecut o grupă de oameni de inimă a păşit cu energie şi cu devotament pentru înfiinţarea unui *orfelinat românesc în Sibiiu*, îndemnând cu cuvântul şi cu fapta publicul nostru, să

contribue pentru realizarea acestei întocmiri umanitare atât de necesare şi rugând Consistorul arhidiecezan din acest centru bisericesc, să ia asupra sa înfăptuirea orfelinatului proiectat.

Noua instituţie filantropică fù pusă de iniţiatorii ei sub scutul bisericii, deoarece prin insăşi natura ei biserica este chemată în prima linie a da mână de ajutor celor nenorociţi, a svântà lacrimile orfanilor şi văduvelor, şi a-i luà sub părintească sa ocrotire; de altă parte, prin organizarea ei, biserica este mai lesne în stare a aflà, unde în adevăr este lipsă de ajutor, prin organele ei poate mai uşor adunà în jurul său, întocmai ca o mamă bună, pe copilaşii rămaşi fără tată şi fără sprijin, şi aflându-se în strânsă legătură cu şcoala, le poate da mai bine acestora creşterea trebuincioasă şi-i poate face cu timpul membri folositori ai societăţii omeneşti.

Şi autoritatea bisericească solicitată şi înţelese imediat însemnătatea cestiunei, ce-şi cereà deslegarea cu atâta stăruinţă, şi fără amânare şi luà măsurile de lipsă pentru întruparea instituţiei atât de reclamate de împrejurări. Încă în cursul serbătorilor Naşterii şi ale Botezului Domnului — şi cum se puteau cinstì mai bine aceste serbători! — Consistorul arhidiecezan hotărî înfiinţarea unui orfelinat pe seama copiilor ostaşilor căzuţi pe câmpul de luptă sau ajunşi incapabili de muncă şi de câştig, şi spre acest scop decretă deschiderea unei colecte pentru adunarea fondurilor de lipsă.

«E vorba de un orfelinat românesc şi creştinesc», zice neuitatul Arhiepiscop şi Mitropolit *Ioan Meţianu*, acum mutat dintre noi în hotarele veciniciei, în apelul său cătră preoţime, unul din cele din urmă acte ale vieţii sale, — «ce Consistorul nostru plenar a decretat să înfiinţăm şi susţinem aici în Sibiiu, şi încă cu posibilă grabă. Orfanii după cei căzuţi în războiu ridică mânile lor nevinovate cătră Tatăl cel ceresc şi reclamă ajutor.

Cine le va puteà da creştere, hrană, îmbrăcăminte, dacă nu biserica, şi prin ea totalitatea fiilor ei rămaşi în vieaţă, cu puţină avere şi cu dare de mână? Cine îi va puteà ocrotì mai ales pe aceia, cari au rămas câte 4—5—6 sub grija unei mame văduvite, slăbită trupeşte şi istovită de durere, — dacă nu noi, ceice suntem datori să fim milostivi şi cu îndurare faţă de cei nenorociţi şi în dureri? — Iată deci, onorată preoţime, un nou teren, ce ni se deschide de a face binele, de a ocrotì şi miluì pe toţi ceice azi au perdut pentru Tron şi patrie pe părintele lor iubit».

Câte-va săptămâni după aceea resună din *istoricul Blaj*, celălalt centru bisericesc român din patrie, un apel tot aşà de călduros cătră clerul şi poporul de sub conducerea sa.

«Zeci de mii s'au prăbuşit pe câmpul de onoare», glăsueşte cu emoţiune acest apel al mai multor fruntaşi ai bisericei şi ai şcoalei, «şi orfanii rămaşi, — cum zice Ieremie prorocul, — cereau pâne şi nu erà cine să le frângă... Ceice au adus pentru patrie şi Tron suprema jertfă, vrednicesc ca şi noi să ne jertfim pentru ei, măcar în proporţii neasemănat mai reduse, îngrijindu-ne de ocrotirea orfanilor lor. In viforul cumplit al măcelului să ridicăm şi noi în slavă porumbul alb al milei şi dragostei creştineşti. — Alături de ofertele marinimoase ale Arhiereilor şi ale oamenilor noştri cu dare de mână, să adunăm şi filerii văduvelor şi ai celor săraci, căci şi ceştia apasă tot atât de greu în cumpăna milostivului nostru Stăpân. Prin graiul nostru vă roagă mii şi mii de orfani, cari la timpul său, având parte de o creştere îngrijită, vor fi tot atâţia membri folositori ai patriei noastre, ai neamului şi bisericei noastre. — Deschideţi deci, fraţilor, inimile voastre cernite de jale şi revărsaţi asupra orfanilor nevinovaţi comoara îndurării creştineşti. Orice filer, orice bucată de pânză ori de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

haină, va fi binevenită, căci vi se cere în numele sfânt al dumnezeescului nostru învăţător, care a spus: «Lăsaţi pruncii să vină la mine!» Din satele noastre pustii şi fără lumină mii şi mii de mânuţe nevinovate se întind spre noi, sbătându-se în luptă cu mizeria neagră, ce vrea să-i înghiţă. «În numele lui Hristos, ajutaţi-ne», strigă ei. Glasul lor ne pătrunde până la inimă; nu mai putem întârzià nici o clipă».

Aceste cuvinte mişcătoare, isvorîte din adâncul unor suflete îngrijorate de soartea atâtor mlădiţe nevinovate ale neamului nostru, aflătoare în suferinţă şi ameninţate de mizerie, îşi avură deasemenea în scurtă vreme efectul dorit. La câte-va zile după apariţia acestui călduros apel, autoritatea supremă a bisericei greco-catolice române decise şi din partea sa *înfiinţarea unui orfelinat în vechiul centru cultural dela împreunarea Târnavelor.*

Prin epistola sa pastorală din 9/22 Februarie a. c. venerabilul Arhipăstor al acestei biserici, *Dr. Victor Mihályi*, arată mai pe larg şi în cuvinte părinteşti lipsa neapărată şi menirea noului instituţiuni filantropice, lămureşte felul creşterei, ce se va da orfanilor şi orfanelor în institutul proiectat, şi îndreptând glasul său părintesc către credincioşii săi, îi îndeamnă să jertfească din toate puterile pentru susţinerea aşezământului menit să aducă atâta bine şi atâta mângăiere tinerelor odrasle nenorocite.

«Cunoaşteţi îngrijorările noastre de soartea orfanilor lipsiţi», grăieşte venerabilul Arhiereu către sfârşitul epistolei sale pastorale. «Ştiţi şi gândul nostru pentru alinarea durerilor celor fără nădejde. Auziţi şi voi, în liniştea satelor voastre, suspinurile pline de jale ale maicelor văduvite şi îndurerata lor îngândurare pentru ziua de mâne. Face-vă-ţi vouă comoară în ceriu, unde furii nu o sapă, nici nu o fură. Dumnezeu v'a ferit pe voi şi pe fiii voştri, de nu i-a ajuns nemiloasa soarte a orfanilor lipsiţi. Aţi fost apăraţi, voi şi avutul vostru, de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

piepturile părinţilor copiilor săraci. Fiţi-le mulţumitori. Şi dacă Dumnezeu, cruţându-vă, v'a iubit pe voi mai mult decât pe alţii, fiţi recunoscători şi împliniţi voinţa lui»...

Cuvintele călduroase ale capilor bisericilor noastre surori şi ale sfetnicilor lor şi aflară îndată în toate straturile sociale ale poporului nostru răsunetul cel mai viu. Din toate părţile: din sate şi din oraşe, dela mari şi dela mici, dela bogaţi şi dela săraci, până şi din şanţurile, în care se luptă cu atâta vitejie şi în mijlocul atâtor greutăţi şi primejdii ostaşii noştri, veniră ajutoare pentru întemeiarea şi susţinerea celor două orfelinate.

Şi de astădată Arhiereii premerseră cu exemplul lor; pe lângă dânşii însă, aproape toţi fruntaşii noştri ţinură să ia parte la acţiunea de salvare a odraslelor acelora, cari şi-au jertfit sângele şi vieaţa pentru apărarea noastră, a tuturor. S'au aflat comune bisericeşti, cari au jertfit zeci de mii de coroane, dar în acelaş timp am avut bucuria a vedeà oameni cu puţine mijloace, cari au dat ultimii fileri ce-i aveau în pungă, şi femei văduve, cari din toată sărăcia lor au scos din fundul lăzii doi trei coţi de pânză şi i-au dat, ca să se îmbrace cu dânsa alţii mai lipsiţi şi mai nenorociţi decât ele şi decât ai lor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu aceeaş însufleţire fù întâmpinată şi *chemarea Uniunii femeilor române din patrie* de a se face contribuiri pe seama orfelinatului plănuit de dânsa încă din anul 1913 şi care, în urma împrejurărilor din timpul din urmă, va aveà să adăpostească pe copilele celor căzuţi pe câmpul de luptă şi rămase fără sprijin şi fără îngrijire. Acest al treilea orfelinat se va deschide, deocamdată, în legătură cu internatul-orfelinat susţinut de Reuniunea femeilor române din Braşov.

Astfel, mulţămită spiritului de jertfă al publicului nostru şi iniţiativei vrednice de toată lauda a câtorva bărbaţi şi femei de inimă, în scurtă vreme — încă în toamna acestui an — se vor inaugurà *trei institute pentru*

creşterea şi îngrijirea copiilor şi copilelor ajunşi în nenorocire în urma groaznicului şi îndelungatului război: *în Sibiiu, Blaj şi Braşov.* În chipul acesta multe lacrimi vor fi svântate, multe odrasle ale neamului nostru, expuse peirei şi suferinţei, vor fi mântuite.

Nu ne îndoim, că mijloacele materiale adunate până acum vor fi întrebuinţate în chipul cel mai conştienţios şi mai folositor din partea acelora, cari vor aveà să conducă nouăle instituţiuni de binefacere şi că orfanii primiţi într'însele vor fi crescuţi astfel, încât cu timpul să poată ajunge membri folositori ai neamului, ai patriei şi ai omenirei.

Un lucru însă am mai aveà de amintit, înainte de a încheià aceste şire.

Deşi sentimentul de umanitate şi prevederea pentru viitorul neamului s'au manifestat aşà de îmbucurător cu prilejul acesta, deşi sumele colectate până acum sunt aşà de frumoase, totuş să nu uităm, că suntem numai la începutul împlinirei unei datorii însemnate naţionale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cele trei orfelinate se vor deschide; ele vor primì un număr oare-care de copii şi de copile şi-i vor îngrijì cu toate cele trebuincioase, dându-le atât hrană trupească, cât şi sufletească. Să nu uităm însă, că nenorocirea a luat proporţii uriaşe, că numărul copiilor sârmani, avizaţi la ajutorul obştesc, este legion, că în viitor nenorocirea, poate, se va întinde şi mai departe, şi prin urmare *să fim gata la nouă jertfe, la nouă dovezi de umanitate şi de iubire de neam şi de ţară.*

Nici una din odraslele nenorocite ale neamului nostru nu este iertat să piară, nici una nu este iertat să rămână neîngrijită şi să se părăginească.

Aceasta o pretinde dela noi simţul de conservare proprie; aceasta e o datorie creştinească şi omenească.

Să o împlinim, deci, fără întârziere şi din toată inima!

A. B.

Despre caritatea creştinească.

— Trei predici de **Abatele Metodiu Zavoral.** —

Drept introducere.

Pentru întâia dată păşeşte abatele de Strahov, Prea Cuvioşia Sa *Metodiu Zavoral*, în faţa publicului nostru cu o lucrare scrisă în româneşte. Obştea românească ştie prea bine, dela începutul războiului celui mare, care bântue încă, *cine* este abatele de pe «muntele Sionului» din Praga. Cu toate acestea nu vor strică încă câteva rânduri lămuritoare.

Marele prietin al Românilor nu s'a mărginit numai la vizitarea răniţilor români de prin spitalele din Boemia, nu s'a îngrijit numai de «şezători» româneşti în spitalul-lazaret al mănăstirii, în fruntea căreia l-a aşezat pronia cerească; — a vrut să ne sară într'ajutor şi cu scrisul, dupăce ne-a ajutat cu vorba şi cu fapta, lăsându-ne să-i *cetim în inimă*.

În decursul «şezătorilor», i-a venit ideea să tălmăcească în româneşte câteva predici, ţinute în faţa unui public, compus din intelectualii cehi din Praga (Smichov), în anul 1913.

Cine va cetì predicile de faţă, — căci despre acestea este vorba, — se va convinge, cât de potrivită a fost ideea aceasta a abatelui de Strahov.

Problemele fundamentale de etică creştină, tratate în aceste trei predici-conferenţe, se pot referì prea bine şi la împrejurările noastre sociale, şi dacă a pledà pentru caritatea creştinească este cu cale în timp de pace, câtă vreme nu zingănesc armele, — acum, în timpul războiului înfricoşat, este cu atât mai potrivit.

Întreg aparatul de argumentaţie, întreagă verva oratorică a acestor predici vor fi înţelese, fireşte, mai bine din partea acelora, cărora le-ar fi dat să trăiască în mediul abatelui şi să ia parte la una din predicile acestea, în biserica mănăstirii din Strahov.

Săptămânile trecute mi-a fost dat să simţesc numai o părticică din verva aceasta oratorică a preaiubitului nostru abate. Am fost şi eu în biserica arhiplină de pe «muntele Sionului» din Praga (Strahov). Deşi erà o zi de primăvară, frumoasă, într'o după-prânză, totuş gemeà biserica de lume. Alergaseră cu toţii, să asculte pe abatele. Un adevărat pelerinaj. Nu trebuià să fii, cine ştie ce psiholog, ca să constaţi *adânca* impresie, pe care o făceau cuvintele abatelui rostite de pe amvon. Mai rar am văzut public, care să asculte cu atâta sfinţenie cuvintele oratorului. Dar şi aveau credincioşii motiv să asculte cu atâta atenţiune, căci expresia feţii abatelui, gesturile, căutătura ochilor şi — mai cu seamă — glasul, modulaţiunile vocii, îţi dădeau să înţelegi, chiar şi ţie, care nu cunoşteai limba, că aici vorbeşte un om *convins* până în adâncul sufletului de ceeace spune.

Dupăcum aleargă lumea în Ungaria să asculte predicile episcopului Prohászka, întocmai aşà îşi dau întâlnire creştinii cehi din Praga la predicile abatelui Zavoral, fie ei intelectuali, fie oameni fără de multă carte.

Şi cum să nu captiveze o predică de a abatelui Zavoral, dacă are un conţinut atât de atrăgător, de frumos şi de adânc? — Traducătorul lui Lacordaire, abatele, care s'a ridicat dintr'o familie săracă până la treapta

aceasta înaltă a ierarhiei bisericeşti, în urma calităţilor sale sufleteşti, — a *gustat* paharul amărăciunii în tinereţe, şi făcând apologia caritătii creştineşti, preamărind durerea, nu face altceva, decât o autoanaliză a stării sale sufleteşti, din trecut şi din timpul de faţă.

Ce mă îndeamnă pe mine, greco-orientalul, să înfăţişez publicului nostru cetitor, însoţite de câteva cuvinte, predicele acestea trei? Abatele m'a găsit vrednic să mă întrebe de una de alta, când a fost vorba să ciseleze traducerea de faţă şi i-am dat mână de ajutor cu trup cu suflet, ştiind că o operă ca aceasta numai *bine* poate aduce în şirurile publicului românesc. Dacă se traduce la noi din Petroff şi din Prohászka, vor fi binevenite şi predicile unui Metodiu Zavoral, mi-au zis, căci — dupăcum se va convinge oricine, în urma lecturii — predicile acestea sunt alese astfel, ca să aibă cât mai multe puncte de atingere *comune* cu toate confesiunile creştine.

Acum e vorba: să ne luăm la inimă ideile din cele trei predici! Ni-le rosteşte un prietin devotat, desinteresat, un prietin, căruia nu-i vom putea mulţămi altfel pentru dragostea, ce o nutreşte faţă de noi, decât urmându-i sfaturile.

O mică observare şi încheiu.

Oratorul, care descrie în colori atât de vii mizeria omenească şi care îndeamnă cu atâta simţire: «Oameni buni! Săriţi într'ajutor celor necăjiţi!» a săvârşit însuş nesfârşit de multe opere mari, caritative. De ani de zile este în fruntea unui institut de orbi, de ani de zile vizitează spitalele şi temniţele şi casele celor săraci; acum, de curând, a fost ales preşedinte al unei societăţi pentru ajutorarea văduvelor celor căzuţi pe câmpul de luptă, din Boemia, — într'un cuvânt, în faţa activităţii acesteia trebue să-ţi pleci capul şi să zici: buzele abatelui rostesc adevărul, dar şi faptele lui conglăsuesc cu cuvintele rostite!

Fie, ca lucrarea aceasta să treacă din mână 'n mână, să fie cetită şi răscetită de toţi, fie ei gr.-or. sau gr.-cat. — fie, ca, dupăce a cetit-o, fiecare să o pună la o parte cu întrebarea: «Abate Metodiu Zavoral, pe când ne cinsteşti cu *altă* traducere din operele-ţi atat de frumoase?»

Praga, în Maiu 1916.

Horia Petra-Petrescu.

I.

Cu adevărată bucurie şi cu un zel, care — luând în considerare ţinta, spre care tind aceste vorbiri duhovniceşti — nu însemnează un merit, ci o adevărată *datorie,* am primit invitarea să Vă vorbesc despre caritatea creştinească.

M'a rugat pentru aceasta preşedintele societăţii, care şi-a ales, după exemplul sfântului Vincenţiu de Paula, drept ţintă, să-şi pună toate puterile în mişcare, să se folosească de întreg zelul membrilor săi, ca să sară într'ajutor săracie, care îşi ridică mânile, rugător, din toate părţile, şi suferinţei, care se arată în capitala noastră (Praga), adeseori, într'un chip atât de îngrozitor, —

al societăţii, care şi-a propus să aline cruzimea mizeriei, să sature pe cei flămânzi, să îmbrace pe cei goi, să mângâie pe cei trişti şi să redeà lui Dumnezeu şi omenirii pe cei cari încep să nu mai creadă în Dumnezeu şi în omenire, cu ajutorul nouălor nădejdi şi a curajului de vieaţă nouă.

«Societatea Sfântului Vincenţiu» e cuprinsă, înaintea tuturor celorlalte societăţi, de spiritul şi poartă pecetia bisericii creştine în lumina ei cea mai strălucită şi cea mai primitoare tuturor inimilor omeneşti. A uscà lacrămile oamenilor şi a le secà cu o mână cu atât mai gingaşe, pe cât lacrămile ard mai tare şi cu cât ele curg mai în taină; a întrà în casă şi a aduce aici dovezile milei creştineşti, acelora, cari de multă vreme s'au desobicinuit să mai creadă şi în inima şi în mila omenească; a căutà pe aceia, cari nu duc numai foame după un codru de pâne, ci cari sufer de foamea sufletului, a sufletului, care rătăcise atât de grozav dela orice adevăr dumnezeesc, dela orice dar dumnezeesc — şi care simte mai apoi cu atât mai grozav, cât de greu poţi trăì, lipsit de adevărul şi cât de greu suferi fără de darul acesta; a ridicà pe cei căzuţi; a învăţà pe cei neştiutori; a întărì în nădejde nouă pe cei, cari au ajuns aproape de desnădejde, — fraţii mei! — cum să nu binecuvintezi pe aceia, cari şi-au ridicat o ţintă atât de înaltă şi cum să nu le dai mână de ajutor în lupta aceasta cu sărăcia trupească şi cu mizeria sufletească?!

La luptă deci împotriva sărăciei!

Nu întrece problema aceasta puterile omeneşti?

Fraţilor! Studiăm istoria omenirii, — istoria aceasta este rezultatul hărniciei de furnică, a pătrunderii geniale şi, cel puţin pe câteva pagini ale ei, este plină de fapte sigure, şi — totuşi — ce este istoria aceasta altceva, dacă nu istoria câtorva dinastii de domnitori, istoria câtorva popoare şi împărăţii, a căror desvoltare şi decadenţă, ale căror învingeri strălucite şi înfrângeri ruşinoase, ale căror virtuţi tari şi imoralităţi îngrozitoare le descrie, — cum este cu putinţă a le descrie din izvoare autentice. Cu cât ar arătà *altfel* istoria lumii, dacă ne-ar fi dată putinţa de a privì, pentru o clipă cât de scurtă măcar, cu ochii a-toate-ştiutori ai lui Dumnezeu, în vremurile trecute şi în timpul de faţă, cu ochii aceia, cari într'aceeaş vreme văd lămurit tot binele şi toată stricăciunea, de cari este capabilă inima omenească?!

Cu cât ar vorbì altfel istoria lumii, dacă n'ar fi numai istoria câtorva tronuri, istoria câtorva împărăţii, ci istoria, care

descrie cum au trăit şi ce au suferit toate acele miliarde de oameni, cari au murit şi s'au prăpădit fără de nume şi fără de urmă! Această istorie, fireşte, nu o va scrie peana omenească şi nici inima omenească n'ar puteà îndurà întâmplările-i infricoşate, — dar şi aşà ştim, că sărăcia şi adeseori şi nefericirea însăşi s'au sălăşluit şi au dăinuit în mijlocul majorităţii nespus de mari a oamenilor, din clipa când a pierdut omul raiul prin păcat şi l-a prefăcut în valea plângerilor. Până astăzi se află mizeria pretutindeni.

Din ce se compune societatea de astăzi? Din bogătaşi? Da, sunt câţiva, şi numele lor răsună în toată lumea, şi înrâurirea lor se reslăţeşte asupra tuturor popoarelor, şi comorile lor cresc pe zi ce merge. — Din oameni bine situaţi? Aceştia sunt mai numeroşi şi din rândul lor se recrutează aşa numitele clase mijlocii, cari nu trebuie să tremure prea mult gândindu-se la viitor şi cari au pânea cea de toate zilele, sigură şi îndestulitoare. Dar cum se răresc şirurile lor faţă de majoritatea nespus de mare a oamenilor, cari îşi câştigă cu mare greu ce le trebuie pentru traiu, şi cât de mulţi sunt aceia, cărora le lipseşte chiar şi aceasta?!

O să fie odată altfel şi o să ţină starea aceasta schimbată?

pdf.net/cetatea-domnilor-lucian-blaga

Dragii mei, numai Dumnezeu ştie, cari schimbări le va vedeà omenirea, sub cari sceptre de toate formele şi de prea deosebită greutate şi tărie are să trăiască încă: numai El singur ştie, ce va născocì omenirea, ce va dărâmà şi schimbà, ce va îndreptà şi perfecţionà. — Stăruinţa aceasta este vrednică de toată admiraţia, şi cine e bun, binecuvintează cu bucurie toate năzuinţele ei; — dar fiţi încredinţaţi, că n'are să îndepărteze sărăcia.

Vorba aceasta mare a lui Hristos: «Pe săraci pururea îi aveţi cu voi!» a fost îndreptată nu numai apostolilor, ci ea răsună în toate veacurile şi în toate timpurile, în cari vor fi oameni destui cu foamea în măruntaie, cu lacrămile în ochi, cu rugarea, care te mişcă, pe buze şi cu sdrenţe pe trupul întreg. Şi de ce, fraţilor? Pentrucă izvoarele sărăciei nu le poţi numărà şi nu le poţi secà.

Mulţimea cea mai mare a oamenilor îşi câştigă pânea cea de toate zilele prin muncă, fie cu munca istovitoare a trupului, fie prin munca obositoare a sufletului. Şi deodată boala face toată munca cu neputinţă, — boala ţine, înghite pe încetul toate economiile şi voi înşi-vă ştiţi prea bine, că toate spitalele

noastre, instituţiile noastre pentru orbi şi surzi şi ologi pot numai cu greu să adăpostească, pe câtăva vreme numai, scurtă şi aceea, pe câţiva din aceia, cari din pricina boalei îndelungate nu sunt în stare să lucreze. Şi chiar atunci, când ai destulă putere şi destulă sănătate, munca însaşi adeseori îţi lipseşte. Câte braţe sunt, cari ar lucrà bune-bucuroase, dar muncă ca'n palmă! Şi e destul să fii silit de-a sta de geaba o singură lună, o singură săptămână, şi ştiţi prea bine şi vedeţi cu toţii, pretutindeni împrejurul vostru, ce însemnează una ca aceasta pentru sărmanul lucrător şi pentru soţia sa şi pentru copiii lui. Şi chiar dacă e muncă destulă, cât de des este câştigul prea mic?! Familia se înmulţeşte, copiii cresc, cheltuielile se măresc cu ei, dar leafa rămâne mereu aceeaş.

Dar ce să zic, când susţinătorul familiei moare şi rămâne mama cu câţiva copìi? Ce-i foloseşte, că munceşte ea cât e ziulica de lungă, că priveghiază nopţi întregi, când are atâţi copìi cari strigă după pâne şi pâne nu e de ajuns?!

Eu nu aduc nici o învinuire, nu vreau să amăresc pe nimeni; *constat* numai fapte împlinite şi susţin, că *împrejurările sociale ale timpului nostru osândesc deadreptul la sărăcie masse întregi.* — Şi ce să zic, când se însoţeşte cu această sărăcie fără de vină sărăcirea din vina proprie?

Dumnezeu ne-a dat şi sănătate şi destoinicie, — muncă e destulă şi chiar câştigul este cum se cade, dar lipseşte traiul cel cumpătat şi creştinesc. Ce au câştigat bărbaţii, cu greutate, într'o săptămână întreagă, cheltuiesc într'o singură seară, prin cârciume. Aşa este, — o ştiţi cu toţii că este aşa, şi numai Dumnezeu e în stare să numere, câte familii se prăpădesc din vina lor, în ce atmosferă cresc copiii lor şi ce soartă îi aşteaptă de mai 'nainte pe aceştia!

Pierderea sănătăţii, lipsa muncii, câştigul prea mic, vieaţa imorală şi nesocotită — iată izvoarele sărăciei, şi izvoarele acestea nu le veţi secà pe deplin şi de aceea nici sărăcia nu o veţi depărtà din lume.

Ce e de făcut atunci? Să pui cruce tuturor stăruinţelor, să te gândeşti numai la tine însuţi, să năzueşti să-ţi asiguri viitorul tău propriu şi să laşi pe cei cari sufer în grija soartei lor? Durere, sunt destui oameni, cari sunt în stare să se uite cu o privire nepăsătoare şi rece ca oţelul la mizeria omenească, sunt mâni destule, cari nu fac nici o mişcare spre a depărtà cel puţin bolovanii cei mai mari din cărarea săracului şi spre a plivì

cel puţin spinii cei mai dureroşi din cărarea lui. Dar tot atât de adevărat este, că sunt pe lume şi inimi miloase, pe cari le ard lacrămile străine tot atât de tare ca lacrămile proprii; tot atât de adevărat este, că trăiesc în mijlocul nostru suflete nobile, cari vor fi gata la orice jertfă, spre a împărţi puţină lumină şi puţină mângăiere, pretutindeni, unde strigă sufletele mâhnite după lumina şi mângăierea aceasta.

Fraţilor! altfel nu se poate, din clipa aceea, de când şi-a luat dragostea dumnezeiască toată mizeria şi toată durerea omenească asupră-şi şi de când a proclamat din vârful crucii, suferind şi murind, această dragoste şi compătimire: legea cea mai mare a oamenilor.

Sângele, care a ţâşnit pentru toate timpurile şi pentru toate locurile din inima lui Dumnezeu, din inima cea străpunsă de nemulţumirea omenească, a înmuiat pentru toate timpurile inima egoistă a oamenilor, şi nesimţirea faţă de sărăcie, nepăsarea în faţa mizeriei omeneşti s'a făcut pentru toţi vecii o ticăloşie şi un semn al netrebniciei chiar şi acolo, unde nu pricep încă oamenii crucea lui Hristos, ori unde au încetat să caute la ea cu privirea credincioasă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ştim bine şi noi, că nu vom depărtà sărăcia din lume; dar e cu putinţă şi este chiar o datorie *să o alinăm* şi *să micşorăm greutatea ei!* Mijloacele şi cărările, cari duc la ţinta aceasta, sunt felurite, după cum sunt felurite şi izvoarele şi pricinile sărăciei şi nenorocirii omeneşti. Acolo, unde e întunerec, să aducem lumină; pe unde e nedreptate, să facem tuturor dreptate, şi unde lipseşte compătimirea, să aducem toată căldura dragostei noastre, gata la fiece jertfă, şi atunci vom face pentru alinarea sărăciei aceea, ce *omeneşte* este cu putinţă.

Unde e întunerec să aducem lumină!

Fraţii mei! Cel mai mare duşman al omenirii este neştiinţa, care e şi cel mai spornic şi cel mai dăinuitor izvor al sărăciei omeneşti, al celei trupeşti şi al celei sufleteşti. Uitaţi-vă puţin cu mai mare băgare de seamă la vieaţa celor săraci şi desigur vă veţi sperià adeseori, văzând cât de mare întunerec e în capetele lor, cât întunerec e în inimile lor şi cât e de întunerec în conştiinţele lor. Ei bine, ce e de făcut, ca să luminăm capetele acelea cu lumina adevărului, să nobilităm inimile acelea cu simţemintele morale şi să aducem conştiinţele acestea la cunoştinţa drepturilor lor şi totodată şi a datoriilor lor?

Cine să aibă oare sarcina *să înalţe nivelul moral al săraciei*, să-i arete ţinta şi căile adevărate ale vieţii omeneşti şi să-i desvelească toată urgia şi toate urmările grozave ale ticăloşiei morale? Cine va aveà sarcina aceasta? — Aud răspunsul: *Şcoala* — şi primesc răspunsul acesta cu adevărată căldură. Eu unul ştiu, pentru câte sunt dator şcolii, şi încă din copilărie, după pilda părinţilor, m'am deprins să sărut mulţumitor şi cu evlavie mâna, care aprindeà în sufletul meu tinăr lumina cunoştinţelor, şi să binecuvintez buzele cari îmi deslușiau bucuria curată a ştiinţei. Ştiu bine, ce însemnează şcoala, şi din fericire, o ştie şi poporul meu! N'a ajuns până acum la multe, pentru cari luptă poporul meu! De zeci de ani de zile s'a înşelat el în repeţite rânduri, în multe, de cari îşi legà nădejdile cele mai strălucite; dar pe câmpul culturii, în jertfe pentru creşterea neamului, în cheltuieli pentru zidirea şcoalelor, dela şcoala poporală până la universitate, abià îi găseşti păreche între celelalte neamuri. Acele jertfe au fost adeseori grele, dar nu i-a părut rău; cheltuielile întreceau adesea puterile sale, dar el ştià prea bine, că până acum nici un popor n'a sărăcit şi nu şi-a pierdut tot sângele în urma unor astfel de chieltuieli, numai şcoala să-şi împlinească sarcina şi numai să-şi jertfească învăţătorii cu adevărat toate puterile într'o slujbă plină de atâta răspundere!

Dar, dragii mei, este oare singură şcoala de ajuns pentru înălţarea morală şi pentru creşterea înţeleaptă a poporului? Nu încetează toată înrâurirea ei de obiceiu chiar în vârsta cea mai primejdioasă, chiar la graniţa între copilărie şi adolescenţă? Nu ştim noi cu toţii, cum mulţimea cea mare a copiilor trebuie să meargă cu acel pic de cunoştinţe temeinice în lucrătoare şi în fabrici, unde se află faţă în faţă cu patimi, cari se răscolesc într'un vârtej plin de înmiite mreje şi curse? Cine are să stea lângă ea atunci, cine-i va da putere împotriva ispitei, cine o va ferì de feluritele primejdii şi cine are s'o ocrotească, ca să nu piară?

Aud răspunsul al doilea: ocrotirea tineretului şi îngrijirea moralei publice e o datorie a *statului*, e o sarcină, şi chiar o sarcină din cele mai sfinte, a corpurilor legiuitoare şi a autorităţilor publice. Mă învoiesc şi cu răspunsul acesta, şi bag de seamă cu bucurie, cum începem şi noi să ajungem acolo, unde am întrelăsat să ajungem, de atâta vreme, atât spre paguba oamenilor, cât şi spre paguba statului. Dar, fraţilor, nu

trebuie să uităm, că legile omenești au fost pururea și sunt până în ziua de astăzi o expresie numai a dreptății și numai a moralei, la care a ajuns cutare epocă.

Dați majoritatea în corpurile legiuitoare puterii lumii sensuale și o să vă îngroziți, ce vor iertà îndată chiar legile, și ce va sta de-a-dreptul sub ocrotirea legilor. Dar chiar și atunci, când legile sunt decretate de un corp de bărbați într'adevăr cinstiți, bogați în experiențele vieții, conștii pe deplin de răspunderea lor înaintea lui Dumnezeu și în fața poporului, — totuși legile lor niciodată nu vor pătrunde până în sufletul, până în conștiința poporului, și voi știți prea bine, că morala cea adevărată, că înălțimea sufletească cea reală își are rădăcini dăinuitoare chiar în suflet și în conștiință.

Clădiți școli și îngrijiți bine ca fiecare școală să fie pentru popor un far luminos pe calea adevărului și a științei, faceți legi și priveghiați ca vieața noastră publică și cea morală și cea juridică să aibă în legile acestea scutul ei și ocrotirea ei, — în sufletul poporului însă și în conștiința neamului nu veți pătrunde altfel, decât cu *puterea și cu autoritatea religiunii!* Și acesta este al treilea mijloc, care, după convingerea noastră neclintită, este indispensabil la înălțarea morală a poporului, deși timpul modern o tăgăduiește cu patimă nespus de mare și a și tras în privința aceasta masse întregi după sine. Conștiința omenească nu o cunoaște acela, care nu vede și nu știe că conștiinței acesteia îi trebuie o autoritate suverană, desăvârșită și supremă, dacă e vorba să se închine smerită înaintea ei și să se subjuge cu adevărat poruncilor ei. Și inima omenească nu o cunoaște, cine nu vrea să mărturisească, că inimei aceleia *îi trebuie o credință,* care să-i vorbească în cuvinte pline de lumină, de siguranță și de mângâiere, o credință, care să-i desluşească toate drepturile ei mari și sfinte, toate nădejdile ei mari și nemuritoare, dar care să-i aducă aminte și de datoriile ei cele mari și sfinte. Și căutați și mai numiți-mi o credință, care ar întrece în privința aceasta sfântă credința noastră, care se apropie de sufletul omenesc cu Evangelia, cu Crucea și cu Eucharistia, va să zică, care aduce sufletului omenesc: lumină, pildă și putere! — Doriți să alinați sărăcia? Fiecare suflet nobil vă binecuvintează pentru stăruința asta! Dar dacă vreți să o duceți în îndeplinire fără de ajutorul lui Hristos, toată experiența de până acum vă previne că nu este cu putință.

Unde e întunerec, să aducem lumină, iar unde e nedrep-

SC Cluj Centrul Universitar Cluj-Napoca

tate, să facem dreptate! Sărăcia nu izvorește totdeauna numai din acel nivel moral prea de jos, și să zici pururea: «Predicați poporului poruncile morale și veți deslegà cestiunea socială», ar fi nu numai un neadevăr, ci de-adreptul o insultă adusă tuturor familiilor așa de numeroase, cari cu toată simplitatea lor și cu toată strâmtorarea lor trăiesc totuș așa de cinstit, își câștigă pânea cu atâta onestitate și își îndeplinesc datoriile față de Dumnezeu și față de oameni într'un grad, la care nici intelectualii nu pot totdeauna să se ridice.

Adeseori e *nedreptatea socială* cauza sărăciei și mizeriei, împrejurările juridice, legile, cari nu apără destul drepturile celor mici și slabi, sau le și negligă cu totul.

A vreà în cazuri ca acestea să moralizezi numai, să îndemni poporul la răbdare și la abnegație și să-i îndrepți toată nădejdea numai și numai la vieața cealaltă, ar fi desigur o nedreptate și ar fi și un păcat! Păcătuiesc greu, de sigur, față de popor toți aceia, cari îi șoptesc, că o va duce numai atunci mai bine, când va dărâmà și nimicì până în temelìi ordinea socială de față, — dar păcătuiesc tot așa de greu și aceia, cari tăgăduiesc, ori nu vreau să vadă trebuința *de a îndreptà* multe împrejurări sociale. A fi gata să lucrezi și a nu câștigà nici atâta, cât să-ți alini foamea; a îmbătrânì în muncă și a rămâneà la bătrânețe și în boală fără de ajutor, a sta la mașină, a lucrà în lucrătoare, pe câmp ori în pădure o săptămână întreagă, des-de-dimineață până seara, fără să ai dreptul, să te odihnești cel puțin în ziua de sărbătoare ori într'o zi de Duminecă, fără să ai dreptul la un ceas, în care sufletul tău ar puteà să se gândească puțin și la trebuințele tale cele mai înalte și la rostul cel mai sfânt al vieții tale, a fi silit să înjugi pe copiii tai cu mușchi slabi și cu trupuri nedesvoltate în jugul muncei grele și să trimiți pe mama lor și pe nevasta ta dela vatra casnică după un câștig atât de greu, — frații mei! — toate faptele acestea strigă deadreptul după o îndreptare, și a încercà să le îndreptăm, este datoria noastră, după dreptul dumnezeesc și după dreptul natural.

Unde e nedreptate — să facem dreptate, și unde lipsește compătimirea, să aducem *dragostea* cea activă și gata de jertfe. Despre dragostea aceasta, a cărei taină tocmai Hristos a desvălit-o lumii și a cărei pildă, mare și într'adevăr dumnezeiască, El însuși a dat-o lumii cu întreagă vieața Sa și prin moartea Sa, o să vorbesc cu ajutorul lui Dumnezeu pe ziua de mâne. Astăzi

CC-0. Iași / Central University Library Iași

vă dau numai sfatul: Ridicaţi poporul la o treaptă morală ori cât ar fi ea de înaltă, daţi-i legi, ori cât ar fi ele de desăvârşite şi de drepte, totuşi, fiţi încredinţaţi, că şi atunci mii de inimi vor duce dorul după un cuvânt de compătimire, că mii de ochi vor fi flămânzi după o privire blândă şi că mii de suferinzi vor căutà o mână gingaşe, care să le mângâie rănile şi să verse balsam în durerile lor. Cât va trăì omenirea, *dragostea creştinească* totdeauna îşi va ocupà în mijlocul ei locu-i atât de cinstit şi sarcina-i atât de nobilă.

«Pe săraci pururea îi veţi aveà cu voi». — Ei bine, fraţilor, unde nu poate nici dreptatea să micşoreze greutatea şi amărăciunea sărăciei, daţi voie dragostei, ca în numele lui Hristos şi de dragul Lui să ofere durerilor omeneşti şi sărăciei omeneşti toate puterile şi tot avântul ei!

II.

In vorbirea mea de ieri încercam să lămuresc şi să dovedesc, că nu e nici o nădejde, ca sărăcia să dispară din lume, fiindcă izvoarele ei sunt fără de număr şi fiindcă nu putem să le punem zăgaz. Dar cu atât mai mare tărie şi cu atât mai multă căldură dovedeam, că este cu putinţă şi că este chiar datoria noastră, să *uşurăm* greutatea ei şi să delăturăm cel puţin spinii cei mai dureroşi. Incercam să arăt calea, care duce la ţinta aceasta, cu cuvintele: Unde e întunerec, să aducem lumină, pe unde e nedreptate, să facem dreptate, şi unde nu e compătimire, să aducem dragostea noastră!

Despre dragostea aceasta, a cărei taină a desvălit-o lumii tocmai Iisus Hristos prin vieaţa Sa întreagă şi prin toate suferinţele Sale şi pe care El a dat-o bisericii, ca moştenire scumpă şi totodată ca sfântă datorie a tuturor membrilor ei, am să vorbesc astăzi. Precum prin întreagă doctrina Sa, aşa şi prin desvălirea *dragostei frăţeşti* schimbă Hristos, adâncì şi totodată şi înălţă toate ideile omeneşti de până atunci şi înnobilă şi sfinţì vieaţa morală a omenirei.

Nu-i vorbă, lumea păgână despreţuià sărăcimea, şi chiar dispreţul acesta al mizeriei omeneşti e una din cele mai urîte trăsături ale lumii antice. Cum deslegà păgânimea problema sărăciei? Cu *robia*. Tot atât de simplu, pe cât de cinic! Robul erà un obiect, nu o persoană; cu toate puterile trupului şi cu toate destoiniciile sufletului său aparţineà cu desăvârşire stă-

pânului său. Dacă-i plăceà acestuia, îl dăruià ori îl vindeà, tot aşa precum îşi înstrăină prin dăruire ori prin vindere orice altceva din averea sa. Dacă sbiciuise pe un rob până la sânge şi dacă chiar îl şi omorîse, fiind cuprins de mânie ori în toane sângeroase, el ştià bine, de mai 'nainte, că nu numai părerea publică, dar chiar legea însaşi îl împuterniceşte pe drept la uciderea aceasta. Şi trebuie să constatăm cu tăria cea mai mare: aşa nu judecau numai cei bogaţi şi cei puternici, cari se pricep şi în ziua de astăzi să stea cu greutatea piciorului lor pe ceafa celor slabi şi mici, aşa nu socoteau numai cei cuprinşi de sensualism, cari până astăzi nu pricep câtă amărăciune şi câtă durere, nespus de mare, conţine adeseori o singură lacrimă, — dar aceleaşi principii, atât de crude, acelaş dispreţ suveran faţă de sărăcie şi mizerie le veţi găsì chiar şi la însăşi elita popoarelor antice, la bărbaţii, cari se află pe treapta cea mai înaltă a gândirii omeneşti şi a căror glorie dăinuieşte în toate veacurile.

Seneca, cel mai vestit moralist roman, scrie în epistola sa adresată lui Neron, din cuvânt în cuvânt: «Compătimirea e un cusur al inimii, de care au să se ferească cei cinstiţi şi pe care o găsim mai cu seamă la oameni lipsiţi de orice virtute». — «Filosoful adevărat e fără de compătimire». («Sapiens non miseretur»).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cicero vorbeşte şi mai crud: compătimirea o cunoaşte (o simţeşte) numai cel prost ori cel nebun.

Plaut face imputări violente bogatului milos, care împărţeşte pâne acelora, cari au lipsă de ea: «Îţi risipeşti averea şi prin aceasta prelungeşti vieaţa săracilor; una ca şi alta sunt greşite»;

iar *Virgiliu*, un poet, care fiind poet, ar trebuì, după ideile noastre, să consacre cele mai gingaşe cuvinte ale cântecelor sale şi cea mai călduroasă compătimire a inimei sale tuturora, cari sufer şi oftează, numeşte sărăcia o ruşine şi laudă vieaţa la ţară chiar de aceea, fiindcă acolo nu trebuie să privească la mizeria oraşelor.

Umanitatea: o vorbă, care chiar prin creştinism şi-a câştigat un sunet atât de scump şi un cuprins atât de sublim, însemnà pentru toţi legislatorii, filosofii, poeţii şi oratorii antici numai maniere cuviincioase şi elegante, şi *caritatea*, a cărei istorie, începând cu Hristos, e plină cu fapte de o frumuseţe supraomenească, gata la fiece jertfă, însemnà la Greci numai

blândeţea şi graţia, şi la Romani cel mult dragostea faţă de prieteni şi rudenii.

Ei bine, dragii mei, în aceeaş clipă, când cruzimea, cu care lumea antică dispreţuià sărăcia, îşi ajunsese culmea, în acelaş timp, când senatul şi poporul roman se înjosiseră astfel, că începură să cinstească pe Cesarul cu cinstea cea dumnezeiască, departe, în răsărit, într'un colţ al Palestinei, un bărbat, care s'a născut şi a crescut în sărăcie, strigă în faţa cetelor uimite: «fericiţi cei săraci, fericiţi cei milostivi!»

Numai câteva vorbe, dar le-a rostit gura lui Dumnezeu — întrupat, — numai câteva cuvinte, dar cuvinte, pe cari le-a întărit vieaţa şi moartea aceluiaş Dumnezeu! Ce ar fi putut încolţi altceva din ele, decât o schimbare a lumii şi a vederilor ei şi a legilor ei, chiar până la înseşi temeliile ei?!

Fraţilor! Deschideţi Evangelia şi veţi găsì într'însa nişte cuvinte, cari te pun într'adevăr în uimire: «Deci aşà să vă rugaţi voi: Tatăl nostru»...

Cui spune aşà Invăţătorul şi Domnul nostru? Celor doisprezece apostoli, oameni din clasa de jos, de o cultură neînsemnată, cu mâni bătătorite de munca cea grea, — şi chiar bărbaţilor acestora le spune El, că au datoria aspră şi în acelaş timp că au şi dreptul sfânt să numească pe D-zeu cel nesfârşit *tată* al lor şi să se ţină pe sine de copiii Lui. Cui o spune aceasta Mântuitorul dumnezeesc?... Tuturor celor săraci şi celor în robie, tuturor celor sărmani şi celor suferinzi, din toate veacurile şi din toate neamurile. Inaintea credinţei nu mai este acum nici o deosebire între bogaţi şi săraci, între nobili şi între cei de jos, nu sunt acum nici Greci, nici Romani, nici Evrei, ci toţi sunt *una* şi una trebuie să fie, una prin originea lor, una prin ţinta lor cea mai înaltă!

Simţiţi, dragii mei, cât de înalte sunt toate acestea şi, cu cât apar mai înalte, dacă ne gândim, când şi în cari împrejurări a vorbit Hristos astfel?! Dacă s'ar fi îndestulit Hristos cu vorbele acestea, totuşi ar fi fost cu putinţă de a le măsurà cu o măsură omenească.

E cu putinţă să ne gândim, că în decursul timpului sufletul omenesc şi inima omenească ar fi răsbit prin puterea lor proprie, până la ideea cea mare de *egalitate a oamenilor* şi că în desvoltarea culturei chiar sufletele cele robite s'ar fi ales conştii de demnitatea şi de drepturile lor? Dar Hristos completează vorbele Sale, cum numai Dumnezeu poate să şi le

completeze, şi strigă: «Intru cât aţi făcut unuia dintr'aceşti fraţi ai mei prea mici, mie aţi făcut».

Fraţilor, pe ce treaptă înaltă ne aflăm îndată, deasupra tuturor ideilor şi închipuirilor omeneşti, în urma singurei acestei vorbe, — iar sărăcia şi mizeria omenească şi-au îmbrăcat, deodată, haina strălucită a majestăţii dumnezeeşti! Abià a rostit vorbele acelea şi abià au luminat ele cu lumina lor şi au încălzit cu căldura lor inimile omeneşti, şi iată i-se păreà inimei credincioase, că aude în fiecare strigăt al celui sărac pe Hristos însuş, strigând: «Intristat este sufletul meu până la moarte!»

Nu, din clipa aceasta nu ai voie să treci, fără de teama pedepsei dumnezeeşti, nepăsător pe lângă mânile împreunate pe lângă ochii plini de lacrămi, plini de o rugare dureroasă, fie chiar numai tăcută şi mută. Din ochii înroşiţi de lacrămi priveşte Hristos însuşi şi te roagă împreună cu cel sărac şi în numele Său; din obrajii cei galbeni, din buzele acelea tremurătoare de durere, din toată amărăciunea şi groaza mizeriei — vorbeşte inimilor noastre Mântuitorul nostru însuşi şi încearcă să le mişte şi să le umple de compătimire.

Am zis mai sus, că nu e cu putinţă să rămânem nepedepsiţi, dacă suntem nepăsători faţă de mizerie, şi vorbele mele le întăresc cu vorbele întrupatului Dumnezeu însuşi: «Are să vie ceasul socotelii, are să vină ceasul judecăţii dumnezeeşti». Şi iată, cum o descrie Acela, care însuşi va fi Judecătorul nostru: «Am flămânzit şi nu mi-aţi dat să mănânc, am însetat şi nu mi-aţi dat să beau, străin am fost şi nu m'aţi primit, gol şi nu m'aţi îmbrăcat, bolnav şi în temniţă şi nu m'aţi cercetat pe mine». Atunci vor răspunde şi ei, zicând: «Doamne, când te-am văzut flămând, sau însetat, sau străin, sau gol, sau bolnav, sau în temniţâ şi n'am slujit Ţie?» Atunci va răspunde lor: «Amin grăesc vouă: Intru cât n'aţi făcut unuia dintr'aceşti prea mici, nici mie n'aţi făcut. Şi vor merge aceştia în muncă veşnică», adaugă Hristos în cuvinte scurte, dar chiar prin scurţimea lor cu atât mai grozave. Ce altceva insemnează aceasta, decât că inima omenească trebuie să vadă chiar de dragul mântuirii sale în fiecare suferinţă şi în fiecare durere omenească un prilej de a dovedì prin stima şi dragostea ei faţă de mizeria altora stima şi dragostea ei faţă de însuş Mântuitorul. Cel sărac, îmbrăcat îndată cu majestatea omenească şi cu majestatea lui Dumnezeu!

Nu vă pare, fraţilor, că merg prea departe, susţinând aceasta? Nu, dragii mei; de câte ori urc amvorul acesta, ştiu

prea bine, cât de *răspunzător* sunt faţă de Dumnezeu şi faţă de voi, şi de aceea cumpănesc fiecare cuvânt şi măsur cu îngrijire puterea şi urmarea fiecărei dovezi.

Fapt este, că toţi ucenicii cei credincioşi ai lui Hristos au început să privească aşa, şi nici decum altfel, sărăcia.

Deschideţi istoria bisericei: veţi vedeà pe *Ioan Gură-de-aur* strigând: «Oricât dăm de pomană, la doi săraci o întindem: unuia, pe care îl vedem că-şi ridică mâna rugătoare, şi unuia nevăzut, care e Dumnezeu însuşi, care preţuieşte pomana aceasta, ca şi când I-am fi dat-o Lui însuşi.»

Vom vedeà pe *Sf. Martin*, un soldat tinăr, cum îşi taie mantaua şi îmbracă cu ea pe un cerşitor de jumătate gol şi cum — după legenda, care e o dovadă mult-grăitoare a vederilor creştineşti de pe atunci, — Hristos se arată cetelor îngereşti îmbrăcat cu mantaua aceasta şi le strigă: «Martin, până acum catecumen, m'a îmbrăcat cu haina aceasta».

Ne va apăreà *Sf. Francisc*, şi vom vedeà, cu câtă bucurie se lapădă de moştenirea părintească, şi în haină proastă, încins cu funia, schimbă întreagă vieaţa sa cu apoteoza severă a sărăciei, o apoteoză, înaintea căreia necredinţa însaşi până azi se închină cu smerenie şi cu admirare. Şi veţi ceti, cum regii îşi depuneau coroanele, cum doamnele şi fetele nobile îşi părăseau palaturile şi cum vedeau treapta cea mai înaltă a tuturor dorinţelor lor în a fi şi mai săraci decât chiar sărăcia şi de a-i puteà dovedì sărăciei toată cinstea şi toată dragostea lor.

«Filosofilor», strigă la vederea aceasta vestitul *Lacordaire*, «chiar de mai 'nainte presimt întreruperea voastră, O să'mi ziceţi: Toate acelea sunt numai metafizică, fără de nici o umbră a realităţii! Da, într'adevăr, în toate acestea nu veţi găsì nici decrete ligiuitoare, nici glasuri grele spre apărarea lor, — dacă vreţi, nici chiar bunul simţ. Este aici o simplă revoluţie a dragostei, care se realizase din nimica. Chiar aceasta atinge adânc sufletul meu.

Membri ai Academiei, bărbaţi de spirit, legislatori, principi şi filosofi, auziţi-mă pe mine, dacă puteţi!

Omenirea bogată a călcat omenirea săracă. Eu însumi aparţineam prin strămoşii mei omenirei acesteia sărace şi-i aparţin până în ziua de astăzi. Bine, obţineţi şi voi, ca omenirea bogată să stimeze omenirea săracă, omenirea bogată să iubească omenirea săracă, ca omenirea bogată să se gândească la omenirea săracă. Creiaţi instituţia surorilor de caritate, cari să-mi lege

BCU Cluj / Central University Library Cluj

rănile, creiaţi instituţia călugărilor, cari să mă răscumpere din robie cu preţul libertăţii lor, — obţineţi una ca aceeasta şi o să vă iert toate celelalte. Hristos a făcut-o şi de aceea îl iubesc pe El, a făcut-o din nimica şi de aceea văd în El pe Dumnezeul meu. Oricine îşi are vederile sale proprii!»

Hristos a învăţat lumea să cinstească şi să iubească sărăcia: singură fapta aceasta a fost de o frumseţe supraomenească. Dar singură dragostea aceea nu este îndestulitoare; mai trebuie şi ajutorul gata la jertfe şi fapte miloase, şi fiindcă a făcut din acest ajutor de-a dreptul o condiţie a mântuirei, fapta Sa a fost cu adevărat o faptă dumnezeiască. La sosirea Sa pe lume găseşte omenirea împărţită în două tabere: de o parte lumea celor bogaţi şi de cealaltă lumea sărăcimei, a robiei şi mizeriei. La care din ele o să se alăture El? — Ştiţi cu toţii, la care s'a alăturat, de bună voie, cu dinadinsul. S'a născut dintr'o mamă săracă, într'un grajd sărac, a muncit şi a trăit treizeci de ani în lucrătoarea unui lemnar sărman şi pe apostolii Săi, pe cari îi însărcinase să ducă în toate părţile lumii adevărul Său şi să îşi pună chiar şi vieaţa în primejdie pentru adevărul acesta, i-a ales dintre pescarii săraci. Fiecare clipă a vieţii Sale şi toate jertfele şi toată dragostea şi le-a pus în slujba sărăciei, aproape numai a sărăciei. Boalele celor săraci le-a vindecat, foamea lor a potolit-o, durerile şi jalea lor le-a liniştit şi delăturat, şi dacă săvârşià din când în când vre-o minune, aproape întotdeauna o făceà numai când erà boala omenească prea mare şi suferinţa omenească prea mişcătoare.

«Umblă făcând binele», zice Sf. Scriptură, şi cel puţin pe mine mă mişcă adânc gândul, că sf. Scriptură credeà, că cinsteşte după cuviinţă cu aceste trei cuvinte pe întrupatul Dumnezeu însuşi. Trebuie să adaog din nou, cu deosebită tărie, cum a cruţat Dânsul, în toate şi pretutindeni, libertatea omenească! N'a decretat, nici n'a impus: Aveţi voie să reţineţi atâta şi atâta din venitul vostru pentru voi înşi-vă, — rămăşiţa e a celor săraci! Nici n'a dat săracilor drept ca cu sila să-şi ia, ce li se cuveneà după părerea lor. Nu le-a zis: luaţi-vă, pe drept e al vostru, — a zis numai celor bogaţi: daţi, asta e datoria voastră! Vai lor, dacă nu vor pricepe!

E ceva grozav, când din gura lui Dumnezeu însuşi şi chiar din gura lui Dumnezeu, care a fost Dragostea întrupată, Bunătatea întrupată, a unui Dumnezeu, căruia nu-i erà frică nici de groaza crucii, vrând să mântuiască pe toţi, cari se prăpădiseră,

când auzi ameninţarea: «Vai de cei bogaţi!» E ceva straşnic, să citeşti, cum descrie El pe bogătaşul, stând la masa bogată, şi pe cerşitorul Lazar, şezând în pragul casei lui, şi iarăşi — pe acelaş bogătaş svârcolindu-se în focul cel veşnic şi rugându-l pe Lazar, cel luat în ceruri, pentru o singură picătură de apă şi rugându-l înzadar.

Desigur, dragii mei, pentru toate veacurile a vestit Hristos datoria sfântă de a ajută pe cei săraci. Dar cine trebuie să-i ajute? — De pretutindeni auzim răspunsul: E o datorie a statului, a ţării şi a comunei, şi — slavă Domnului! — ţara şi comuna şi statul încearcă cu toţii, într'adevăr, să înfiinţeze case de caritate şi case pentru copii găsiţi, clădesc spitale şi orfelinate, zidesc institute pentru orbi şi surzi şi năuci, şi pentru diferite alte feluri de mizerii şi boale omeneşti.

Am zis: slavă Domnului! fiindcă aceasta îmi pare o înaintare mare şi binefăcătoare. Cu voia, ori fără să ştie, păzeşte astfel statul şi fiecare comună porunca cea mare a lui Hristos, o păzeşte chiar şi atunci, când s'au depărtat ele de Hristos, oricât de mult, cu toate legile şi în toate manifestaţiunile lor publice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar, prietinii mei, eu văd şi o primejdie tocmai în această împrejurare, că mulţi din noi vreau să impună datoria aceasta pe umerii statului şi pe aceia ai comunei, spre a nu fi siliţi a o purtà înşişi. Nu e cu putinţă să închideţi toată boala şi toată mizeria omenească în zidurile institutelor; ce săvârşeste statul, e numai un ajutor în cazurile cele mai extreme, e numai un acoperemânt pentru cutare şi cutare formă a mizeriei şi a nenorocirei omeneşti. Toate durerile şi toate lacrămile ce mai rămân, aşteaptă compătimirea voastră şi strigă după ajutorul vostru. Vă aşteaptă pe voi şi vă aşteaptă pe dreptul, vă aşteaptă pe voi şi pe fiecare din voi! Nici unul din voi nu este de prisos, fiindcă nici unul din voi nu e atât de sărac şi aşa de fără de putere, încât să nu poată şi să nu trebuiască să facă fapte de dragoste creştinească. Nu-i vorbă, sărăcia îşi întinde mânile mai cu seamă după o felie de pâne, — şi mulţi din voi trebuie să număraţi fiecare bucătură de pâne. În privinţa aceasta de sigur au datoria de-a îmbrăcà pe cei goi şi de a săturà pe cei flămânzi aceia, cărora le-a dat Dumnezeu mai mult decât le trebuie pentru traiu şi cari vor fi siliţi odată să dea lui Dumnezeu socoteală de această prisosinţă a lor. — Dar, dragii mei, este într'adevăr numai foamea, care ne doare? Nu există boale

fără de număr, pe cari nu le vei vindecà cu o felie de pâne şi pe cari nu le vei liniştì cu un ban dăruit?! Are omul cu adevărat numai trup şi nu şi un suflet nemuritor, care are durerile şi desnădejdile sale, păcatele şi patimile sale, nesiguranţele şi îndoielile sale, — şi când încerci să alungi întristarea aceea, cu o vorbă de mângăiere, să aduci putere nouă şi curaj nou în locul desnădejdei, să fereşti de acele păcate şi să întinzi mâna ajutătoare spre a nimicì patimile acelea, — să dai sfaturi bune, unde omul nu ştie în cătrău, să-l fereşti de primejdiile, de cari el nici habar n'are, să te opui oricărei nedreptăţi, să cauţi şi să desvăleşti vre-o trăsătură bună pe faţa acelora, pentru cari lumea n'are decât dispreţ, — fraţii mei, cât de *într'adevăr creştineşti* sunt toate acestea şi cât de cu putinţă sunt şi celui din urmă din voi! Chiar în aceea zace binecuvântarea cea nespus de mare, care au sămânat-o prin lume conferenţele societăţii sfântului Vincenţiu. Fiecare membru al acestei societăţi năzuieşte să aducă chiar şi câte un ajutor material, pretutindeni, unde trebuie şi — fiind sărac el însuşi, — nu-i este ruşine să colinde dela uşă la uşă şi să se roage smerit de compătimirea omenească; dar el ştie, că trebuie să se şi ofere celui sărac, împreună cu pânea întinsă şi cu banul dăruit, pe sine însuşi, să între în casa lui săracă, să se aşeze lângă patul durerii şi să arete şi *dovedească*, că a venit ca un frate la fratele său şi că dragostea s'a grăbit să aline durerile.

Fraţii mei, despre înfrăţirea oamenilor şi a popoarelor lumea de astăzi vorbeşte cu atât mai des, cu cât simte mai bine, ce duşmănie se găseşte între singuraticele clase sociale. Dorul acesta al înfrăţirei e, de sigur, nobil şi cu adevărat vrednic de inimile cele mai bune; dar, fraţii mei, de aceea sunt încredinţat, şi mai curând sau mai târziu o să fie încredinţată chiar şi necredinţa însaşi, că singura, unica poruncă, care ar puteà să înfiinţeze înfrăţirea aceea, e porunca cea scrisă cu sângele lui Dumnezeu însuşi: «*Să vă iubiţi unul pe altul, precum eu v'am iubit pe voi*».

Deci, fraţii mei, numai dragostea revelată de Hristos, şi pe care El însuşi a prefăcut-o în datorie sfântă, este în stare să apropie sufletele omeneşti laolaltă. Toate celelalte, în loc de-a ne împreună, ne despart. Ne despart pe noi interesele personale, ne despart prejudecăţile însutite, ne desbină tocmai cultura şi ştiinţa noastră, — toate ne despart pe noi, numai inima lui Hristos ne împreună.

In inima aceea, care ne iubeşte aşa de mult, putem să ne împreunăm şi trebuie să ne împreunăm, să conlucrăm la ţinta aceea fiecare din noi, care ştie să compătimească cu inima-i omenească şi cu durerea omenească. — E adevărat, că şi atunci vor fi pe lume bogaţi şi săraci, fericiţi şi nefericiţi, dar tot atât de adevărat este, că în bogăţia şi fericirea aceea o să fie mai mare smerenie şi compătimire, şi că în sărăcie şi nefericire o să fie mai puţină amărăciune şi desnădejde.

III.

Dragii mei! V'am vorbit aseară despre dragostea faţă de deaproapele, despre o dragoste, care trebuie să se arate *prin fapte:* Nu m'aş mirà şi v'aş iertà cu desăvârşire dacă, auzind deducţiunile mele, ar tremurà pe buzele voastre cuvintele: «Doamne, chiar de nouăsprezece veacuri se predică dragostea aceasta oamenilor, de nouăsprezece sute de ani se ridică crucea Calvarului şi pe crucea aceea se iveşte inima străpunsă şi deschisă larg a lui Dumnezeu, înaintea ochilor lumii întregi — şi *câtă* dragoste adevărată găsim pe lume?! N'a fost opera lui Hristos chiar dela începutul ei o operă greşită, n'a fost înzadar toată munca Sa şi n'a fost fără de folos chiar şi moartea Lui?»

Astăzi vreau să vă răspund la întrebarea aceasta şi constat de mai înainte, ceeace am constatat aseară cu toată tăria: Hristos cruţă în toate şi pretutindeni libertatea omenească. El îşi desvăluie adevărul, dar nu i-l impune nimănui; El luminează calea, care duce spre ceriuri, dar nu sileşte pe nimeni să umble pe ea; vrea să rămână: binele şi răul, virtuţea şi viţiul şi pe viitor ca manifestaţii ale voinţei omeneşti libere, şi de aceea să fie vrednice şi de pedeapsă, şi de răsplată, pregătite lor pentru vecii-vecilor. Aşadară, dacă chiar până în ziua de astăzi, după atâtea veacuri, suferinţe atât de multe strigă de geaba după alinare, dacă nefericiri atât de numeroase aşteaptă zadarnic o mână ajutătoare, dacă se pare că mizeriile omeneşti se înmulţesc chiar din ce în ce, iar inimile omeneşti se întăresc şi înghiaţă, — dragii mei — acestea toate sunt din cauză că *păgânătatea veche nu s'a prăpădit de pe lume*, ba chiar, dimpotrivă, parecă iarăş învie în inimile omeneşti şi în gândirea omenească şi tocmai în chipul ei cel mai stricăcios, în forma sensualismului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce a fost păgânimea veche? A fost stapânirea simţurilor şi a materiei; a fost voluptatea păcătoasă, ridicată până la cinstirea altarelor; a fost idolul patimilor, care înlocuià pe seama omenirii pe Dumnezeu cel adevărat. Numai prin aceea o să vă desluşiţi, de ce au fost acele popoare culte atât de crude faţă de sărăcie şi durere, şi de ce au fost egoiste până la sălbătăcie; numai aşa veţi pricepe, cum au putut să ţină massele uriaşe în lanţurile robiei, ca lumea plăcerilor şi a voluptăţilor să aibă toate drepturile şi nici o singură datorinţă. Toate le veţi găsì la Romanii şi Grecii vechi: ştiinţa, genialitatea, artele frumoase şi iubirea faţă de ţară, de o mare putere eroică, toate acestea, da, — numai caritatea *nu* o veţi găsì.

N'au cunoscut caritatea creştină, pentrucă se cufundau în sensualitate. Caritatea cere dela tine să ştii să-ţi uiţi de tine însuţi, să-ţi cauţi fericirea în aceea a altora, să simţi durerea altora întocmai aşà ca durerea ta proprie. — Şi *cum* ar fi cu putinţă una ca asta unui om sensual, care nu se gândeşte decât la sine însuşi şi nici nu cunoaşte alte datorinţe, decât pe acelea faţă de sine însuşi?! Dacă dorul cel nemăsurat al plăcerilor învinge câte o inimă omenească, o stăpâneşte atunci atât de desăvârşit, încât nu rămâne în ea nici un colţişor pentru alte simţăminte.

Urmăriţi numai pe omul descris astfel, pas de pas: *care* e ţinta tuturor năzuinţelor sale, *spre ce* se îndreaptă toată activitatea sa, atât de fierbinte?! Ce iubeşte el, după ce vânează el, ce vrea să atingă el, sunt plăceri, *cu orice preţ*, fie preţul acesta oricât de mare.

De toate celelalte nici că-i pasă. Ce-i sunt grijile străine, durerile străine şi mizeria străină?! Unde şi cum ar puteà să-şi găsească loc într'o astfel de inimă caritatea, care se jertfeşte pe sine însăşi, care ştie să plângă cu cei cari plâng, şi să sufere cu cei cari sufăr?!

Dragii mei, faptul următor, desigur, este vrednic de scos la iveală: Mântuitorul dumnezeesc, când a vrut să ne arete toată ticăloşia şi toată nesimţirea, a făcut-o cu parabola despre un om sensual. Nicăiri nu se zice în Evangelie, că acest bogătaş ar fi fost necredincios, ba nici chiar că s'ar fi ţinut de secta Saduceilor, cari tăgăduiau vieaţa ceealaltă, sau de secta Fariseilor, cari se ţineau morţiş de litera poruncilor. A fost simplu «omul bogat, care se îmbrăcà în purpură şi se ospătà luxos, în fiecare zi». Nu zice Hristos nimic altceva despre el, dar cuvintele ace-

stea sunt deajuns, ca să poată pricepe oamenii din toate veacurile, cum a fost cu putinţă, ca pe pragul bogătaşului aceluia să zacă un cerşitor cu trupul plin de bube, murind de foame, şi — totuşi — chiar cânii au avut mai multă milă faţă de dânsul, decât omul, care în toată vieaţa sa nu a privit sărăcia cu căutătura unui *adevărat* om.

Fraţii mei, este o lege veşnică a inimii omeneşti: cu cât mai lacom se deschide inima faţă de plăceri, cu atât mai tare se închide faţă de durerile străine. In urma obiceiului de a preţuì toate după plăcerile, pe cari le procură, inima se întăreşte şi se împietreşte. Să încerci atunci şi să nizueşti ca strigătul durerii străine să mişte inima şi vederea nefericirii străine să o cutremure: cu o rugare, fie ea oricât de fierbinte, nu vei încălzì acel suflet de ghiaţă şi cu lacrămi cât de calde nu vei topì acea inimă de oţel.

Am zis mai 'nainte, numai adineaori, că lumea păgână tocmai de aceea nu cunoşteà caritatea, fiindcă cunoşteà numai plăcerile. Acelaş fenomen se observă iarăşi, chiar şi în inimile creştineşti, pricinueşte toate suferinţele, chiar şi la popoarele înnobilate în urma culturii creştine de sute de ani, îndată ce şi-au ales ca lozincă şi drept ţintă a vieţii sensualitatea. O singură deosebire este numai: socoteala, pe care au să o dee înaintea judecăţii lui Dumnezeu şi a oamenilor, o să fie cu atât mai grea şi mai înfricoşată.

Este adevărat, că umanitatea publică a săvârşit fapte într'adevăr mari; şi în ţeara noastră (Austria) se înmulţesc instituţiile de binefacere, câte odată sunt întocmite chiar luxos, şi mii de bolnavi, orfani, orbi şi surzi şi-au găsit în ele nu numai acoperemântul pentru câtăva vreme, dar chiar şi creşterea şi putinţa de a-şi câştigà, prin munca lor, o bucată de pâne.

Acestea toate le ştiu prea bine şi le urmăresc cu bucurie şi binecuvintez în sufletul meu pe toţi aceia, cari au pus temeliile unei astfel de opere, sau au ajutat la zidirea ei. Dar, fraţii mei, nu este adevărat pe lângă toate acestea, că numărul inimilor într'adevăr pline de caritate este încă grozav de neînsemnat? Văzând cu ochii, nu sunt oare întotdeauna aproape aceleaşi inimile, cari se deschid, şi aceleaşi mânile, cari ajută? Altfel ar fi cu putinţă şi am fi în stare, peste tot, să deslusim, de ce astăzi, cu toată înaintarea şi înflorirea universală, pe de o parte bogăţia se ridică până la o înălţime ameţitoare, pe de altă parte sărăcia creşte în aceeaşi măsură?

Lumea a stăruit şi stăruieşte încă până în ziua de astăzi, dându-şi cea mai mare silinţă, să nimicească în sfârşit credinţa în Iisus Hristos, — a rechemat întotdeauna, cu toată tăria, frumuseţea şi puterea şi poezia lumii antice, ai cărei zei erau plini de zimbete pe buze şi de farmec, atât de deosebiţi de Hristosul nostru cel răstignit pe lemnul crucii, încoronat cu cununa de spini, având inima străpunsă şi trupul sdrobit.

Îmi pare că nici nu trebuie să rechemăm atât de mult lumea antică, căci ea revine şi aşa — nu cu idolii ei, a căror goliciune şi neputinţă lumea o batjocorià şi o defăimà chiar mai 'nainte cu o mie de ani, dar se întoarce cu părerile sale despre vieaţă, cu convingerea sa, că vieaţa cea mai cuminte şi filosofia cea mai înaltă cere să-ţi trăieşti traiul cu desăvârşire, să guşti din toate paharele plăcerilor şi să te dai rob tuturor patimilor. Cereţi mai apoi, ca oamenii aceştia, cari s'au născut şi au crescut în lux şi bogăţie, cărora li se dovedeşte în numele ştiinţei, ceeace egoismul lor propriu cu atâta bucurie şi fără de împotrivire crede: că nu există vieaţa cealaltă, că nu sunt răspunzători înaintea celui atotştiutor şi atotdrept Dumnezeu şi că culmea cea mai înaltă a filosofiei însemnează, că trebue să răpeşti vieţii ce-i poţi răpì, să bei din toate paharele plăcerilor şi, când va venì ceasul morţii, să mori în convingerea, că nu există nici cer, nici iad, nici răsplată şi nici pedeapsă, ci un sfârşit, un sfârşit desăvârşit, — pretindeţi dela oameni de soiul acesta, ca să jertfească cel puţin câte o clipă din răgazul lor şi pe seama oamenilor celorlalţi, cereţi să se gândească, cum cu a suta parte din aceea ce risipesc pe lux şi plăceri, ar potolì foamea la familii întregi şi ar asigurà şi viitorul lor, — ei *nu* vor pricepe ceeace spuneţi. Aş zice despre dânşii, că cunosc vieaţa, întocmai cum cunosc capitala noastră, Praga: Cunosc cu deamăruntul elegantele promenăzi ale ei, vitrinele strălucitoare, parcurile minunate, sălile de joc, teatrele şi saloanele, — dar nici habar n'au, că câţiva paşi mai departe, tocmai în ulicioara cea mai apropiată, se află beciurile, unde le lipsesc oamenilor chiar şi darurile, pe cari le-a împărţit Dumnezeu în lume cu o mână atât de darnică, adecă: lumina şi aerul, — nu ştiu, că sunt acolo mansarde, în cari poate tocmai în aceea clipă, în care cheltuiesc sume ameţitoare pentru o plăcere trecătoare, tatăl le moare copiilor numai de aceea, fiindcă nu sunt bani destui pentru leacuri, şi că se prăpădeşte acolo şi moare o mamă, neavând puteri destule să lupte pentru o felie de pâne.

Dragii mei, oamenii chiamă mereu la vieață frumseţea şi armonia lumei antice, şi pricep prea bine, de ce lumea celor bogaţi şi de ce lumea intelectualilor aplaudă chemarea aceasta. Dacă s'au tăiat cărările între mine şi întreagă credinţa în Dumnezeu, cel personal, în Dumnezeu — Judecătorul şi Răsplătitorul, dacă ştiu, că toată vieaţa mea pe acest golomoz de pământ e numai un episod scurt, care are să se sfârşească cu desăvârşire în groapa mormântului, fie vieaţa aceasta oricât de plină de fapte atât de nobile, încât toate veacurile viitoare ar trebuì să le binecuvinte, sau de fapte atât de rele, încât toate generaţiile viitoare ar trebuì să mă blesteme, — dacă ştiu toate acestea, nu mă mir, că 'mi place mai mult Olimpul cu Zeii şi Zeiţele lui, decât Calvarul cel straşnic şi culmea sa, cu crucea, şi pe crucea aceea Hristos cel răstignit.

Dar, că poporul s'a lăsat sedus şi că *tocmai* poporul ajută să se scoată cu de-a sila Evangelia din inimi şi să se nimicească credinţa în Mântuitorul, chiar şi în inimile copiilor săi, — una ca aceasta să o priceapă cine poate! Fireşte, ştiu prea bine: au îmbătat poporul cu fel de fel de făgăduieli şi de lozinci; — dar astăzi ar puteà să ştie şi dânsul ce i-s'a răpit. A făcut până acuma experienţe poporul pe trupul său propriu, cum se usucă inima omenească în urma fiecărei patimi, cum se întăreşte şi se împietreşte, cu fiecare plăcere fără de măsură; ar trebuì în sfârşit — într'adevăr — să-şi aducă aminte, cum pe urma unei singure priviri spre faţa torturată a lui Hristos chiar şi cea mai mare durere se linişteşte şi se potoleşte, precum întunecimea desnădejdii, fie ea oricât de deasă, prin nouă, nemuritoare nădejdi, se înseninează.

Astăzi, după experienţe destul de lungi şi — într'adevăr — destul de dureroase, poporul nostru ar trebuì să întrebe: Pe Hristos mi-l-aţi luat; — bine, v'aţi dat mie însă pe voi înşi-vă, drept despăgubire?

Au învăţat poporul să dispreţuiască crucea, dar faptul nu l-au desminţit, că pe crucea aceea împreună cu Hristos au fost răstignite şi au fost făcute de ocară pentru vecii-vecilor: egoismul oamenilor şi sensualismul omenesc, şi că sub crucea aceasta a înflorit şi a dat roadă frumoasă caritatea creştinească.

Fraţii mei! Aceasta este deosebirea cea nespus de mare între Olimp şi Calvar! Acolo — un pământ secpt şi împietrit până în adânc, prin jarul patimilor şi al voluptăţii; aici — un pământ înmuiat cu sângele lui Dumnezeu însuşi şi sămănat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

bogat cu toate acelea ce sunt mari, curate şi nobile. Numai din sângele acesta, care a ţâşnit din inima dumnezeească şi care s'a vărsat până la cea din urmă picătură de dragul acelora, cari au fost săraci, nefericiţi şi păcătoşi, a putut să crească, chiar din mijlocul lumii plăcerilor păgâne şi al egoismului păgân, o clasă întreagă de oameni, a cărei dragoste a ajuns până la treapta eroismului. Dragostea lor şi jertfele lor s'au născut din suferinţe, s'au născut din lăpădare de sine, întocmai precum s'a născut robia din murdăria şi din noroiul plăcerilor josnice.

Din suferinţe şi lăpădare de sine, am zis: atunci *cum* ai puteà să te miri, că dragostea aceea desinteresată şi gata la jertfe este atât de rară, când în zilele noastre se stărueşte cu toate mijloacele, ca libertatea oamenilor să nu se restrângă prin nici o lege, ca patimile omeneşti să nu se înfrâneze prin nici o poruncă dumnezeească, ca fericirea şi plăcerea personală să fie singura normă şi singura ţintă a tuturor năzuinţelor şi a tuturor dorurilor omeneşti?

Uită oamenii, că are să rămână pentru toate veacurile adevărată vorba aceea a sfintei Scripturi: «Amin, amin grăesc vouă: Grăuntele de grâu, căzând pe pământ, de nu va murì, el singur rămâne; dar de va murì, multă roadă aduce».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aşà e şi cu omul, aşà e şi cu fiecare din noi. Dacă nu mor instinctele noastre cele josnice, ne vom împietrì cu toţii în egoismul nostru.

Dacă hotărîm însă, să răstignim instinctele noastre, să învingem patimile rele, să ne uităm cu priviri mai largi împrejurul nostru şi să ascultăm, cu sufletul primitor, ce sufere fratele nostru, care cere ajutor, atunci — ca prin puterea unei seve misterioase — are să încolţească toată fiinţa noastră şi va înflorì întreagă în faptele dragostei, în dovezile *compătimirei* şi în jertfele bucuroase faţă de mizeria străină şi durerea străină.

Tot trecutul bisericii o dovedeşte; începând cu cei dintâi mucenici până în zilele noastre, vedeţi armata cea nesfârşită, care ştie totdeauna să moară, fie pentru adevărul dumnezeesc, fie în slujba dragostei. Urmăriţi începutul oricărei opere caritative într'adevăr marinimoase, şi întotdeauna veţi găsì, că a înfiinţat-o un bărbat sau o femeie, cari mai 'nainte au început, (ca d. e. sf. Vincenţiu de Paula), să lupte cu amorul propriu, să-şi răstignească patimile, să-şi înfrângă trufia, să renunţe de bunăvoie chiar şi la aceea ce le aparţineà, după dreptul dumnezeesc şi după dreptul omenesc, — şi numai atunci, când s'au

întărit prin lupta aceasta şi când au murit pe seama lor înşişi, au îndeplinit faptele, pe cari le vor binecuvântà veşnic Dumnezeu şi omenirea.

Dacă n'ar şti să priceapă sora de caritate, ce-i spune Hristos cel răstignit, dacă n'ar vreà şi n'ar şti să jertfească cu bucurie, după pilda Lui, tot farmecul tinereţii şi toate simţemintele inimii ei pentru ceilalţi, credeţi că ar puteà să privegheze o singură noapte chiar lângă patul de durere al oamenilor, cari — dacă n'ar existà Hristos şi credinţa într'ânsul — ar rămâneà întregei ei fiinţe indiferenţi şi străini?!

Şi împotriva acestui Hristos, care este pilda şi izvorul întregei dragosti, gata de jertfe, luptă astăzi nu numai lumea leneşilor, ci chiar şi lumea muncii istovitoare.

Până când lupta aceea erà îndreptată numai împotriva noastră, a slugilor Sale, pricepeam cel puţin câtva din acea luptă. Imi păreà chiar trimisă de provedinţa divină lupta aceasta, ca poporul, care şi-a câştigat prin cultură o judecată mai ageră şi o măsură mai severă pentru munca proprie şi cea străină, să urmărească cu o mai mare luare de seamă, dacă corespund vorbelor noastre faptele noastre, şi eu unul nu m'aş mirà, dacă ar judecà poporul câteodată sever şi aspru. Ştiu bine şi simt plin de ruşine, cu cât mai bine sunt în stare să vorbesc despre toate datorinţele faţă de Dumnezeu şi de oameni, decât ştiu să le îndeplinesc, — şi deşi chiar şi un preot cere pe dreptul, să i se impună numai o măsură omenească şi să nu se uite, că datorinţele sale întrec câteodată puterile omeneşti, niciodată n'am văzut o nenorocire pentru biserică sau pentru fiecare din noi într'aceea, că poporul cere să fim pe deplin şi cu desăvârşire preoţi ai lui Hristos.

Nu-i pasă însă necredinţei de una ca aceasta. Lupta se îndreaptă împotriva lui Dumnezeu însuşi, împotriva credinţei în El şi a tuturor nădejdilor în El, şi anunţă şi predică celor bogaţi şi celor săraci, celor fericiţi şi celor nefericiţi, că acei câţiva ani ai vieţii pământeşti sunt tot spre ceeace pot să-şi îndrepte nădejdile şi pentruce trebuie să-şi jertfească toate năzuinţele!

Să te miri atunci, dacă dragostea se răreşte, dacă inimile omeneşti se împietresc, dacă fiecare din oameni se gândeşte în lupta grea a vieţii numai la sine şi dacă stăruieşte să-şi răpească cel puţin o fărâmă de fericire omenească şi o leacă de plăcere pământească pentru sine însuşi?!

ACEST DOCUMENT ESTE SUPUS LEGII DE DREPTUL AUTORULUI

Pomul îl tăiaţi, dar doriţi să vedeţi roada lui. Crucea lui Hristos o smulge necredinţa din inimile oamenilor, cu ajutorul vostru, şi apoi vă miraţi, că înghiaţă şi se împietresc inimile acelea.

Aşa-dară, dacă strig: mai aproape de Iisus Hristos, mai aproape de inima Lui, mai aproape de altarul Său, — năzuiţi să-l cunoaşteţi, voi cu toţii, cari nu-l cunoaşteţi până acum, să-l iubiţi, voi cari nu-l iubiţi până astăzi, — ştiu şi simţesc, că de dragul clasei sărace, din care am eşit şi eu, ceeace n'am uitat-o niciodată, — vă vorbesc astfel şi nu pot să vă vorbesc altfel!

Iar acum, sfârşind, o rugăminte stăruitoare şi fierbinte: sporiţi şirul conferenţelor noastre. Desigur se află mulţi de faţă, cari ştiu să simţească pe deplin, cât de mult se bucură sufletul auzind: «Să-ţi răsplătească Dumnezeu!», cuvinte, cu cari sărăcia şi durerea omenească pot numai să răsplătească, şi sunt mulţi aici, cari au priceput prea bine, că a fi bun — bun, după pilda lui Hristos — chiar şi înaintea ochilor lui Dumnezeu şi înaintea ochilor lumii nobile — are un preţ mult mai mare, decât toate titlurile şi laudele omeneşti.

Oferiţi colaborarea voastră societăţii, care îşi creşte membrii pentru bunătatea aceasta şi care, stând la o parte de toate certurile politice şi de luptele naţionale, şi neluând în seamă nici chiar deosebirile de credinţă şi nici acelea ale convingerilor religioase, — *ajutaţi, unde e lipsă de ajutor* şi aduceţi mângăierea, unde o chiamă oamenii şi unde ea se nizuieşte să apere şi să mântuie trupul şi sufletul.

Iar voi, ceialalţi, ajutaţi cu darurile voastre, cu daruri cât se poate de bogate, ca conferenţa să-şi poată îndeplini misiunea.

În clipele fericirii, pe care are să vi-o dea Dumnezeu, gândiţi-vă la aceia, cari abia cu numele cunosc fericirea, şi cumpăraţi-vă cu ajutorul unui dar milos dreptul de a fi fericiţi. Iar rugăciunile voastre, cu cari rugaţi pe Dumnezeu pentru voi înşi-vă, să le sprijiniţi cu pomana întinsă din toată inima, şi fiţi încredinţaţi, că Dumnezeu are să audă rugăciunile acestea mai repede.

---

† Directorul Virgil Oniţiu.

Intre bărbaţii cei mai de valoare, pe cari am avut nenorocul a-i perde în timpul din urmă şi a căror lipsă o vom simţi încă multă vreme, trebuie să numărăm, cu nespusă durere şi cu adâncă părere de rău, pe fostul director al şcoalelor secundare române din Braşov, *Virgil Oniţiu,* trecut la cele eterne in ziua de 8/21 Octomvrie 1915.

Cu Virgil Oniţiu s'a stins unul dintre bărbaţii cei mai luminaţi, pe care i-am avut noi Românii de dincoace de Munţi, un învăţător şi educator distins, un conducător de şcoale devotat şi iscusit, un scriitor şi orator de frunte, un povăţuitor înţelept şi priceput al neamului, un suflet curat şi nobil, un caracter din cele mai alese.

Timp de un pătrar de veac a servit mult regretatul Oniţiu ca profesor şi 21 de ani ca director al gimnaziului românesc din Braşov şi al celorlalte şcoale secundare împreunate cu dânsul, jertfind pe altarul acestor şcoli tot ce aveà mai nobil în sufletul său şi ridicându-le la o înălţime, cum nu o avuseră mai 'nainte.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu deosebire ca profesor de limba română şi-a câştigat Virgil Oniţiu merite neperitoare, atrăgând atenţiunea elevilor săi asupra frumuseţilor graiului nostru strămoşesc, trezind şi hrănind în ei, prin lecturi potrivite şi prin expuneri istorice-literare de o claritate şi o vioiciune deosebită, iubirea faţă de acest graiu şi interesul pentru cunoaşterea fiinţei neamului nostru şi a trecutului lui sbuciumat.

Ca director, el a fost adevărat părinte al tinerimei conduse de dânsul, îngrijind nu numai de desvoltarea ei intelectuală, ci totodată şi de nevoile ei materiale, spre care scop a înfiinţat cu o stăruinţă admirabilă «Masa studenţilor», care astăzi îi poartă numele, — şi ceeace este mai de preţ decât toate, contribuind prin exemplul său la înălţarea morală a tinerimei, combătând cu fapta şi cu cuvântul pornirile rele şi încurajând din toate puterile cinstea şi virtutea.

Încă dela prima păşire a sa ca profesor şi nu peste mult timp ca conducător şcolar, mult regretatul Oniţiu a dat chemării sale de dascăl şi povăţuitor al tineretului un înţeles înalt şi în acest înţeles a căutat să şi-o împlinească până la cea din urmă clipită a vieţii sale, necruţând nici o osteneală şi neînspăimântându-se de nici o greutate. El a muncit şi a trăit pentru şcoala

ce-l pusese în fruntea sa, identificându-se cu dânsa şi făcân du-şi din ridicarea ei cea mai înaltă problemă a vieţii sale.

De aceea a fost el şi aşà de stimat şi de iubit de colegii şi de elevii săi şi de aceea trecerea lui din vieaţă a fost atât de regretată de toţi aceia, cari avuseră norocul a se încălzì la căldura inimei lui şi în sufletul cărora se va păstrà pururea o părticică din sufletul nobil al răposatului director şi profesor.

Dar nu numai ca bărbat de şcoală s'a distins răposatul Virgil Oniţiu, câtă vreme am avut norocul a-l vedeà în mijlocul nostru, ci — cum s'a amintit mai sus — el a avut un rol însemnat în vieaţa noastră socială, numărându-se totodată între scriitorii şi vorbitorii noştri cei mai de frunte.

În mijlocul societăţii române din Braşov el a desvoltat o activitate din cele mai rodnice atât ca membru al corporaţiunilor administrative şcolare şi bisericeşti, cât şi, în genere, luând parte la toate întreprinderile culturale şi artistice, menite să ridice nivelul moral şi intelectual al acestei societăţi. Tot asemenea şi-a făcut datoria pe deplin în sânul celor mai înalte corporaţiuni bisericeşti, în care a fost ales în repeţite rânduri, contribuind cu sfatul său luminat şi cu cuvântul său elocent şi hotărît la limpezirea şi deslegarea cestiunilor celor mai delicate şi celor mai grele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un merit deosebit şi-a câştigat mult regretatul V. Oniţiu ca vice-prezident al Societăţii pentru crearea unui fond de teatru român, al cărei suflet a fost timp de optsprezece ani şi căreia i-a dat un avânt necunoscut mai 'nainte.

Ca scriitor, el s'a distins parte prin excelentele sale manuale de şcoală din limba română (Cărţile de cetire pentru cl. I—IV gimn. şi reală; Limba română, fiinţa, originea şi rudeniile ei, manual pentru cl. IV gimn.; Istoria literaturii române pentru cl. VIII gimn., manual rămas în manuscris) şi prin temeinicele sale tractate didactice-pedagogice, parte, pe terenul literaturii frumoase, ca novelist şi foiletonist iscusit şi plin de vieaţă. Iar discursurile sale ocazionale, rostite parte la festivităţile şcolare, parte la alte ocaziuni solemne, vor rămâneà pentru totdeauna modele de cuvântări bine cugetate, bine simţite şi expuse cu adevărată măiestrie.

Cu Asociaţia noastră încă a ţinut răposatul Oniţiu legăturile cele mai strânse, numărându-se totdeauna între membrii ei cei mai zeloşi şi sprijinind-o din toate puterile în ajungerea scopurilor sale. El a fost membru activ al Secţiilor ei li-

terare-ştiinţifice încă dela înfiinţarea acestor secţii; multă vreme a funcţionat ca vice-prezident al Secţiei literare, iar după moartea lui Iosif Vulcan, ca prezident al ei, luând partea cea mai activă la lucrările acestei secţii şi îndeosebi stăruind cu tot dinadinsul pentru delăturarea greşelilor de limbă, ce se mai fac încă în scrierile noastre, ale celor de dincoace de Munţi, şi pentru unificarea limbei noastre literare.

Revista noastră «Transilvania» încă a avut fericirea a-l numără între colaboratorii ei cei mai zeloşi şi multe din volumele ei sunt împodobite cu pagini eşite din peana lui măiastră: parte tractate literare, parte articuli despre limbă şi ortografie.[1]

Cuvine-se, deci, ca numele acestui bărbat, dispărut, din nenorocire, prea repede dintre noi, să-l rostim totdeauna cu recunoştinţă şi ca figura lui blândă şi senină să o păstrăm totdeauna, ca pildă vie de vrednicie şi cinste, în altarul sufletelor noastre. — In veci amintirea lui!

*

Nu credem, să putem încheià mai bine aceste şire comemorative, decât reproducând două-trei pasage din discursul d-lui *Dr. Iosif Blaga,* succesorul lui Virgil Oniţiu în directorat, întitulat: «Directorul V. O., sufletul şi activitatea lui,»[2] în care se caracterizează fiinţa sufletească şi lucrările celui decedat:

«În Virgil Oniţiu», zice d-l Dr. Blaga, «se întruniau, în mod armonic, multe calităţi sufleteşti distinse, înăscute şi desvoltate prin o muncă stăruitoare şi sistematică.

Aveà un caracter firm, bărbătesc, cum rar se găseşte întrupat în oamenii vieţii reale. Caracterul omului nu constă numai din *o* însuşire sufletească. Sunt multe însuşirile social-morale, cari ne determină pe noi, oamenii, în acţiunile noastre în raport cu ceilalţi oameni, cu societatea, şi toate acestea adunate în o sinteză constituesc ceeace se zice caracter.

Sunt înăscute în noi dispoziţiile pentru aceste însuşiri, şi rele, şi bune, şi se desvoaltă în decursul creşterii noastre, cu ajutorul instrucţiei şi educaţiei. In armonie deplină însă se pot

---

[1] 1. «Ceva despre epica lui Alexandri», an. XXI. (1890). 2. «Vasile Alexandri», schiţe biogr. (dto). 3. «Grui-Sânger», o variantă (a. 1897). 4. «Discurs de deschidere la adunarea gen. a desp. Braşov» (a. 1898). 5. «Regulile ortografiei române» (a. 1898). 6. «Indreptar pentru ortografia română» (a. 1903). 7. «Pentru unificarea limbei noastre literare» (dto). 8. «Să ne îndreptăm limba» (dto). 9. Un registru al Românilor de carte şi pe inimă din an. 1829» (a. 1905).

[2] Braşov, tip. A. Mureşianu: Branisce et Comp. 1916.

aduce aceste însuşiri numai prin puterea autoeducaţiei, sau autodisciplinării, problema cea mai grea, dar şi cea mai importantă a sufletului omului cultivat şi instruit. În urma aceasta se dobândeşte adevărata putere de voinţă raţională, stăpână sufletului, caracteristica omului superior. Oniţiu erà în privinţa aceasta un viu si rar exemplu. De când erà tinăr, s'a deprins a fi sever cu sine însuşi şi a urmà numai calea cea dreaptă şi corectă, luminată de principiile vieţii superioare. De aceea sentimentele sale şi erau totdeauna în deplină armonie cu judecata şi cu voinţa. In urma aceasta i s'au şi împregnat, în toată fiinţa sa, aşa de tare energia de voinţă şi curăţenia sufletului, de se observau prin toate oglinzile sufletului: în ochi, în privire, în faţă, în toată ţinuta sa.

Aveà o fire fericită, un fel de amestec armonic de filosofie şi de poezie. Nu erà prea poetic, ca să încline spre fantazism, dar nici prea filosofic, ca să-i lipsească sufletului său avântul şi însufleţirea. Priveà şi aprecià vieaţa serios, cu toate îndatoririle ei, dar se puteà însufleţî cu putere de entuziast de idealurile ei. Cunoşteà bine vieaţa noastră românească, în toate manifestaţiile ei. Priveà prezentul prin intuiţia trecutului şi contemplând viitorul neamului nostru. In idei radicale nu se avântà; în privinţa aceasta se dovedeà suflet cumpătat, conservator.

Aveà un spirit pătrunzător, sobru şi resolut. Înţelegeà toate problemele grele şi judecà profund, cuminte şi prevăzător toate situaţiile. În faţa situaţiei grele se concentrà şi gândià cu putere de profet. Par'că-i simţiai gândul vibrând; dar cu siguranţă îi constatai îndată logica puternică şi justeţa raţionamentului său. În urma aceasta îl şi vedeai apoi apucând îndată în direcţia drumului celui bun, energic şi cu voia bună.

Aveà o cultură aleasă, sistematică şi multilaterală; o conştienţă de sine clară, cu o notă de mândrie aristocratică şi un bun şi fin simţ în toate. În baza aceasta se prezentà ca o personalitate impunătoare, dar totdeodată simpatică; te câştigà îndată ce-şi manifestà calităţile şi-i simţiai sufletul şi inima în acţiune.

În urma calităţilor sale sufleteşti superioare, a studiului serios şi sistematic, a culturii sale alese şi multilaterale, a îndeletnicirilor şi deprinderilor sale corecte şi morale, i s'a format în suflet un ideal puternic, care-i erà şi îndemn şi călăuză în toate acţiunile, în toată vieaţa sa. De aceea hotărîrile şi acţiunile lui mai de seamă nu erau nici produsul numai al îndemnurilor fireşti şi al sugesţiunilor mediului încunjurător, ci erau rezultatul deliberării minţii şi voinţei determinate totdeauna de un scop superior de idealul vieţii superioare româneşti. De acì îşi are vieaţa lui, în orice parte ai privi-o, sub orice raport ai luà-o şi ai analizà-o, timbrul superiorităţii, şi acest fapt îi şi dă apoi vieţii lui preţul cel mare».

Iar despre activitatea literară a lui Virgil Oniţiu se exprimà:

«O rodnică şi importantă activitate a desvoltat Virgil Oniţiu pe *terenul literar*, ca ziarist şi ca scriitor foiletonist. Această problemă îl preocupă deja de pe vremea, când erà student. N'a învăţat în şcoală românească, decât cei trei ani de teologie şi nici n'a avut norocul să trăiască tot între Români. Cu toate acestea, înzestrat cu dispoziţii artistice, cu simţul său fin pentru frumos şi cetind mult româneşte, şi-a însuşit un stil bun, românesc, clar, energic şi colorat, aşa cum îi erà şi sufletul său.

Pe lângă cărţile de şcoală, de cari se făcù amintire, a publicat în două volume schiţe şi novele, sub numele: «De toate» (1897) şi: «Clipe de răpaus» (1901); studii istorice literare: «Poezia epică a lui Vasile Alecsandri» (Transilvania 1900), «Straturi în poezia noastră populară» (Vatra 1893); studii pedagogice: Memorizarea în cadrul instrucţiei din limba română în gimnaziu; Tractamentul excepţional, ca mijloc de disciplinare; Chestiunea ocupaţiunii private a şcolarilor ş. a. A revăzut, spre a se retipărì, «Ţiganiada» lui Ioan Budai Deleanul; a tradus din nemţeşte: «101 de povestioare» pentru copìi, sub pseudonimul: «un prietin al copiilor»; a adunat şi tipărit sub numele: «Din cele trecute vremi», materie interesantă din texte vechi româneşti şi un studiu documentat despre limba românească şi desvoltarea ei istorică, şi a publicat în toate ziarele noastre româneşti: «Dreptatea», «Telegraful Român», în «Tribuna», «Drapelul», «Românul» şi pe urmă în «Gazeta Transilvaniei», articole de direcţie, pline de idei şi învăţăminte pentru neamul românesc.

Biblioteca Universitară Cluj

Toate scrierile lui au fost apreciate, dar cu deosebire «Nuvelele şi schiţele» i-au creat o situaţie literară bună la noi. Erà între primii muncitori de felul acesta în literatura noastră de aici. Subiectele novelelor şi schiţelor sale şi-l scoate din vieaţa noastră românească. Având simţ deschis pentru ceeace se petrece în jurul său şi talent de a redà cele observate, ne-a schiţat tipuri pline de vieaţă şi de umor, sau ne povesteşte sub formă anecdotică, cu spirit critic fin, deprinderi sau defecte din starea vieţii noastre culturale de prefacere. Nimerià bine trăsăturile caracteristice, pentru a redà, în mod viu, figurile ori situaţiile, cari îl preocupau. Glumele lui deasemeni plac.

Din tot scrisul lui, ca şi din toată activitatea sa, iese ca o notă caracteristică: *iubirea sa de neam.* Cunoscând şi simţind adânc vieaţa noastră românească, cu toate formele ei de manifestare, şi bune şi rele, s'a simţit chemat, ca şi cu scrisul, cu toate formele lui de proză, să se facă predicatorul şi îndrumătorul neamului nostru, pentru tot ce e bun, nobil şi frumos.

Academia română l-a distins pentru activitatea lui literară, alegându-l în şirul membrilor ei corespondenţi».

Şi încheie cu următoarele cuvinte:

«Acesta este Virgil Oniţiu în trăsăturile generale ale sufletului şi activităţii sale: o figură însemnată, clasică, putem zice, a vieţii noastre culturale din epoca din urmă. Personalitatea lui aleasă, caracterul lui firm, de bronz, munca lui asiduă şi multi-

laterală închinată culturii neamului nostru, l-au aşezat, cu drept, între figurile istorice ale neamului nostru, având să rămână pentru viitor un exemplu de cinste şi de valoare omenească. I-am puteà numărà pe degete pe bărbaţii neamului nostru din această epocă, cari au egalat pe Virgil Oniţiu în privinţa înălţimii şi curăţeniei sufletului şi în privinţa importanţei activităţii şi vieţii lor şi a înrâuririi salutare şi multilaterale în cele mai largi cercuri româneşti.

De aceea personalitatea lui s'a imprimat puternic, cu aureola nemuririi, nu numai în sufletele noastre, ale acelora, cari am trăit şi lucrat cu el împreună, ci în sufletul neamului românesc din această ţară». *R.*

Glose la partea românească a sintacticei

din gramatica limbilor romanice a lui Wilhelm Meyer-Lübke. — (Leipzig, O. R. Reisland, 1899).

De **Dr. Ioan Urban Jarnik.**[1]

După-ce s'a tipărit volumul III. al gramaticei limbilor romanice de prof. Wilhelm Meyer-Lübke (care tocmai acum părăseşte universitatea din Viena, ca după plecarea lui Foerster să ocupe catedra de filologie romană din Bonn, odinioară a lui Diez), am băgat de seamă, cetind înainte de toate partea ei românească, cumcă se găsesc acolo unele sminteli, mai cu seamă cu privire la traducerea citatelor adăugate de autor. Meyer-Lübke, judecând cu toată dreptatea, că cetitorul cu greu ar înţelege citatele româneşti şi latine sau retoromanice, le traduce, pe când cu privire la citatele din alte limbi romanice n'o face.

Puteam şi trebuià să fi îngrijit de prelucrarea acestui material îndată după-ce eşise cartea, tot aşà cum am făcut-o cu privire la volumul întâiu al aceleiaşi gramatici, care cuprindeà fonetica.[2]

Conform unei sentinţe cunoscute, cumcă este mai bine să se facă ceva bun mai târziu decât nici odată, mi se pare că şi acuma, după-ce au trecut 15 ani deplini dela publicarea volumului al treilea al gramaticei, pot tipărì aceste observări spre folosul obştesc. De o parte, cu toate că putem să aşteptăm ediţiunea a doua a lucrării lui Meyer-Lübke, aceasta nu se va întâmplà atât de curând, mai cu samă cu privire la sintactică. Şi apoi se va vedeà din recensiunea mea, cu câtă precauţiune trebue să judecăm, dacă e vorba despre traduceri dintr'o limbă

---

[1] Tipărite întâia dată în limba boemă în revista pentru filol. modernă, anul IV (1915), Praga (Casopis pro mod. filologii v. Praze).

[2] Această recensiune a apărut în Zeitschrift für romanische Philologie, anul XVI, 236 şi urm.

pe care traducătorul o cunoaşte mai puţin desăvârşit decât celelalte limbi înrudite cu dânsa; pasă-mi-te el deapururea este ameninţat de primejdia, că traducând, se va lăsà sedus de cunoştinţele sale din alte limbi înrudite, acì deci din cele romanice şi din cea latină. Dacă aşà ceva s'a putut întâmplà atât de adeseori şi atât de bătător la ochi unui astfel de meşter în filologie, cum este Meyer-Lübke, cu cât mai lesne se poate întâmplà aceasta altora mai puţin ştiutori!

Dacă uneori se arată în traduceri greşeli privitoare la lucrări poetice în versuri, atunci traducătorul adeseori poate să caute scuze în greutăţile pricinuite de metrică, mai ales atunci, când s'a hotărît pentru acelaş fel de vers, de care s'a folosit şi autorul originalului; în proză însă nu plăteşte o atare desvinovăţire şi se poate folosì şi mai puţin, dacă lucrarea cu pricina este filologică, cum este şi lucrarea monumentală a lui Meyer-Lübke.

O cercetare conştiinţioasă a vre-unei lucrări de sigur va îmbucurà pe autorul ei chiar atunci, dacă recensentul constată în ea mai multe sau mai puţine greşeli, de vreme-ce o asemenea recensiune temeinică devine o completare binevenită a lucrării însăşi. M'am convins eu însumi despre aceasta cu privire la albanologul Gustav Meyer, care nici odată, citând gramatica sa albaneză, n'a pregetat să amintească recensiunea mea întinsă despre dânsa. Tot aşà nici Gustav Weigand, directorul institutului românesc din Lipsca, într'ale căruia lucrări, mai cu seamă în cele ale şcolarilor lui, am constatat greşeli atât de multe şi adeseori atât de boacăne,[1] nu s'a sfiit, ca în Anuarul lui Vollmoeller pentru anii 1891—95 să dea o aprobare din cele mai linguşitoare acestei părţi a activităţii mele. Tot aşà nici slavistul Miklosich nu-mi luà în nume de rău cutare cuvânt bărbătesc de critică privitor la textele istro- şi macedoromâne publicate de el. Despre Meyer-Lübke o ştiu asemenea şi sânt convins că are să tălmăcească şi aceste observări ale mele astfel cum le-am înţeles eu: ca făcute cu gândul, să scap, întru cât mă vor iertà puterile, lucrarea sa cu privire la partea româncască, de nişte cusururi şi imperfecţiuni, dupăcum am încercat s'o fac privitor la vol. I, fonetica.

Mai 'nainte însă trebuie să precizez scopul urmărit de mine. Autorul gramaticei de sigur însuşi va recunoaşte, cumcă în acest volum al lucrării sale n'a vorbit despre limba română în aceeaşi măsură, cum a făcut-o cu privire la alte limbi romanice şi nu-i iau aceasta în nume de rău. N'o fac de aceea, de vreme ce n'a avut la îndemână multe izvoare temeinice — în ediţia II-a de sigur are să fie altfel — căci limba română cu privire la sintactică apucă adeseori pe o cale deosebită, mai adesea decât se constată aceasta de autor.

[1] Tot Zeitschrift für romanische Philologie XX, 88—105, XXI, 259—277, XXVII, 484—506.

N'am de gând să urmăresc lucrul cu deamăruntul în această privinţă; am să atrag numai atenţiunea la nişte lucruri mai bătătoare la ochi. Aşà în §. 21 pag. 28. 30 trebuià să citeze şi rom. *peşte,* 29. 33 *vânat;* — §. 46 o rămăşiţă preţioasă a lat. abl. *anno* 58. 8 rom. *an* (*la anu* = anul viitor, pe când «*heuer*», pe lângă *acest an,* şi *ăst an* sau *estimp*); — în §. 541 ne aşteptăm să se amintească *acum (acu-s) doi ani,* ceeace corespunde fr. *il y a,* it. *fa* sau *sono;* — §. 130 *bun bucuros* = foarte bucuros; — §. 135 *de văzut am văzut;* — §. 137 *biet;* — §. 138 part. perf. absolut şi în dialectul macedoromân; — §. 196 *cutare,* despre care pomeneşte numai în vol. II; — dacă spune în §. 167 cumcă în limba italiană omiterea articolului la substantive cu înţelesul unui grad de înrudire se face numai în singular, atunci aceeaşi observare cu privire la plural trebuià să se afle şi în §. 166, atunci însă nu se potriveşte tocmai subst. *frate,* ca 188. 35, să se demonstreze cu el diferitele feluri ale pronumelor posesive; — în §. 202, 237. 19 s'a putut aminti, cumcă *prea* şi până azi mai are de obiceiu înţelesul neslăbit = din cale afară.

Pentruca d-sa din propriul studiu al textelor mai vechi şi populare să fi fost în stare a ajunge la nişte concluziuni exacte, ar fi fost de lipsă, să cunoască limba română din punctul de vedere practic mai desăvârşit decât o ştie în realitate, dară nici prin aceasta nu vreau să-i fac vre-o imputare: dacă se ia în socoteală, în ce măsură d-sa, mai cu seamă în fonetică, ţine seamă şi de dialectele romanice, nu i se poate cere să fi pătruns în toate tainele graiului poporan român, căci de el este vorba aici şi nu numai de limba literară. Ş'apoi cât de greu este, dacă cine-va, dupăcum o face aceasta Meyer-Lübke, are de gând ca în scrierile sale să se folosească şi de texte mai vechi, scrise cu litere cirile, şi aceasta nu numai cu privire la cronici, a căror limbă curge destul de aidoma cu limba de acum a poporului, ci şi de traduceri din Biblie, unde adeseori se vede înrâurirea sintacticei originalelor slave sau greceşti, aşà încât acolo, unde este vorba de constatarea regulelor sintactice curat româneşti, aceste lucrări nu pot trece de nişte dovezi netăgăduite.

Cu atât mai puţin acolo, unde autorul în urma desluşirii greşite a vreunei forme s'a lăsat sedus să susţie ceva cu totul neexact. Aşà în § 675, unde vorbeşte despre o trecere deosebită şi ciudată a conjunctivului plusquamperf. la însemnarea indicativă, citând din cronica lui Mihaiu Moxa din anul 1620 exemplul în care vede urma întrebuinţării deobşte romanice a acestei forme ca conjunctiv imperfect, cum urmează: *nu-i cutezà nimenea că-l rugase,* traducând: Niemand wagte ihn zu fragen. Deschizând lucrarea citată, vedem că treaba este cu totul alta: între *nimenea* şi *că-l rugase* s'au trecut adecă cu vederea cuvintele: *pentru frica lui Izoligerd, domnul turcesc,* deci = aus Furcht vor I. einem türkischen Fürsten, ş'apoi vine pricina de unde izvoreşte această

frică: căci tatăl lui Theodosiu (Theod. trebuie înțeles subt pronumele *i*) l-a rugat să-i fie prieten băiatului. Nemțește deci iată cum s'ar zice: es wagte sich niemand an ihn (den jungen Theodosius) heran ... denn er (Theodosius' Vater) hatte ihn (den türkischen Fürsten) gebeten (nu = gefragt, ceeace rom. se zice *întrebà*), și atunci nu se potrivește observarea: «că limba de azi, cum se vede, puțin știe despre așa ceva», dacă nici dela începutul veacului 17-lea n'are altă citațiune decât aceasta greșită, doar aici *rugase* este tot așà indicativ ca și acuma!

Alt exemplu, privitor la întrebuințarea cuvințelului *ca*. Aici se citează Codicele Voronețean 11.8 *ca înn doao ceasure strigară*, și se amintește, cumcă aici n'ar fi vorba de *ca* în înțelesul causal al lui *că*, ci de acel *ca*, care în sensul grecului ὡς a purces din lat. *quam*. Drept dovadă c'așa este, se pune aici aceeaș citațiune din traducerea anului 1688, unde cică s'ar găsì *ca strîgând* (originalul are *strigând*). Dar autorul greșește și aici, scriind aceste două cuvinte unul lângă altul, ca și cum astfel ar fi scris și în original. pe când acolo iată ce zice: *ca vrō doaō ceasuri strigând*, și atunci nu e exactă traducerea «wie rufend, wie solche, die riefen». Poate ar fi înțeles însemnarea adevărată a acestui *ca*, de ar fi băgat de seamă cum acelaș pasaj se traduce în Biblia din 1648, unde se găsește: *pînă la doaō ceasure strigândŭ*. Se vede deci, că cuvântul *ca* nu se ține nici de *strigară* nici de *strigândŭ*, ci este cuvințelul prea cunoscut, prin care se rostește numărul aproximativ, deci aici: «beinahe, circa zwei Stunden». A greșit și editorul manuscrisului acestuia atât de important, prof. Sbiera, neîngrijind ca în glosar să facă deschilinirea celor vreo 50 de exemple ale acestui cuvânt după categorii, pe cari el însuș le socotește ca fiind șapte: *ca, că, când, cum, după cum, căcĭ, dacă*, lăsând s'o facă cetitorul. *Ca* din lat. *quam* în înțelesul «circa» se pare că Meyer nu-l cunoaște, ci numai *cam* 238.12, care însă n'a putut să fi purces din acelaș *quam*, ci s'a format din arom. și vechiul rom. *camai* = *quam magis*.

Aici autorul a greșit prin aceea, că în amândouă cazurile a trecut cu vederea, ca un fel de quantité negligeable, câteva cuvinte și tocmai unele de cari atârnă înțelesul altora despre care e vorba, și ceva asemenea i s'a întâmplat pe pag. 585—586. Acì găsește un exemplu de o unire din cale afară ciudată a propoziționilor cu niște părți de propoziționi în cele ce urmează: *păsările dându-se la el, să-l sfășie, iar el apărându-se*, traducând: die Vögel flatterten um ihn herum, um ihn zu zerreissen, aber er sich verteidigend. In original, la dreptul vorbind, găsim aici un fel de neconsequență cu privire la împreunarea pronumelui *se* cu două forme verbale absolut identice: *dându* și *apărându;* împrejurarea aceasta n'a trebuit însă să seducă pe autor, ca pe cel dintâi din aceste gerundii, numai fiindcă aici *se* se pare a formà un perfect, să-l traducă ca verbum finitum: «flatterten um ihn herum», pe al doilea însă, prin particip. prezent: «aber er sich verteidigend». De ar stà treaba astfel, ar fi într'adevăr un

anacolut ciudat; dar nu e aşà. Tălmăcirea greşită a purces aici din semnul diacritic greşit şi apoi şi din aceea, că nu s'a băgat de seamă conjuncţiunea *şi*, care uneşte cuvintele citate cu propoziţiunea premergătoare. Citaţiunea întreagă iată cum sună: *şi viind în grădină, găsiră pe Făt-frumos cu colivia în mână; şi păsările dându-se la el să-l sfăşie, iar el apărându-se,* — deci semicolonul s'a pus greşit, aşà ceva însă nu trebuià să fie hotărîtor.

Doară este cu putinţă ca în textul original să se găsească chiar un punct pus greşit şi cu toate acestea acel ce citează pasagiul, nu trebuie ca prin aceasta să se lase sedus la o traducere sau tălmăcire neesactă. Şi un atare exemplu se găseşte 697 31—3. Acolo citează: *Dupăce trecù afară de inpărăţia tatălui său, şi ajunse în pustietate,* şi traduce: nachdem er die Herrschaft (corect «das Reich») seines Vaters verlassen hatte, kam er in die Wüste; vedem deci, că cuvântul *şi* aici nu se traduce, de oarece, vezi bine, aceasta ar fi o specialitate a limbei române, arătându-se ci-că cu un astfel de *şi* pleonastic oarecum la propoziţiunea premergătoare; iarăş un exemplu greşit. În original, la dreptul vorbind, se găseşte un punct după cuvântul *pustietate,* dară pe nedrept, căci ceeace autorul numeşte «Verbalsatz», este în ceeace urmează imediat: *Făt frumos,* (virgula aceasta iarăşi greşită) *îşi împărţì toată avuţia* = verteilte der Prinz seine ganze Habe. Autorul citează aici încă două exemple din limba mai veche, amândouă îndoelnice: Întâiu mă îndoesc dacă în cel dintâiu *deci* s'a tradus bine prin «nachdem» şi apoi s'a întrebuinţat în amândouă aceste exemple conjuncţiunea *şi* în număr atât de mare (mai toate propoziţiunile încep cu dânsa), încât este cu anevoie a da un înţeles deosebit vre unuia din ele.

Cum chiar o virgulă pusă greşit a putut să pricinuiască o tâlcuire greşită, aceasta o vedem 649,14, unde autorul gramaticei însuşi s'a folosit pe nedrept de semnul diacritic, pe când originalul aici este exact. În gramatică iată cum zice: *pe când se gândeà şi se plângeà dinsul* (corect *dînsul)*, *auzì un ţipet,* tradus cum urmează: Während er nachdachte und sich über ihn beklagte, hörte er einen Schrei. La dreptul vorbind, refl. *a plânge,* pe lângă înţelesul «klagen», are şi pe acel de «sich beklagen», atunci însă lipseşte în original cuvântul care ar fi complement indirect la verb şi acesta nu poate să fie *dînsul,* cu toate că a purces din *de-ipse,* dară cu toate aceste este tot atât de puţin un genitiv, ca şi italianul *desso.* Şi apoi de cine aveà să se plângă? Poate de Dumnezeu, despre care tocmai se spusese, că i-a mulţumit, pentrucă i-a mântuit vieaţa. Deci trebuie tradus: Während er nachdachte und klagte (nu: sich über ihn beklagte), hörte er einen Schrei; *dînsul* este aici subiect la *auzì.* Dacă, scoţând această citaţiune, n'ar fi întrebuinţat un semn diacritic greşit, n'ar fi căzut în ispită să vază în *dînsul* genitivul pronumelui *înş.* Cumcă nu e hotărîtor modul de a scrie, vedem 482.19, unde *sprinse* = *spre inse,* sau *dela di inşi* 645.10 = acum *dela dînşii.*

O cunoştinţă imperfectă a limbei a fost de vină că 724.11 din două exemple ale infinitivului după verbul negativ «*a ştì*» unul s'a tălmăcit cu totul fals. Acolo zice: *ea nu ştia unde bate diavolul de smeu*, şi iată cum traduce: sie wusste nicht, wo den Teufel von Riesen schlagen. Verbul *bate* pe lângă înţelesul său original are şi multe altele şi între ele şi unul în sens figurat, nemţeşte «auf etwas hinzielen», aici, deci, *bate* este 3. sing. present indicativ şi nu infinitivul.

Tot aşà nu trebuie să ne gândim, cumcă *nu ştià ce mai făceà de bucurie* 119.37 ar fi tradus corect şi cu privire la construcţiune: sie wusste sich nicht zu fassen vor Glück; *făceà* este aici imperf. indic., căci *făce-l-aş* 749.19 nu e decât o greşală de tipar. — De ce 34.36 *socoteaşte-ţi atâta şi frumseţile* se traduce de autor: ebenso viel ist deine Schönheit wert, dacă se poate traduce mai fidel: rechne dir ebensoviel deine Schönheit an?

Sau dacă 374.30 el citează din cântecele poporale ale Elenei Sevaştos versul *pe ochi negri s'au spalat* ca o dovadă peutru fapta, că prepoziţiunea *pe* se foloseşte câte odată ca semnul acusativului chiar şi cu complemente de obiecte şi nu numai de persoane. Aici abătându-se dela regulă, nu ne dă traducerea, ajunge însă şi ceeace a zis: n'a băgat, vezi bine, de samă, c'aici nu s'a întrebuinţat transitivui *a spălà* = waschen, ci reflexivul *a se spălà* = sich waschen, şi atunci *pe* nu este numai semnul acusativului, ci prepoziţiune ca orişicare alta.

Alta 469.23: *trekundu unu kâne un râu ku karne in gură şi vidzundu tru apa umbra lui*, ceeace autorul traduce cum urmează: als ein Hund mit einem Stück Fleisch im Maule an einem Flusse entlang ging und sein Bild in Wasser sah, ca şi cum unul din număroasele înţelesuri ale verbului *trece* = *traicere*, şi tocmai cel original, n'ar fi germanul «übersetzen», mai cu seamă cu complementul *râu* «über einen Fluss setzen». Este vorba aici de fabula cunoscută, cum unui câne care ţine în gură o bucată de carne şi trece în not râul, i s'a părut că vede în apă un câne cu o bucată mare de carne, deci a scăpat bucata sa în apă, căutând să apuce cea străină, şi ne dă astfel o povaţă. Se'nţelege, că verbul acesta poate aveà şi înţelesul de «vorbeigehen», sau cum se zice aici: «an einem Flusse entlang gehen», — atunci însă ar trebuì să se întrebuinţeze prepoziţiunea *lângă* sau *pe lângă*, întocmai aşà, după cum autorul gramaticei însuşi 243.16—17 citează italianul *andar lungo*, adaugând tocmai cuvântul *il fiume*.

Tot aşà nu putem să recunoaştem de corectă 412.7 traducerea propoziţiunii *nu se poate trece* prin: er kann nicht hingehen. În text e vorba despre fatalism: *ce iaste să fie*, va să zică: was geschehen soll, kann nicht vermieden werden, deci şi aici s'au trecut cu vederea cuvintele care sânt de lipsă, dacă vrem să traducem corect: «hingehen» ar corespunde cel mult simplului *trece*, însă nu reflexivului *se trece*. Nici *să trecem*

măgura neagră 492.30: «wollen wir durch den dunkeln Wald gehen» nu e corect, de vreme ce *măgură* nu e *pădure* sau *codru*, ci *colină, deal.*

Încă cu un alt prilej traduce d-sa un alt verb tot aşà, ca şi cum ar fi vorba de *trece.* Este vorba de verbul *a se duce,* pe care 501.11 în imperativ negativ *nu te duce,* îl traduce: gehe nicht vorbei, în loc de «gehe nicht fort». Sânt cazuri, unde drăguţa se roagă de iubitul ei, ca nu cum-va să treacă nepăsător pe lângâ casa sa, — atunci însă totdeauna se foloseşte verbul *a trece.*

O greşală, pe care înzădar caut s'o desluşesc, este aceea ce se găseşte 280.1—2. În §. 249 se vorbeşte despre nişte abstracte verbale, cu ce fel de prepoziţiuni se folosesc; aşà bună oară se citează lat. *amor,* rom. *teamă,* portg. *temor,* apoi încă câte-va şi înaintea lor *doriia pentru Aretusa.* Judecând după cele despre ce e vorba în acest §. şi după exemplele luate din alte limbi, trebuie să admitem că şi *doriia* Meyer l-a ţinut de un substantiv şi presupunerea aceasta se schimbă în siguranţă, dacă băgăm de seamă, cum s'a tradus aici acest cuvânt: die Sehnsucht nach Aretusa. De unde să fi luat d-sa acest substantiv? Se vede, că i s'a părut a fi o derivaţiune prin sufixul accentuat *-ie* cum sunt: *tărie, bucurie, avuţie* şi a. a. Dară nu s'a uitat în glosarul pe care Gaster l'a adăugat la chrestomaţie, unde acest exemplu s'a pus anume subt verbul *doresc,* = désirer, souhaiter, envier? Despre vre-un substantiv *dorie,* cu articolul *doriia,* nici pomină! Şi de ar fi băgat de seamă, cumcă în originalul Δωρία accentul este pus pe vocala cea din urmă, de sigur nu s'ar fi făcut vinovat de o greşală atât de grosolană.

De altmintrelea cu cuvintele româneşti cari cu privire la etimologie se ţin de lat. *dolor* şi *dolere,* Meyer totdeauna n'o nimereşte bine: traduce când corect, când necorect. Tocmai aceasta este una din însuşirile caracteristice ale acestei părţi din gramatică: autorului nu-i e adeseori necunoscut înţelesul corect al cutărui cuvânt, dară deodată dăm de o traducere cu totul greşită. Aşà *dor* (din nom. *dolor*) nu înseamnă în limba de acum «Schmerz», dupăcum aceasta a fost în vremea mai veche şi dupăcum este până azi în dialectul macedoromân, ci înseamnă dorinţă = Sehnsucht, astfel *cântece de dor* = de dragoste şi de aici vine verbul *doresc, dorí* (la care tocmai acel pseudosubstantiv *doriia* este imperf. indic.), pe când în sens de «schmerzen» infinitivul sună *dureà,* 3. sing. *doare,* pl. *dor.* În gramatică avem corect *dor* = Sehnsucht 251.31; 395.4; 557.24, aşà şi 395.1—2, unde însă *de ţi-i dor* s'a tradus prea literal = wenn dir Sehnsucht ist, în loc de «wenn du Sehnsucht hast» sau «wenn du dich sehnst». De ce deodată greşit 210.3 *aveà dor* = Schmerz haben? şi 80.10 *ăl coprinse un dor de dînsa* = bekam er Mitleid mit ihr, în loc de «es ergriff ihn eine Sehnsucht

[1] Cu toate acestea se mai aude şi astăzi: *dor de cap* = durere de cap; «am aşà *un dor* la o parte» = durere ascunsă. *Nota Red.*

nach ihr»? — cum este corect. Ş'apoi *doreà* 713.20 = wünschen în loc de corectul *dorí*, cu toate că 412.24 corect *doreşte?*

Cum se lasă Meyer sedus prin etymologie sau prin existenţa cuvintelor de aceeaşi obârşie, dară de alt înţeles în alte limbi, despre aceasta am să dau aici câteva exemple, restul va fi însemnat subt categoriile respective. Aşà *plec* 408.11 se traduce prin «ich komme an» în loc de «ich reise ab», de bună samă numai de aceea, fiindcă sp. *llegar* de aceeaşi origine înseamnă a sosì undeva.

Traducând 165.27 *oamenii umblaŭ cete cete prin cetate* = die Leute gingen *langsam* durch die Stadt, autorul de sigur se gândeà la latinul *quietus*, în loc sa fi recunoscut în el slavul *četa*, aşà dară nominativ predicativ şi pus de două ori, chipurile ca ideia să iasă mai tare la iveală, va să zică «*haufenweise*». Conform cu aceasta, a trebuit ca *încet* 567.3 în propoziţiunea: *băiatul aşa de încet şi uşor lucrase*, să însemne pentru el contrarul lui *quietus* adecă *inquietus*, căci iată cum traduce: der junge Mann hatte so *rasch* und leicht gehandelt, pe când înţelesul este tocmai contrarul, deci «*langsam*». Urmând metoda aceasta, rom. *înalt* din lat. *altus* ar însemnà «niedrig», pe când sensul lui este «hoch».

Dupăce astfel am vorbit ceva mai pe larg despre câteva greşeli mai însemnate, voiu căutà de acum încolo, ca despre restul materiei bogate să tratez cât se poate pe scurt. Iată cum am de gând să pun treaba la cale. Am să înşir cuvintele româneşti, de a căror traducere e vorba, în nişte categorii după diferitele părţi ale vorbirii, apoi urmează cifrele paginilor şi rândurilor vol. III al gramaticei, după aceea traducerea lui Meyer şi la urmă, după prescurtarea «îndr.» = îndreptează, traducerea mea tot în limba germană. Cine se interesează mai de aproape de cutare cuvânt, trebue să caute în însaşi cartea, de vreme ce, după cum s'a văzut mai sus, despre înţelesul cutărui cuvânt va hotărî legătura lui cu celelalte. Unde mi se va păreà de lipsă, am să adaug nişte desluşiri mai detailate.

Substantivele: *bucurie* 267.35 Glück îndr. Freude (corect 165.36), cu ce se poate comparà *veselie* 342.24 Glück îndr. Fröhlichkeit (corect 381.8); — *casă* 457·27 într'adevăr: mehrfach statt oder neben *a casă* = zu Hause? Macedorom. da, atunci însă trebuià să se spună; — *cioc* 192.14 Federbusch îndr. Schnabel; — *cofă* 227.9 Krug îndr. Kanne, — *comit* 489.12 într'adevăr sau numai o greşală de tipar în loc de *comet?*; — *covăţeà* 290.23 Krug îndr. kleine Mulde. Altmintrelea la locul citat aici, nu se află în original substantivul însuş, ci pronumele *ea*, — nominativul cu articol, care singur este îndreptăţit aici, ar sunà *covăţeaua* sau *covăţica*; — *crăçatiţă* 667.20 Geknarr îndr. Pfanne mit gespreizten Füssen; — *crupe* 41.2 Kleie îndr. Grütze; — *cucul* 412.9 şi 487.11 Vogel îndr. Kuckuck, aşà cum este tradus 562.22 şi 749·20; — *curăţie, cu* 670.31 nu s'a tradus; — *faţa* 182.25 Haupt îndr. Antlitz; — dară 490.17, unde este vorba de

câmp, mai bine s'ar potrivì Oberfläche decât Antlitz; — *un fel de glas* 667·21 eine Stimme îndr. eine gewisse Stimme, etwas was einer Stimme ähnlich gewesen; — *frunte, de* 275.25 netradus, ca şi cum ar fi sinonim cu adjectivul *nalt* = hoch; — *galbeni* 290.24 Geld îndr. Dukaten (Geld = *parale, bani*); — *gazda* 812·38 Gast într. Wirt, Gastgeber (211.17 corect); — *găină* 610.10 Huhn îndr. Hene; — *găinăreasă* 416.8 Mädchen îndr. Hühnermagd; — *gură* 501.11 Mund îndr. Kuss (de p. *dă-mi o gură*); — *jale* 366.33 Freude îndr. Trauer, după cum în traducerea franceză a îndreptat autorul însuş; — *împăratul* 222.31 după o prepoziţiune în loc de *împărat*, Meyer desluşeşte astfel, ca şi când în mintea poporului ar predominà ideia unui *singur* împărat, care cuvânt atunci devine, aşà zicând, un nume propriu. Poate ar fi făcut bine, de ar fi citat, cum făcuse aceasta 257.35, pasajul mai complet: *el căutà când la împăratul, când la fratele împăratului;* la genitivul *împăratului* articolul este îndreptăţit, şi atunci în urma unei analogii s'a putut amestecà şi acolo, unde nu este îndreptăţit, va să zică după prepoziţiunea *la*. Cum s'ar puteà vorbì aici despre un *singur* împărat, dacă basmul însuşi poartă titlul: *cei trei fraţi împăraţi?;* — *leacuri* 718.1 Ärzte îndr. Arzneien, şi tot aşà 749.11, unde chiar în legătură cu *a da*, ceeace se potriveşte mai bine cu leacuri decât cu doftori; — *lumină* 814.16 Welt îndr. Licht; — *măgură* 492.35 Wald îndr. waldige Anhöhe; — *merişor* 381.1 Äpfel (pluralul ar fi *merişoare*) îndr. Heidelbeere; mă întreb, de unde ar luà lupul un măr în pădure, chiar de ar fi cât de mic, pe când un merişor lesne a putut să găsească acolo; — *odoare* pl. dela *odor* 413.35 *la odoare* als Hochzeitsgeschenk îndr. Kleinodien; *la* are aici sensul francezului articol partitiv; — *oi* 16.9 Lämmer îndr. Schafe; Lämmer se chiamă rom. *miei* pl. dela *miel;* *păcat* 617.24 leid îndr. Sünde; leid tun se zice rom. *a păreà rău;* — *păcătosul* 487.1 netradus; — *păreate-loru* 215.20 tot aşà; — *pom* 240.5 Apfel îndr. Obstbaum; Apfel se zice *măr* şi tot aşà şi Apfelbaum; în plural însă cel dintâi *mere* fem., al doilea *meri* masc.; — *put* 265 36 Fass îndr. *bute;* — *rasa* 226.36 schlechtes Gewand îndr. Kutte, Mönchskutte; — *sfadă* 482 9 Nachstellung îndr. Streit, Zänkerei; — *solia* 342.23 Auftrag îndr. Sendung, Botschaft; — *sprinceană, o* die Brauen îndr. eine Braue; — *sufletul* 215.28 Zorn îndr. Seele; cu aceea se poate compară 487.5 *sufletul lui,* dară nu eine Seele, ci seine Seele, ce se desluşeşte luându-se în socoteală că s'a trecut cu vederea substantivul *păcătosul* = der Sünder; — *taore* 87—8 Ochsen îndr. Stier; — *treabă, om de* 270.25 arbeitsam îndr. biederer, braver Mann; — *ţară* 185 21 nu este în acelaşi raport cu *ceriu*, cum aceasta este în celelalte limbi romanice, ci aici ar trebuì să stee *pământ:* — *ubor* 490.19 Mauer îndr. Hof; — *vas* 271.15 Fass îndr. Gefäss, pe când 271.28 corect; — *ţernă*, + *în* 123.18 auf der Erde îndr. im Staube; — *vii* pl. la *vie: dela nişte vii pustii* 487.11 vom Reben der Wüste îndr. von einigen verwüsteten

Weinbergen: — *vis prieten* 152.2 comparat în mod greşit cu fr. visage, sp. pg. viso, de vreme ce *vis* înseamnă numai «Traum», cu ce trebue comparat 381.6—7 *am visat nişte vise;* — *vită* după 34.6 lebendes Wesen şi tot aşà pl. *vitele* tot acolo 10—11, cu toate că cuvântul acum înseamnă numai «Rindvieh» şi Gaster în glosarul său chiar pentru limba mai veche nu cunoaşte decât înţelesul «bête, animal»; — *voe* 414.26 Lust. îndr. Erlaubnis, deci sinonim cu *a fi slobod, a fi iertat;* — *voinic* 797.11 Krieger îndr. Held; în limba mai veche cuvântul, la dreptul vorbind, înseamnă şi Krieger, aici însă se citează cuvântul cel nou; — *vreaje, feaceră* 254.9 warfen das Los îndr. zauberten, machten Zaubereien, tot aşà 752.3; — *zid* 215.6 Haus îndr. Mauer.

Articolul: Om, pre 87.35, de ce «Menschen»? îndr. den Menschen. Doară este o regulă cunoscută şi lui Meyer, cumcă după prepoziţiuni substantivul se pune regulat fără articol; — *timp iernei* 274.35 îndr. *timpul* şi aşà corect 51.30; - *împăratul de Germania* 269.35 îndr. *împ. Germaniei,* cum are şi Meyer 157.8 *Carol, regele Românilor* şi nu *de Români;* — *prieten Carol* 150.12, de sigur *prietenul,* dupăcum corect *împăratul Vasile* tot acolo; — 178.5 Meyer face deosebire cu privire la numele proprii geografice între substantivele cari nu primesc articolul şi între acele la cari se pune; drept exemple citează *Bucureşti, Iaşi* de o parte, şi *Roma, Londonul* de altă parte, de vreme ce aceste din urmă sunt străine. Nu se întrebuinţează însă oare în nominativ *Bucureştii, Iaşii* sau *Bucureştiul, Iaşul?* comp. *oraşul Iaşilor* 262.23.

Adjectivele: aurit 192.14 şi 605.1 golden îndr. vergoldet; — *crezut* 16.13 cu greu, mai mult *încrezut* = eingebildet; — *dătoriŭ de a plăti* 294.1 schuldig, mai bine verpflichtet, dupăcum corect 495.33; mai bine *datoriu,* acum chiar *dator;* — *fericit de tine* 264.20 îndr. *ferice,* după cum corect 173.32, sau cu articol *fericitul de tine;* — *galeş* 119.35 still, dară 595.24 corect träumerisch; — *gros de obraz* 291.25 dick von Gesicht, se întrebuinţează însă în sens figurat: unverschämt, zudringlich, după cum *subţire la obraz* = empfindlich, wählerisch; tot aşà *gros la ceafă* 292.1 dick von Nacken mai bine figurat = geduldig, nachlässig; — *mîndru* 123.10 fem. *mîndră* lieb îndr. schön; — *orbitor* în propoziţiunea *în hrăboriia sa cia orbitoare omorâră pre taore* 87.36 in ihrem Mutwillen haben sie Ochsen geblendet îndr. in ihrem verblenderischen Mut haben sie den Stier getötet; va să zică din adjectivul care ca atribut se ţine de subst. *hrăboriia,* s'a făcut verbul «blenden» şi *omorâră* a rămas netradus; — *rău, locu mi este rău* 577.11 bin ich an schlimmem Ort îndr. ist mir der Ort unheilbringend, tot aşà cum *nu ştiu, zilele mi-s rele* cu greu corect: sind meine Tage schlimm, unde *mi* nu se ţine de subst. premergător în locul pron. posesiv, ci de verbul următor *a fi* cu adj. predicativ *rău;* — *reapedă* 638.37 despre mânie: reissend, mai bine: jäh, Jähzorn; — *săţios, paînrea*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

săţioasă 424.5 gib uns reichlich îndr. das sättigende Brot; se întrebuinţează şi despre persoane: *omul este nesăţios* Basme 269.35 = unersättlich; — *sânge rece* 501.12 de ce nu «kaltblütig», ci «mit ruhigem Blute»?; — *singur* 145.35 = allein, netradus; — *supărat, veneà supărată* 120.12 wurde allmälig unruhig îndr. kam, näherte sich erzürnt; — *urît* 677.3 hässlich îndr. verhasst; — *vechiŭ* împreunat cu *um* (în locul corectului *om*) 781.22 oare nu în înţelesul alter Mann, căci atunci ar trebuì să fie *om bătrân;* — *vesel* 290.33 glücklich îndr. froh.

Pronumele: căriiaşi 87.14 netradus = einem jeden; — vorbind despre imperativul negativ, Meyer 755.20 spune cum că la infinitivul prohibitiv se întrebuinţează adeseori pronumele personal ca subiect, citând din cântecele moldoveneşti ale Elenei Sevastos *nu te face tu,* dară acest singur exemplu nu poate de loc să împrăştie îndoelile ce am despre exactitatea acestei observări; — *ce-va* 749.11 netradus = einige; — *cine* în propoziţiunea *nece tatăl cine-lŭ ştie numai fiiul* 741.28 Meyer îl traduce cum urmează: und keiner kennt den Vater ausser dem Sohne; despre *cine* apoi iată ce zice: das also hier indefinit erscheint, şi citează pag. 97, unde se vorbeşte despre pronumele indefinite, cari cu privire la formă coincid cu pronumele interogative, aducând drept exemple române *un ce, din când în când.* La dreptul vorbind, înţelesul propoziţiunii poate să se exprime aşà cum face Meyer. Întrebarea însă este, cum stă treaba cu valoarea lui *cine* din punctul de vedere gramatical, dacă într'adevăr a schimbat valoarea sa, şi atunci mi se pare cumcă aceasta nu e aşà, ci că *cine* a păstrat aici sensul pronumelui interogativ şi că propoziţiunea s'ar puteà traduce, conform originalului, cum urmează: und wer kennt der Vater? nur den Sohn (kennt man); — *cuiva* 294.28 jedem beliebigen îndr. irgend jemandem (căci altfel originalul ar trebuì să aibă *ori cui);* — *dînsul* 84.5 cică după prepoziţiuni pronumele acesta acum s'ar întrebuinţà aproape esclusiv. Aceasta s'ar pricepe atunci, dacă *el, ea, ei, ele* s'ar pronunţà la început întocmai aşà cum se scriu, de oarece atunci la unele prepoziţiuni s'ar ivì un hiat neplăcut, — se ştie însă că aici de regulă la pronunţare se naşte la început un *i* consonantic; — *ĭ* 457.25 netradus; — *le* în *le zice* 604.31 netradus; — tot aşà în *le se arătâ* 752.6; — *me* în *nu me poate da* 412.5 mir îndr. mich; — *ts* în propoziţiunea *bagă ń ts fesea* 89.10 setze mir deinen Fes auf îndr. setze dir den Fes auf, *ń* la dreptul vorbind este aici dativul pronumelui *eu,* însă etic, care aici cu greu s'ar puteà traduce; — *auz pre tine,* 70.34 cu greu în locul lui *te auz pre tine,* pe când următorul *lui* nu trebue neapărat să se repete puind un *i.*

Verbele: adurmiră de greu 507.2: sie schliefen schwer îndr. sie versanken in einen tiefen Schlaf; — *aruncà* refl. 417.36 sich loszureissen îndr. sich zu stürzen, aşà dară nu = fr. *arracher.* lat. *eruncare; aveà* în propoziţiunea *nu ştiu ce aveà* 119.29: er hatte irgend was, îndr. ich weiss nicht, was ihm fehlte; — *bate* 577.12

odată = treffen şi altă dată = strafen, în locul corectului strafen în amândouă locurile; — despre un alt *bate* s'a vorbit mai sus; — *se cade, se cuvine* 711.30—1 se pun aici pe una şi aceiaşi treaptă cu trebuie = es ist nötig, dară cele două dintâi trebue traduse = es ziemt sich, după cum Meyer 596.3—4 traduce corect; asemenea şi 360.1; — *se căì* 535.14 that leid îndr. gereute es ihn sau bereute er es (altfel *îi păreà rău*); — *cere* e tradus greşit de Meyer, care s'a lăsat sedus de spaniolul *querir* din lat. *quaerere* în sens de = a întrebà. Aşà *vin la noi de me cere* 604·38 komme zu uns und frage mich, îndr. halte um mich an; — acelaşi în *Vidra c'o cereà* 610.12 fragte nach ihr, îndr. hielt um sie an (altfel ar trebuì *întrebà după* (*de*) *ea*); — la un loc Meyer a înlocuit cuprinsul corect al originalului *cerându-le câte în lună şi în soare* 706.25 în *cercându-le*, nu traduce însă corect = indem er versuchte, ci astfel, ca şi cum şi în textul lui s'ar găsì *cerându-le*, şi iarăşi greşit = sie fragend, în loc de = verlangend; — *chefuiau* refl. 119.31 sie assen, îndr. sie belustigten sich; — *chemà* 3. sing. sau pl. în sensul indefinit = hiess se traduce de Meyer 674.22 *ce o chemà Antiochie* = die man Antiochien nannte, destul de corect, cu toate că şi aici ar fi mai bine să se folosească de cuvântul «hiess». Astfel el nu s'ar fi lăsat sedus, ca 123.10 *Ilenuţa o chemà* să traducă greşit «Helenchen nannte sie sie» în loc de «H. hiess sie»; — pe pag. 125 traduce imperfectul verbului *chemà*, întru cât nu e reflexiv, prin: er gab den Namen, şi citează un exemplu, unde, la dreptul vorbind, se poate naşte îndoială, dacă acel care a zidit oraşul, i-a dat într'aceeaşi vreme şi numele, ori ba; îndată după aceea citează corect: *în scriptură ziceà*, traducând «stand geschrieben», unde ar fi tot mai bine «hiess es»; — *creşte* în prop. *cu struguri crescù copilul* 804.22 mit Trauben wuchs das Kind, unde *copilul* ar fi nominativul; mai bine: mit Trauben ernährte er, zog auf das Kind, deci acusativul; — *cruţà* 413.10 zögern îndr. sparen; — *culcà* în *a fi culcat în cenuşă* 226.36 in Asche geworfen werden, îndr. liegen; — *curăţiră-se* 596.7: wurden geheilt îndr. wurden gereinigt; — *începe a curge* 413.21 laufen îndr. fliessen, despre un *râu*; — *da* refl. în *dându-se la el* 586.2 flatterten um ihn herum, îndr. griffen ihn an, una din locuţiunile din cale afară de număroase cu verbul *a da*, despre cari acum câţiva ani am scris un articol anume; cumcă aici nu poate fi vorba despre o sburare a păserilor în jurul lui, se vede din adausul: *să-l sfâşie* (sinonime sânt aici *a da năvală, a năvăli, năpădi, a se năpusti, sări, tăbări* şi a. a.); dacă i se dă cuiva un avertisment să se păzească de un câne care muşcă, se zice despre el: *se dă la om*; — *da drumul* 614·8 hetzte, îndr. liess los (hetzen se zice româneşte: *a aţâţà, amuţà, asmuţà, sumuţà, zăhăi, întărità*); tot aşà *da drum* 227.8 nu s'a tradus corect einen Weg machen; — *dobândi* 424.9: bekommen îndr. erreichen, erlangen; *drege* 287.28 aufrichten despre o grădină, mai bine richten, verbessern, wiederherstellen; — *eşì înainte* 145.35 begegnen,

îndr. entgegenkommen, überfallen; — *să fac aripi să sbor* 641·25 dass ich Flügel zum Fliegen mache, îndr. dass ich Flügel bekomme, *să sbor* cu dass ich fliege, întocmai cum traduce al doilea *să sbor* repetat; — *face* în *ce s'au făcut* 813.10—11 was mein Genosse gemacht hat, înd. was aus meinem Genossen geworden, was mit ihm geschehen ist; — *făli, se făleà* 119·28: freute sich îndr. brüstete sich, war stolz; — *fi, în adunarea lor nu fie slava mea* 87.34 meine Herrlichkeit einige sich nicht mit ihrer Versammlung, mai bine: m. H. sei nicht in ihrer V.; — tot aşà *să-ţi fiu drăguţă* 639.1 s'a tradus prea liber: dich zum Schatz zu haben în loc de dein Liebchen zu sein; — *frământà* 610.16—17 iarăşi un exemplu, cum Meyer s'a lăsat sedus prin etimologie, şi aici greşită, să traducă falş şi anume: brach (se înţelege *pită*) în locul corectului knetete, deci nu dela *fragmentum*, ci dela *fermentare*, pe care Meyer în vol. I. pag. 325 îl citează, dară greşit, ca subst. din latinul *fermentum*. Chiar împrejurarea, că urmează *în cuptior că mi-o puneà*, arată lămurit, că traducerea e greşită, dacă cumva autorul n'a vrut să vază aici figura retorică cunoscută subt numirea de hysteron proteron; *giunge* 642·2 s'a pus de autor de bună seamă în legătură cu cuvântul *ajunge* şi cu ital. *giungere* (comp. *Larivey*, poetul francez din veacul XVI, care se trăgeà dintr'o familie italiană *Giunti*). Numai astfel se poate pricepe, că propoziţiunea *să-ş gĭunge căte un fecior să înalţe jertve bozilor* a putut s'o traducă cum urmează: dass je ein Sohn komme und den Götzen opfere, în locul corectului: dass sie je einen Sohn erstechen würden, um sie den Götzen zu opfern, — aşà-dară aici nu fiii aveau să aducă jertfe, ci din contră ei înşişi erau să devie jertfe; cuvântul *gĭunge* este aici cuvântul *a junghià* din lat. *jugulare* cunoscut din limba rom. modernă, a cărui traducere a făcut greutate lui Meyer, şi 251.29, unde în locul corectului «erstechen, erdolchen» pune «erwürgen», pentru care limba română are alte cuvinte, bună oară *a gâtui, sugrumà, strânge de gât*. Oarecare greutate pricinueşte aici forma *giunge*, al cărui *e* din urmă se explică prin influenţa lui *i* premergător din verbul *junghià*, deci corect *junghie*, aici *giungie;* — *îmblà* întrebuinţează Meyer necorect, aşa 617.29, unde propoziţiunea *e timp să înblăm*, s'a tradus de el: es ist Zeit, dass wir gehen. Verbul *a înblà*, sau mai bine *a umblà*, se foloseşte în sensul germanului «einhergehen, umhergehen, wandeln, wandern» şi apoi în mai multe înţelesuri figurate, în sens original mai cu samă cu prefixul *pre*, deci *preumblà, primblà, plimbà*. Aici deci propoziţiunea ar puteà fi corectă numai atunci dacă «gehen» ar însemnà contrarul şederii sau culcării «sitzen, liegen» şi a. c., altfel ar trebuì întrebuinţate formele *mergem, ne ducem, plecăm;* aşà corect 556.10 *care merge acasă* wer geht nach Hause, dară greşit 478.33 *a umblà acasă*, pe când 670·29 verbul acesta s'a folosit corect; — *au îmblat împotriva mea* 632.19 ihr seid gegen mich gegangen îndr. sie haben gehandelt, — *împlineà 15 ani* 119.30 im fünf-

zehnten Jahre war, îndr. vollendete; în citatul acesta lipseşte *tocmai*; — *să întărească* 642·2 erfüllt werde, îndr. damit sie erfüllen, um zu erfüllen; — *lasă* 656.19 es blieben, îndr. er hinterliess; — *lăsà locului* 22·10 an der Stelle lassen şi îndată citează *acoló locului* 371.7, unde mai cu samă comparându-se cu lat. *ibi loci*, par'că *locului* ar atârnà dela premergătorul *acolo*, — căutând însă în original, vedem că şi aici este vorba de locuţiunea *a lăsà locului*, pe când *acolo* se întrebuinţează aici numai în mod pleonastic; — *te lepezi* 557.18; entfernst du dich, îndr. verzichtest du, schwörst du ab; — *se lovirà* 369·11 bekämpften sich. îndr. stiessen zusammen; — *luà* în *să le ie* 812.20: bringe îndr. annehme, dară cu subiecte diferite: în cel dintâi 3 pl. în al doilea 3. sing. (în original de altmintrelea se găseşte *ia*, altfel ar trebuì *iee* şi nu *ie*); — *luà mueri* (corect *muiere*) 208.15 înseamnă mai bine «heiraten», unde *muiere* este complement în accus. şi nu predicatul; cu aceasta poate să se compare *aveà bărbat* 227.7—8 einen Mann haben; — *lucrà* în *maica ce lucrà* 557·35 was hat meine Mutter getan, îndr. woran arbeitete meine Mutter, womit war sie beschäftigt? — *măneà* 306.6 are un înţeles special: übernachten şi în original mai este aici şi cuvântul *seara*, care nu trebuià să se fi trecut cu vederea; un asemenea cuvânt tradus corect este aici *a conăcì* 730·20 sau *noptà*, pe când în înţelesul general se întrebuinţează *a rămâneà*; — *munciască* 726.8 verfolge îndr. quäle; — *ăl muncirà gândurile* 453.37 beschäftigten, îndr. quälten (= *chinuirà*), numai intransivul *a munci* înseamnă arbeiten, sich abmühen, anstrengen; *necăgià* (nu *necajià*) 749.16 vernachlässigte, îndr. ärgerte; — *nevoí* 713.18 s'a tradus de autor: nicht wollen, ca şi cum ar fi contrarul lui *voì*, după cum şi spune de tot lămurit: *voì* «wolen» şi *nevoì* «nicht wollen», dară cu totul greşit: *ne* ca prefixul negativ se întrebuinţează, întru cât este vorba de forme verbale, înaintea part. perf. în sensul adjectivului verbal sau înaintea gerundiului sau înaintea unui infinitiv substantivat şi acestei regule trebue să se supună şi verbele cari în latină au un *ne*, de p. *nescire, a nu şti, nu ştim*, însă *neştire* 713.23, *neştiind, neştiut;* cu privire la *a voì* avem *nevrând, nevrut*, dară nu *nevoì*, şi aceasta cu atât mai puţin, de vreme ce forma aceasta ar fi omonimă cu un verb de obârşie cu totul alta, slavă, derivat dela subst. *nevoie*. Verbul acesta înseamnă «sich anstrengen, bemühen, sich Mühe geben», numai *nevoit* = gezwungen ar puteà să se ţină de el. Adevărat este, că negaţiunea *ne* în limba română se întrebuinţează adese ori foarte liber, de p. *ne la loc* = unpassend, ceea-ce a putut seduce pe autor să greşească; — *ocoli* 161.16 flog hinweg (über die Leute) îndr. flatterte herum; — *par că* este una dintr'acele expresiuni, cari în alte limbi se pot traduce prin un adverb, aşa aici nemţeşte: gleichsam als ob; de aceeaşi părere este şi Meyer 704.32 şi lucrul este vădit acolo, unde petrefactul acesta înlocueştc o altă formă şi un alt număr al aceluiaşi verb, de p. 706.26; de ce atunci să se traducă prin: sie schienen,

căruia în original i-ar corespunde *păreau că* şi nu *parcă*; — une ori se iveşte şi completul, originalul *pare că;* — *pasă* 114.8 din punctul de vedere etimologic verbul acesta este indentic cu vulg. lat. *pesat*: it. *pesa*, vfr. *poise*, sp. pg. *pesa*, cu privire la sens însă e identic cu vfr. *chaut* = es liegt mir daran; în înţelesul cuvintelor romanice mai mult *apasă;* — *să-mi petrec* 676.16 dass ich gehe, îndr. dass ich mich unterhalte; *prăviţi* 347.29 nimmt wahr, îndr. sehet zu, schauet; — *priimì* 413.8 nehmen, îndr. annehmen, empfangen; — *prinde* 814.17, nehme, îndr. fange, nehme gefangen; — *prinde pe cap* 484.22 într'adevăr: beim Kopfe nehmen? şi *prinde vorba* 210.1 das Wort ergreifen în loc de *a luà cuvântul?* — *protivì* refl. în *numai cât se protivì* 130.17 widerstand sie nicht mehr, îndr. allsogleich stimmte sie überein; aici este vorba de două cuvinte de aceeaşi sau înrudită formă, dară de un înţeles deosebit, şi tocmai contrar. In sens de «übereinstimmen», la dreptul vorbind, se întrebuinţează acum mai mult formele cu *r* strămutat, deci *potriví* şi în locuţiunea *se potriveşte ca nuca în părete*, tot acelaşi înţeles, dar ironic; — *împotriva* 50.11 = gegen, este corect în sensul al doilea; — *pune* refl. *se pusese* (nu *puseşe*) *pe gânduri* 721.36 hatte sich Sorgen gemacht, îndr. verfiel in Gedanken; — *răpezì* refl. *se rapede fără sine* 82.7—8 er gerät ausser sich, îndr. er stürzt sich ausser sich; — *reuzi* 535.14 = gelingen este franc. *reussir*, de prisos şi în forma *reuşi*, de oare ce limba română are cuvintele sale proprii, de p. *a eşi în de bine, a scoate la cale, merge bine, brodi, a scoate la capăt, isprăvì, izbutì, izbândi, nemeri, merge strună* şi a. a. şi tot aşa este de prisos *a permite* 713.21 în loc de *a da voie, îngădui* şi m. a; — *a rugà*; despre traducerea greşită a propoziţiunii *că-l rugase*, ca şi cum ar însemnà = fragen, s'a vorbit mai sus; aici trebue amintită părerea greşită a autorului, ca şi cum s'ar puteà, ca verbul *rog* să stee singur în sens de «bitten»; d-sa citează anume *rog să vii* 578 31, *rog să taci* 614.3 în loc de *te rog să vii, să taci* (623.32 corect), sau *mă rog*, ceea ce după 408.16 n'ar fi însemnând de cât = ich bete, pecând *rog* = ich bitte jemanden sau um etwas. In genere observările făcute şi cu prilejul altor verbe sânt astfel, încât pot să ducă în eroare. Aşa *plec* = ich komme an (se înţelege greşit în loc de = ich reise ab, ich breche auf) nu este cu privire la înţeles identic cu reflexivul *mă plec*, — acest din urmă n'are decât sensul: ich beuge mich, ca un reflexiv cu totul regulat la transitivul *a plecà* = biegen, beugen; interesant este reflexivul aceluiaşi verb întrebuinţat impersonal *mi se pleacă* = es ist mir schecht wom Magen, de unde şi boala *plecate* plurale tantum; — dacă lângă *tem* se găseşte traducerea «ich fürchte mich», aceasta nu e corect, ci traducerea aceasta se potriveşte pentru *mă tem*, care urmează. *A teme pe cineva* are numai înţelesul de «jemanden beargwohnen, auf jemanden eifersüchtig sein», de unde adj. *temător*, care face a fi pe deplin de prisos cuvântul *gelos* din franc. *jaloux;* — o greşală şi mai

mare, dacă tot acolo cu privire la resultatul din lat. *oblitare* se vorbeşte ca de reflexivul român *a se uità*. Aici 408.13-4 lucrul se compară cu franc. *je m'oublie*, sp. şi pg. *me olvido* şi se explică ca un fel de «Zustandsverbum», aceasta însă nu are valoare cel puţin despre verbul român: fr. *s'oublier* se pune acolo, unde cineva vrea să zică, cum-că i-a scăpat ceva, c'a zis ceva, ce n'a vrut şi a. a. Româneşte cu greu s'ar întrebuinţà acelaş cuvânt în acest înţeles, de vreme ce reflexivul *a se uità* este aici un cuvânt de tot deosebit, de altă obârşie şi de alt sens = «schauen», după cum s'a tradus corect. 409.26 *mă uit pe la surori* = ich schaue nach den Schwestern; aşa şi 395.4 *mă uit la sânu-i plin* s'a tradus bine, cel puţin în parte: ich sehe ihre volle Brust în locul corectului «ich schaue auf», deci s'a pus ca fiind identic cu *văz*; — de tot corect s'a tradus *se uità la el:* sah ihn an. Ceea-ce însă spune 398.7 despre refl. *uità* comparat cu it. *ricordarsi*, fr. *se souvenir* şi *a se uità de*, despre care zice, că verbul acesta se foloseşte totdeauna astfel, citând anume§ 375, va să zică pag. 398.7, este greşit de tot şi pricinuit de nişte paralele aparente în ital., nu numai *ricordarsi*, ci şi *dimenticarsi*, sp. *lembrarse*, *olvidarse*, pg. *lembrarse*, *esquecerse de* şi franc. *se souvenir de* şi în sec. XVI. şi XVII. şi *s'oublier de*, parte de existenţa unui *a se uità* român, dară cu o altă prepositiune şi în alt inţeles; la dreptul vorbind, se poate întrebuinţà şi verbul *uità* în sens de «vergessen» cu un pronume reflexiv, însă cu dativul şi nu cu acusativul *se*, ceea-ce, se înţelege, este o deosebire mare; — o asemenea înrâurire neîndreptăţită a resultatului sp. şi pg. al lat. *salire* pe rom. *sări* se vede 187.26 *sărî* (corect *sări*) *în curte* = er ging an den Hof, îndr. er sprang, după cum 475.19 s'a tradus corect în altă legătură; — *sbate*, refl. *de moarte se sbăteà* 123.17 cu privire la înţeles s'a tradus bine prin «er rang mit dem Tode», nu trebue însă să credem, cum că traducerea ar corespunde exact originalului: *se sbăteà* = er wand sich, sinonim cu *svârcolea* versului precedent, *de moarte* însă este o expresiune adverbială a causei sau a modului; «mit dem Tode ringen» s'ar puteà traduce literal «*a se luptà cu moartea*»; — *a scădeà* 379.1 stürzen, îndr. vermindern; — *se sculă* 804.27 s'ar puteà traduce, ce e drept, şi prin presentul istoric: erhebt sich, corect din punctul de vedere gramatical este însă: erhob sich, căci altfel ar fi in original *se scoală*. Cu atât mai mult, fiind că în asemenea casuri, unde accentul se pune pe *ă* al silabei din urmă, autorul scrie *â*, aici deci în transcripţiunea lui ar trebuì să fie *sculâ;* — *silì* 713.20 versuchen, îndr. zwingen; — *spărì* 645.12 despre nişte zile «zu Ende waren», s'a însemnat greşit în locul corectului *sfrăşì*, până acum *sfârşi;* — *spuseră lui* 482.14 mai bine «sagten zu ihm» decât »erschienen vor ihm», *arătară* în traducerea din anul 1688 nu se opune acestei tâlcuiri, amândouă cuvintele sânt sinonime, sau oare înţelesul este aici al vfr. *reter*, aşa încât amândouă aceste cuvinte ar purcede din lat. *reputare?;*

— *stătu* 490.29 stellt sich îndr. stellte sich, şi *stete locului* 50.24 stand, îndr. blieb stehen sau stand still; — *strânseră* 130.31 brachten îndr. sammelten; *a şedea* şi *îmi şede rău* 711.37 es misfällt mir îndr. es passt mir schlecht; — *să tragă, să nu tragă,* 145.30 soll er, soll er nicht ziehen, verbul însă nu s'a tradus, ci aceasta se face numai în propositiunea următoare; — *trebueşte să vie* 617.29, mai bine *trebue,* de oare ce verbul inchoativ se întrebuinţează mai mult ca verb personal în sensul germanului «brauchen» = *nu-mi trebueşti;* — 432.34 se citează locuţiunea *este de trebuinţă,* atunci însă n'are acelaşi înţeles ca ital. *è d'uopo,* ci de obiceiu înseamnă: von Nutzen sein, altfel ar trebuì să fie aici sau *de lipsă* sau *trebue,* altmintrelea s'ar potrivì aici în vrom. *e opu,* deci un cuvânt de aceeaşi obârşie ca cel ital. şi prov.; — *a vedeà* în *celor direpţi Domnulu le viade* 173.36 die Gerechten sieht der Herr, mai bine; um die Gerechten sorgt der Herr, (sieht sich nach ihnen um), cu care se poate compară *auzi* cu dativul *plângeriei mele* 391—2; *a vedeà* şi cu *de: care să vază de ei* = der nach ihnen sehe; *veneà supărată* 120.12 wurde allmälig unruhig, îndr. kam (näherte sich) erzürnt; dacă traducerea ar fi corectă, atunci exemplul acesta ar trebuì citat § 308: *vârî* în *în casă mi-l vâra* 610.6 führte ihn im Hause herum, îndr. führte ihn ins Haus.

Tempora, modi şi a. c. Vorbind despre cazurile, unde verbul auxiliar se pune după un verb care se află în inf. sau în part. perf. 774.12—14 Meyer spune, cumcă aceasta nu se face, decât în impf. fut. *dare-ar* şi în întrebare *înţeles-ai?* — Dară nu există oare în limba română ceva ce samănă cu admirativul albanez, când, suindu-se verbul auxiliar după participiu, vorbitorul voieşte să obţină o expresiune din cale afară de viguroasă, deci foarte folosită la afect? — *te ai sculà* 493.15 wirst îndr. würdest (corect 486.24); — *ce n'a mĭarge* 173.34 gegangen ist, îndr. nicht gehen wird; — *cum v-oiu învăţà eu* 144.6 wie ich euch zeige, îndr. wie ich euch lehren werde; — *cine va vrea* 87.32 will, îndr. wird wollen; — *n'oiu murì* 562.23 ich will nicht sterben, îndr. ich werde nicht sterben; — *are să-ţĭ aducă* 342.24 bringen kann, îndr. bringen wird; — *va cestì* 670.30 will, îndr. wird; — *vom auzi* (în original *voiu*) 813.9 ich will hören, îndr. ich werde hören; — 693.4—6 sunt trei conjunctive, din cari numai al doilea este tradus prin conj., celelalte două prin indicativ; — *toarcem* 509.7 wollen wir spinnen, îndr. spinnen wir; — *bea* 610.12 trank, îndr. trinkt. Forma, ce e drept, e tot aceeaşi în prezent ca şi în impf., urmează însă imediat *benchetueşte* şi încă trei alte inchoative în pres., din care cel dintâi în traducere s'a trecut cu vederea; — *poate să vine* 618.2 vielleicht kommt er, forma necorectă: sau *că* cu indic. *vine,* sau *să* cu conj. *să vie* sau *să vină;* — *uscase* 214.36 ist trocken, îndr. trocknete aus; — despre conj. perf. *să fi cântat* 314.36 în toate persoanele fără schimbare, spune Meyer cumcă limba română mai veche şi dialectul bănăţean flectează

(*să fiu, să fii, să fie, să fim, să fiţi, să fie*), se întâmplă aceasta însă şi în limba literară de azi; — *cum să botează* 641.20 nu poate să aibă înţelesul «dass sie sich taufen lassen sollen», dacă nu e aici întrebuinţat verbul reflexiv, — căutând în original, găsim într'adevăr *să se b.;* — *vedeare-te-aş*, care după Meyer se găseşte şi astăzi, nu e corect; numai atunci, dacă între infinitiv şi verbul auxiliar nu se găseşte un pronume personal, poate să stea infinitivul complet: *vedere-aş, fire-ar* etc., altfel *vedeà-te-aş;* — *răsărì* 87.24 aufgehe, îndr. aufgegangen sei.

Numeralele: doia, a 189.6 îndr. *a doua*, format necorect după masculinul *al doilea;* — *patrudzâts* 266.31 vierzehn, îndr. vierzig, unde deci cade observarea, cumcă cu privire la folosirea prepoziţiunii *di* dialectul macedoromân ar merge mai departe decât limba literară română din nord. Meyer citează aici pe Weigand Arom. 11.9, dară pe nedrept; — *una scorpie* 278.28 trebue să se schimbe în *o scorpie*, căci la locul citat din Basme 5.29 se găseşte *pe moşia unei scorpii* şi nominativul este *o* şi nu *una;* — o greşală, un lapsus *treile* 266.35 der vierte, îndr. der dritte; — tot aşà, dacă 64.6 spune: Die Ordinalia ganz aufgegeben und sie durch die mit dem bestimmten Artikel versehenen Ordinalia (îndr. Cardinalia) ersetzt; — dacă spune 793.35—6 că numeralele ordinale se pun toate după subst., n'ar trebuì să citeze *întâiŭ*, care în această formă, fără *de*, poate fi pus şi înaintea substantivului, atunci însă în acord cu privire la gen şi număr; dară de ce 793.35 *d'întâiŭ* şi imediat după aceea *dintâiŭ?*

Adverbiile: acum 617.27 so, îndr. jetzt; — *aicea* 617.24 so, îndr. hier; — *de ajuns* 439.13 überflüssig, îndr. hinreichend, genügend (tradus corect 507.8); — *atunce* 730.4 (acum *atuncea* sau *atunci*) darauf, îndr. da, dann, damals; — în locul al doilea *de loc* 165.31 ca exemplu repetării stă aici greşit *de la;* aici tradus corect «gar nicht», despre care înţeles nu se face amintire 523.36, unde se citează ca având acelaşi înţeles numai lat. statim, illico; — *amu* 347.30 jetzt, netradus; — *cam* 145 35 etwas, einigermassen, netradus; — cu privire la *cât* 656.20 s'a putut aminti, cá se întrebuinţează mai des *în cât*, aşà 119.27; 507.3; — *cu totul* 413.35 netradus (comp. 528.24—5); — *da* 604.38 netradus = nur, doch; tot aşà şi 564.25; 557.24; — tot aşà nu e fără însemnătate cuvinţelul *deci* în *te lepezi deci* 557.18, sensul va fi ca al nemţ. also; — *destul* 67.32 şi 237.30 nu s'a citat împreună cu cuvintele it., fr. şi sp.; — *iarăşi* 641.21 = wieder, netradus; — *iată* 394.36 netradus (dară 161.17 corect «siehe da!»); — § 485 erà să se amintească despre aceea, cum în limba poporului se exprimă ideia latinului *jam:* sau prin conj. *şi*, de p. *am şi fost*, sau *chiar*, sau *încă: o ştiam chiar* (*încă*) *ieri*, pe când în limba literară a pătruns franc. *deja*, câte odată pleonastic cu adăugarea lui *şi*, al cărui înţeles nu s'a recunoscut, deci: *am şi fost deja;* — *şi* este de lipsă în expresiunile *ca şi când, ca şi cum*, pe când gramatica 654.6 citează *ca când, ca cum;* — *mai* din

Digitized by Central University Library Cluj

lat. *magis* a avut aici o soartă ciudată, mai ales când este împreunat cu negaţiunea *nu* sau cu alte cuvinte. Aşà 766.27 cu *nu* = nie, îndr. nicht mehr, tot aşà 413.10; sau nu se traduce 287.27; tot aşà 814.16, unde şi cu privire la înţeles corespunde latinului *magis;* corect *nu mai* 724.10 = nicht mehr, 751.36 şi 752.32 vorbeşte chiar precis de tot despre aceea, cum s'a schimbat cu totul înţelesul şi accentul. Altmintrelea fie constatat, cumcă Românii înşişi nu fac totdeauna deosebire între *nu mai* = nicht mehr, ale cărui părţi pot să fie despărţite una de alta, de p. *nu te mai văd,* şi între *numai* = nur, ausser, de p. *te văd numai pe tine;* — repetatul *mai mai* 165.36 s'a tradus cam slab prin beinahe, şi aşà tot acolo 33—34 *paci paci;* — *tocmai, tocmai nu* 165.32 nicht mehr, îndr. gar zu sehr; — 730.17 din cauză că s'a tradus greşit verbul *a se protivi* prin «widerstand», s'a tradus şi adverbiul *numaĭ cât* nicht mehr în locul corectului sogleich; — *măcar* 416.5 = nicht einmal, gar nicht, netradus; — *număr, fără* 323.23 = viele, ceeace corespunde numai cuvântului *mulţi,* pe când aceste două cuvinte = zahllose, nu s'au tradus; — *oare* 557.10; 562.20 = etwa, netradus; — *puţin, nu* 385.21 etwas, îndr. nicht wenig; — 748.17 se citează *nici* cu negaţiune, dară 250.14 fără negaţiune, cel dintâi mod pare a fi mai obicinuit; — *seară* în *în deseară* 493.20 abends, îndr. gegen Abend; — *tare* 395.5 gross (Sehnsucht), în locul corectului «sehr», care se ţine ca adverb de verbul *apasă;* — *tât-cât* 656.13, îndr. *atât-cât;* — *tot* a pricinuit autorului gramaticei oarecare greutăţi, după cum se vede din următoarele: 704.30 *să fim tot împreună* dass wir alle zusammenkommen, îndr. dass wir stets beisammen seien, altfel ar trebuì *toţi;* — *îi tot necăjià* 749.15 sie gänzlich vernachlässigte, îndr. sie stets ärgerte; — *se tot întorceà pe lângă dînsul* 766.33 er gieng ganz um ihn herum, îndr. fortwährend, pe când al doilea *tot* de acelaşi înţeles, care se găseşte în propoziţiunea următoare, nu s'a tradus; — *tot slujeşti* 554.4 den ganzen Tag, îndr. immer, fortwährend; — *am făcut tot rele* 284.6 ich habe sehr unrecht gehandelt, îndr. fortwährend; — *unde* 513.14 daselbst, îndr. plötzlich. Acesta este un cuvânt, care în limba poporului se întrebuinţează foarte des, când este vorba despre vre-o întâmplare neaşteptată, asemenea unui alt adverb local *colo* sau *coleà* = dort, împreunat cu *când,* deci *când colo;* — tot aşà nu se potriveşte 80.10 traducerea «infolgedessen», unde autorul presupune, că acest cuvânt s'ar fi născut aici din lat. *inde.*

Prepoziţiunile: Subt *a* Meyer citează *a mărunt, a tot,* traducând pe cel dintâi «einzeln» pe al doilea «gänzlich». Cu privire la cel dintâi nu cunosc decât subst. Einzelheit, Umständlichkeit, mai ales ca substantiv sau în expresiunea adverbială *de* sau *cu deamăruntul.*[1] Privitor la al doilea, îl cunosc numai

[1] Aici d-l prof. *Dr. C. Lacea* face următoarea observare: «Se găseşte şi ca adv. în limba veche. D. ex. Nu cu evanghelia numai strigă, ce şi cu.. ai săi ucenici *a-măruntŭ spune* MSS. (s. XVII), ap. HEM. 1032.
Nota: Red.

ca o parte a unor adjective compuse: *atotştiutor, atotvăzător*, unde originea lui trebue tălmăcită asemenea ca în *zidirea a toată lumea*, unde prin acest *a* se formează genitivul. În limba spaniolă este, la dreptul vorbind, expresiunea *á menudo*, asta însă nu vreà să zică, cumcă aceasta ar trebuì să fie tot aşà şi în limba română; — *de* în *de drag ce-i erà* 681·14 um des Lieben willen, das er ihm war, îndr. da er ihm teuer war, deoarece cuvântul *drag* nu e aici un subst. abstract — *dragoste*, ci adj. «lieb, teuer», tot aşa ca 123·10 *de mândră ce-i era* die ihr lieb war, unde însă *mândră* s'a tradus greşit în loc de «schön», pe când «ihr», căruia nu-i corespunde nimica în original, s'a adăugat; — *din* în *cunună din aur* 13.1,205.22, pe când în alte părţi în asemenea casuri totdeauna se foloseşte *de*, aşa *salbă de aur* 812·37, *fusul de aur* 413.35, *cruce de aur* 270.9, *pasăre de aur* 192.14; — şi mai puţin probabil este *teamă din câne* 279·33 — die Furcht vor dem Hunde, unde se citează 275.4, pe când acolo este *frica de câne*; — *de seară* 494·16 bei Abend, îndr. heute Abend — un exemplu, cum câte odată numai schimbarea unei prepoziţiuni schimbă înţelesul unei expresiuni adverbiale; — *pe seară să te găteşti* 496.30 auf den Abend rüste dich, îndr. gegen Abend; — dacă 266.15 s'a citat corect după original *întru una de zile*, nu pot să spun, de vreme ce cifra citatului nu e corectă, în limba de acuma s'ar zice *din zile*; şi tot aşà în loc *de zi în zi* 283.9 trebue pus *din* şi nu *de*. Dacă susţine Meyer, cumcă în toate trei exemplele ar puteà aici să stee tot aşa de bine *de* în loc de *din*, aceasta nu este adevărat cu privire la nici unul din ele; — *de* în *am de scrie* 398.26; îndr. *de a scrie*. Meyer însuşi spune: vielleich nicht ganz echt, cu ce se poate compară 25.31—33; — *după* 523.1 doară nu este adverb la fel cu *apoĭ*; — *n'aveau după ce bea apă* 722.23 woraus, îndr. wornach, worauf; — *la două, trei zile* 493.3 seit, îndr. in je, alle zwei drei Tage, prin urmare cade nota despre «merkwürdige Bedeutungsverschiebung»; — *la odoare* 413.35 als Hochzeitsgeschenk, îndr. Kleinodien, va să zică *la* se traduce nemţeşte tot aşa de puţin, ca articolul partitiv frances *des*; — *la surorile mele* 284.6: vor meinen Schwestern, tradus deci tot aşà ca *înaintea maicii mele* vor meiner Mutter. Aici însă e deosebire: acel care a făcut rele, n'a trebuit să le facă maicii sale, dară în prezenţa ei, dară a putut într'adevăr să nedreptăţească pe surorile sale; doară Meyer 71.3 aminteşte, cumcă în dialectul Meglenit spre însemnarea dativului se întrebuinţează numai şi numai prepoziţiunea *la*, şi tot aşà pleonasticul *la doilor*, 461.28 în dialectul Românilor olympici, dară şi spre nord dela Dunăre şi chiar în limba literară se poate destul de des exprimà dativul prin *la*; — *înainte* ci-cà se poate împreunà sau cu prepoziţiunea *de*, deci *înainte de tine*, sau fără ea, *înainte tine* şi tot aşà *asupră de*, ca şi cum *asupră* în deobşte, şi construcţiunea cu *de* îndeosebi, ar existà (şi într'adevăr 516.19 se găseşte corect *de asupra*!). Şi autorul cu toate acestea cunoaşte

bine de tot construcţiunea cu genitivul sau cu pronumele posesiv, ceeace se vede din § 39, unde nu se iveşte greşitul *ă*. — Întru cât priveşte originea lui *înainte*, parcă o derivă deadreptul din *ante* în loc de *adante*, aşa 516.30 şi mai ales 159·35 = *înainte*, ar. *aînte;* — tot aşa nu e precisă observarea, cumcă ar. *dit* ar purcede din *dintru* 487·12, mai bine de-a dreptul din ar. *tru*, *tu* + *di* 469.21; — *pe* 676·7 în *dor pe vale*: Sehnsucht nach dem Thale, îndr. in dem Thale; — *pe şură* 551.5: bei, îndr. auf: — *pentru* 374.39 durch dich, îndr. deinetwegen, în orig. slav.. *tebe radi;* — *până a nu înserà* 757.37: bis es Abend wurde, îndr. bevor es Abend wurde; este sinonim cu *mai nainte de a veni ceasul naşterii* 595.21—2: bevor die Stunde der Geburt kam; — *spre* 656.20 nu se potriveşte în context şi cu felul cum s'a tradus; căutând în original, aflăm într'adevăr *pre*.

Conjuncţiunile: că 667.20 şi 119.29 = denn, netradus; — *că* 487.1 = dass, netradus; — 638.37 s'a trecut cu vederea *că* după *prin ce*, cu toate că în original este; — *cum* 644.7: wenn, îndr. sobald als, ca şi în it. *come*, pe când aici s'a pus pe aceiaşi treaptă cu *când*; — *sa* (corect *să*) 814.14 wenn, îndr. dass, ca următorul *ca să*; — *să* în *noi să lucrăm şi ea să doarmă?* 146.2 wir müssen arbeiten und sie kann schlafen, îndr. wir sollten arbeiten und sie schlafen? — asemenea *ce să vadă* 145.30 was kann er sehen? îndr. was sicht er da! — cam acelaşi înţeles ca în: *ce-mi văzură ochii!* = o Wunder!; — *să* trecut cu vederea 484.7, cu toate că originalul are *să propoveduescu* şi cu toate că se şi traduce prin «dass». —

Dacă sfârşesc puind o listă de greşeli de tipar, să nu mi se iea aceasta în nume de rău, ca şi cum aşà cevà ar fi lucru de nimica, mai ales fiind vorba de sintactică şi nu de fonetică. Doară vorbind despre întâiul volum al gramaticei lui Meyer, am constatat vre-o câte-va sute de asemenea neesactităţi şi neconsequenţe şi apoi nici autorul în principiu nu trece cu uşurătate peste acest lucru. Luând în socoteală cele spuse de mine, este chiar lucru ciudat, că d-sa tocmai în prefaţa la sintactică cere iertare, dacă se face vinovat de unele neconsequenţe, ba chiar şi greşeli cu privire la scrierea citatelor din limbi străine. Şi aici atrage băgarea de samă tocmai la limba română, unde se folosesc câte-va sisteme ortografice şi se desvinovăţeşte spuind că ochiul nu poate totdeauna să se desprindă de original, împedecând astfel să se întrebuinţeze consequent un fel de transcripţiune, mai ales atunci, când este vorba de nişte lucruri cari nu privesc auzul. Cumcă apoi urechea, chiar atunci, dacă este vorba de o limbă gândită şi nu vorbită, înrâurează, de vreme ce cu privire la o limbă este înainte de toate vorba de ceva ce se aude şi nu ce se citeşte, vrea să dovedească prin aceea, că uneori a scris silaba *ke* prin *que*, chiar atunci când erà vorba de limba italiană.

Mie din contră mi se pare că acolo, unde se citează pa-

sage dintr'un text tipărit, originalul ar trebuì păstrat pe deplin, chiar şi cu privire la felul de a scrie şi n'ar trebuì ca aici să se întroduică ca în fonetică un singur fel de scriere, sau după sistemul mai puţin radical, cum este cel al transcripţiunii lui Meyer, sau atât de radical, cum este al lui Weigand, unde chiar şi pentru sunetele *ă* şi *î* se întrebuinţează nişte semne cu totul deosebite. Cu aceasta n'am de gând să spun, cumcă textele mai vechi ar trebuì transcrise în original, va să zică cu litere cirile; dară şi acolo trebue să se bage de samă, ca originalul ciril să se transcrie cât se poate de precis prin scriere latină.

De altmintrelea toate ce se chiamă astfel, nu sunt totdeauna greşeli de tipar, ci autorul însuşi e de vină, care chiar în manuscrisul său scrie puţin precis, neţiindu-se nici de scrierea exactă a originalului, nici transcriind aşà, ca să păstreze pronunţarea corectă. Câte odată se pare ca şi cum ar fi vorba numai de o greşală mică, neînsemnată; cercetând însă treaba mai de aproape, vedem că aici s'ascunde o greşală grosolană cu privire la fonetică, flexiune sau chiar la sintactică. Aşà bunăoară, dacă 294.29 d-sa transcrie în cirilul мѣндрѣ cel dintâi ѣ prin *â*, fiindcă aşà se pronunţă astăzi, trebuià ca şi al doilea ѣ să-l fi scris *i* şi nu *ĭ*, de oarece *i* şi *u* după muta (sau spirans) cum liquida până acum sunt pline; *asprŭ* se găseşte şi în vol. I 197.14, în listă şi *codrŭ*, corect *codru* 165.29, *codri* 215.19; — *ziecĭ* 433.12, deci pluralul numeralului *zece*, care se găseşte în numeralele 20—30—40 etc., pe când aici originalul, Basme 117.34, are corect *zece;* — sau dacă 781.27 e tipărit *cei mai frumoşi armăsarii*, unde pune după subst. articolul definit, este o mare greşală, de oarece după *cei* nu-i iertat ca substantivul următor să aibă articolul postpositiv; — *Voicŭ* 610.12 cu *ŭ* nu e bine, ceeace se vede şi de acolo, că versului, scriindu-se numele propriu astfel, îi lipseşte o silabă, deci *Voicu*; — tot aşà şi *urât* 562.24 în locul corectului *urâtu;* — *multă sânge* 323.22, deci femin. în loc de masc., cu toate că *vrăsat* are în original la urmă tot acelaşi semn ъ şi totuşi nu s'a transcris prin *ă;* — *câtă au fost corabia de lat, de lung, de înalt* 509.2 trebue scris *câtu*, după cum are originalul, şi cele trei cuvinte din urmă trebue provăzute cu un *ă* la urmă, după cum şi originalul are corect, — sau *viora* 215.31 îndr. *vioara;* — din contră *soabă* 211.16 îndr. *sobă;* — *casă această* 285.36 îndr. *casa aceasta* sau *această casă;* — *supră* 490.9, *asuprā* 482,14 greşit lângă corectul *asupra* 482.17 (greşit cu *ă* şi I. 416.32); — *mieză vară* 221.25—6 îndr. *miază vară;* — *sâu* 249.14.15 îndr. *sau* (cel dintâi este pronume posesiv); — *palâturile* 259.33 îndr. *palaturile;* — *io* 227,9 îndr. *ia* = nimm; — *iernă* 185.23 îndr. *iarnă* din *hiberna;* - *făce-l-aş* 749.19, ca şi cum accentul ar fi aici pe sufix, ceeace este în dialectul macedo-român, îndr. *face-l-aş;* — *ăle* 189.25 îndr. *ale;* — *afâră* 697.31 îndr. *afară;* — apoi câteva exemple de un *a* în loc de *ă: adevar* 272.33, *ca* 582.9 (în locul pleonasticului *că*), din contra 543.3 *că să-i deschiză*, unde

originalul are *ca;* — *că* s'a pus greşit în expresiunea causală *de vreame că* 613.36, dară 614.15.19 are corectul *de vreame ce* şi acelaşi 638.20, s'ar potrivì aici însă şi *de oare ce* cu acelaşi înţeles; — *date, alte* 522.7 mai bine *alte dăţi* şi încă şi mai bine *alte ori;* — *gradină* 240.4; — *multa* în propoziţiunea *atâta de multa bucurie;* — *necajia* 749.16; — *sa* 749.11; — *sarî* 187.26; — *tau* 188 37; — *tată* primeşte articolul sau feminin, atunci avem *tata,* sau masculin, atunci însă se păstrează *ă,* şi avem într'adevăr corect *tatălui* 189.1, dară *tatalui* 730.20, unde originalul are *ă,* apoi 271.36 şi tot aşà *tatal* 188.15, 366,33, 369.27 şi *tatul* 479.27; — sau *e* în loc de *ă: fet* 871.22, *se* 600.35, *vez* 557.9. — Nu-mi place modul cum se transcrie *ă* accentuat mai ales în 3 sing. perf. al verbelor de I conjugaţiune, de p. *aflâ* 385.25 sau *alâturea* 475.25, *cetâţile* 394.32, *stâ* 488.4; mai ales aici şi în alte cuvinte monosilabe aceasta nu este numai necorect, ci şi de prisos, nefiind aici îndoială, că pe ce silabă se găseşte accentul; — apoi cum s'ar deosebì lat. *reus-rău* de lat. *rivus-râu?* — O urmare neplăcută este o şovăire de prisos cu privire la cel dintâi: aşà *râu* 535.9, 711.35, însă *rêŭ* 562.24, *reŭ* 436.6, asemenea şi *sâu* 374.38, chiar şi 621.25 în loc de *sau* şi tot şi *sâva* 254.36, cu toate că în originalul vrom. (şi numai acolo se găseşte) avem ъ deci *ă;* spre mirare 507.3 şi 659.39 originalul are corect *â,* pe când Meyer *cât* şi tot aşà scrie şi 660.2 *cât mai- atâta mai;* — într'adevăr şi *mârs* 325.13 în locul lui *mers!;* — aşa şi *caîne* 272.20—1, *câînelui* 51.26, *mâînei* 51.26 în locul corectelor *câine, câinelui, mâinei;* — asemenea *paînrea* 424.5 îndr. *pâinrea;* — *i* în loc de *î: vindut* 285.36—37, *venat* 272.20—1, *purtind* 538.18, *in* 33.30, *dinsul* 600.36, 721.33; contrarul *î* în loc de *i: dîn* 211.16, 269.26, 279.35, 486.19 (corect *din* 160.30), *prîn* 165.27, *frîca* 51.27, *tîne* 275.28; — *tre ape* 33.30 îndr. *trei,* corect 275.16, unde explică *apă din trei fântâni;* — *i* înaintea unei vocale cu valoarea germanului *j* se scrie consequent *i* (dară de ce *ïute* 291.36, ca şi cum aici acest *i* ar aveà valoarea silabică?), dară totuşi *jară* 120.4, *jubirea* 272.32, 412.20, *jubire* 272.33, *jubiţi* 188.14, deşì în alte părţi şi Meyer se foloseşte de acest semn în sensul francezului *j.* — Dacă e vorba de vechea limbă română, atunci într'adevăr şi înaintea unui *e* se poate transcrie ѧ cirilic prin *ea,* dară în limba modernă aceasta nu mai are loc, deci de ce *aleage* 430.6, *dreage* 287.27, *teame* 617.36, 713.21, *vreame* 286.5, 614.15? — apoi *bat* 577.11 în loc de *bate, călar* 251.33 îndr. *călare* (în original *călari*; acest *i* însă nu este identic cu acel *ĭ* scurt dela sfârşitul cuvintelor după consonante, unde abià de se aude); — din contră *mueri* 208.15 îndr. *muere,* de oarece *mueri* ar fi pluralul, cu un *ĭ;* — *pădură* 487.11 îndr. *pădure,* cu articolul *pădurea* şi nu *pădura,* ca şi *cartă* = scrisoare 70.34 îndr. *carte,* deci *cartea;* — *plasni* 211.16 îndr. *plesni;* — *vrea dihanie* 145.35 îndr. *vre-o;* — *um* 781.22 îndr. *om;* — *părumbea* 557.9 îndr. *porumbea;* — *parumbelul* 161.15 îndr. *porumbelul;* —

forfecĭ 39.16 îndr. *foarfeci* (dară lângă pl. este şi sing. şi anume trei forme: *foarfec, foarfece, foarfecă*, poate măcar în parte format prin abstracţiune din pl.); — *propovoduesc* 641.19 îndr. *propovăduesc;* — *a furcă* 413.35 îndr. *o furcă;* — *zăvorne* 145.33 îndr, *zăvorul;* — *no* 71.7 şi 632.18 îndr. *nu;* cea dintâi citaţiune este arom., acolo însă *nu* se schimbă în *no* de regulă numai înaintea unui *a* din începutul cuvântului ce urmează; — *frîn* 488.17 mai bine *frîu*; — *ostrul* 211.20 îndr. *austrul*; — *năpăzi* 490.27 îndr. *năpădi*: — *cee* 287.11 îndr. *cel*; — *ăl* 538.70 îndr. *ăl'*; — *vetezi* 214.13 îndr. *netezi* = wegscheuern; — *simgur*; 166.5 îndr. *singur*; — *mimenea* 722.3 îndr. *nimenea*; — *se cunvine* 711.31 îndr. *se cuvine*; — *myilă* 438.21 mai bine să se transcrie fonetic *ñilă;* tot aşa cum *a mia* 71.1: *a ñia;* — *altrui* 290.33 îndr. *altui* (comp. corect *unul de la altul* 187.18); primejdia omonimităţii s'a înlăturat prin aceea, că lat. *altus* româneşte a dat *nalt* sau *înalt*, care *n* sau *în* s'a adăugat sub înrâurirea verbului *(î)nălţa;* — *sgriporoaice* 264.8 îndr. *sgripsoroaice;* — din contră *spre* 656.20 în locul corectului *pre*, cum are originalul; — *se puseşe* 721.35 îndr. *se pusese;* — *mărturizi* 415.35 îndr. *mărturisi* (comp. *mărturisescu* 416.1); — ici-colo *s* în loc de corectul *ş*: *si* 569.38, *sez* 484.13 (*şĕz*), *serbi* 392.28, *esind* 475.22, *cersi* 161.13; — *ţ* în loc de *t: trînţea* 123.18, *cupţior* 610.17; din contră *t* în loc de *ţ*: *împărătia* 697.31, 433.12, *tiînrea* 670.21 (*ţiînrea*), *viata* 394.29; — *bisteriile* 130.23 îndr. *visteriile* (tradus greşit Schatz în loc de Schatzkammern, şi tot aşa 130.22 *vistearele* este şi aici pl. la *vistear*, deci die Schatzkammer); — *breţi* 586.34 îndr. *vreţi*, după cum are 586.36, originalul are *v* în amândouă locurile; — *a giungândalui* 538.18 îndr. *agiungândalui* şi aşa şi *departe* 295.28 în loc de *de parte;* — *îngânduişi* 413.28 îndr. *îngâduişi;* — *se sue* 487.1 este 3. sing. ind. sau conj. a verbului *sui* = lat. *subire*, aici însă se potriveşte numai *se ştie*, şi originalul aşa şi are; — *el şi ăş aduse aminte* 89.9, pe când originalul în loc de *şi ăş* are *îşi;* — în schimb însă *roagându-vă* 535.9, deşi aceasta, după regulele fonetice, este o greşală grosolană în loc de *rugându-vă*, — în original aşă se găseşte.

In citaţiuni cu privire la cifre vor fi mai multe greşeli, aşa am găsit de p. 165.27 citaţiunea Basme 63.17 în locul corectului 32.17.

Am isprăvit cu observările mele: cunoscătorii vor şti să judece, cari din ele sânt mai însemnate, cari mai puţin. Mi s'a părut mai potrivit să fiu complet cu examinarea materialului măcar dintr'un punct de vedere, întru cât sânt vrednic s'o fac, decât să citez numai câteva din greşelile cele mai mari, mulţumindu-mă apoi cu cunoscutul «etc.», care adeseori a pricinuit de prisos multă supărare, de oarece se pune în recensiuni câte-o dată şi acolo, unde recensentul nu mai are ce să spună, se face însă ca şi cum ar puteà să mai aducă multe în cârca lucrării criticate de el. Nişte asemenea recensiuni întinse nu

pot fi declarate ca fiind de prisos, mai ales atunci, dacă este vorba de lucrările unor specialişti eminenţi, cum a fost şi rămâne Meyer-Lübke: tocmai acolo cetitorul se lasă sedus să iee toate de corecte, chiar acolo unde autorul n'a avut şi n'a putut să aibă aceleaşi cunoştinţe ca în celelalte părţi ale lucrării. Cum învăţaţii, cari se sinchisesc numai de lucrare şi nu de altceva, se uită la nişte asemenea recensiuni amănunţite, despre aceasta am amintit în întroducere, citând pe albanologul Gustav Meyer, Weigand şi pe Meyer-Lübke însuşi.

Un poet poporal.

Crâncenul şi îndelungatul războiu, ai cărui marturi suntem, a făcut şi face o adâncă impresiune asupra poporului nostru.

Dureroasa despărţire de casa părintească a sute de mii de ostaşi, suferinţele îndurate pe câmpul de luptă şi în spitale prin ţinuturi depărtate, stingerea atâtor vieţi tinere departe de aceia, pe cari îi iubiau şi cari li-ar fi dat ultima mângăiere, — nu puteau trece fără urmă prin sufletul omului nostru din popor. Dimpotrivă, ele au fost adânc simţite şi şi-au aflat expresiunea şi de astădată, ca şi în trecut, în cântece duioase, în doine mişcătoare, simple ca formă, dar puternic simţite în toată simplitatea lor.

www.libtool.com.cn / www.libtool.com.cn

Diferite broşuri, tipărite dela începutul războiului încoace, ni-au şi adus la cunoştinţă câteva crâmpeie din noul capitol al poeziei noastre poporale. Intre acestea sunt şi două cărticele tipărite la librăria Ciurcu din Braşov şi întitulate: una «Dorul soldatului» şi a doua «Patima războiului», al căror autor ştie să-şi deà la iveală simţirile sale cu o deosebită îndemânare, astfel, că versurile lui credem, că sunt vrednice a fi cunoscute în cercuri mai largi.

Poetul poporal, care a alcătuit versurile din aceste două cărticele, este caporalul *Cristifon Purecel* dela Reg 24 de Honvezi, sau, cum zice el însuşi despre sine la sfârşitul broşurei «Dorul soldatului»:

«Frunză verde arţăraş
Sunt scrise de-un căprăraş,
De un tânăr copilaş.
Frunză verde stejerel
De Cristifon Purecel.

Foaie verde măgheran
Din satul Zagonbărcan,
Foaie verde măruţ sec
Comitatul Haromsec».

Tânărul caporal (acum în vârstă de 23 ani) povesteşte în aceste versuri, cum a fost luat ca soldat chiar la începutul mo-

bilizării, cum după instrucţie de două luni a fost trimis pe câmpul de luptă, cum s'a luptat în trei rânduri în câmpiile Galiţiei şi în munţii Carpaţi, fiind în toate trei rândurile rănit, mai întâiu la o mână şi apoi la amândouă picioarele, cum după aceea vindecându-se, se pregăteşte a merge pentru a patra oară pentru apărarea ţării; descrie apoi greutăţile şi crânceniile războiului, lăudând vitejia flăcăilor noştri şi blăstămând pe duşmanul fără milă; arată în sfârşit greutatea despărţirii de cei de acasă, dorul de mamă şi de surori, jalea soldatului cu copii, jalea soldatului fecior, a mamelor şi a fetelor, plânge tinereţea petrecută în greutăţi şi în primejdii, şi sfârşeşte cu înmormântarea soldatului pe câmpul de luptă.

Dar să-l lăsăm pe tânărul flăcău să vorbească el însuşi, ca astfel să ne putem încredinţà despre talentul lui poetic.

Plecarea la războiu, lupta cea dintâi şi cauzele războiului el le povesteşte astfel:

Frunzuliţă stejerel,
Când am plecat în resbel,
M'am dus vesel, plin de foc,
Ca la nuntă ori la joc.
Nimica nu socoteam,
Nici în seamă nu băgam
Şi nici frică nu aveam,
La rău nu mă cugetam!
Dar' într'o zi pe'nserat,
Când a venit un granat,
Lângă mine-a explodat,
Vai, cum m'am mai speriat!
Atunci văzui că nu-i glumă,
Vin granatele şi sună,
Şi văzui că's în resbel,...
Cum oi mai scăpà din el?
In toate zilele 'n foc,
Rast nu mai aveam de loc!
Şi eram ca vai de noi,
Tot prin neauă şi noroi!
In munţi mari şi foarte'nalţi,
La cari le zice Carpaţi.
Stând o lună şi mai bine,
Mă topisem, vai de mine.
Intr'a şasea săptămână
M'a puşcat Rusu prin mână,
Mânuţa pe lângă cot
Şi-am scăpat viu şi nu mort.
Frunzuliţă matostat,
Eu atuncia am strigat:
Vino, soaţe, vino, dragă,
Şi mâna stângă mi-o leagă!
Frunzuliţă ca iarba
Atunci soţu'mi răspundeà:
«Nu pot veni, soţule,
Mi-s rupte picioarele!»
Frunză verde de gheorghină
Altu-i rănit prin inimă.
El strigà cât îl lua gura:
«Vino, soţule, de-a fuga,
Ori împuşcă-mă să mor,
Ori ajută'mi să mă scol!»
Unul se văità de-o mână,
Iară altul de inimă;
Unu-i puşcat prin picioare,
Altul capul nu-l mai are.
Că să fii cât de voinic,
In resbel eşti copil mic;
Şi mulţi, înalţi cât un munte,
Erau cu sudori pe frunte.
Mulţi nu cred în Dumnezeu —
Pe unii i-am văzut eu: —
Când granatele veneau,
Şopcuţa din cap îşi luau,
Sfântă cruce îşi făceau,
La Dumnezeu se rugau,
Să le scape lor vieaţa,
Să-i poată gustà dulceaţa! —
Toată lumea ar vrea pace,
Dară nu avem ce face,

Biblioteca Centrală Universitară Iaşi Cluj

Că ne-a bătut Dumnezeu,
Că s'a răit lumea rău;
Fraţi cu fraţi se învrăjbiau,
Pe Dumnezeu suduiau;
Se învrăjbiau fraţi cu fraţi,
Ba şi veri, ba şi cumnaţi;
Dar acum să vadă bine
Şi copilul de trei zile,
Şi să creadă 'n Dumnezeu,
Că, vai, ne-a bătut prea rău!

Rănit în spital, el se adresează cătră mama mult iubită şi-i glăsueşte:

Frunzuliţă fag înalt,
Mamă, rău m'ai blestemat,
De trei ori să fiu puşcat,
Să trăiesc prin ţări străine,
Prin spital, ca vai de mine!
Frunză verde ca iarba
Maică, măiculiţa mea,
Prea m'ai blestemat cu foc,
N'am avut nici un noroc.
Şi m'ai blestemat Lunea,
Să umblu toată lumea;
Şi m'ai blestemat Marţea,
Rea să-mi fie vieaţa;
M'ai blestemat Miercurea,
Să-mi fie vieaţa rea;
Şi m'ai blestemat şi Joia
Ca la cuc să-mi fie voia,
El n'are ţară aleasă,
Eu n'am sigură vieaţă;
Cucul n'are ţară lină,
Iar a mea e tot străină.
Vinerea m'ai blestemat,
De trei ori să fiu puşcat
Şi să mor prin ţări streine,
Să n'am pe nimeni cu mine,
Şi să rămân desgropat,
Negătit şi nescăldat.
Să mă scalde ploile,
Mă gătească florile,
Să mă'ngroape frunzele,
Să-mi cânte tunurile!
Vinerea este zi mare,
Şi m'ai blestemat prea tare.
M'ai blestemat Sâmbăta,
Când mi-a fi dragă lumea,
S'o las, să plec la resbel,
Când voi fi mai tinerel.
M'ai blestemat Dumineca,
Când ţineau popii slujba.
M'ai blestemat prea urît,
Mai bin' nu m'ai fi născut.
Grumazul să mi-l fi rupt,
N'aş fi aşà amărît!

Dorul de casa părintească îl frământă, străinătatea i se pare neagră, vorbind astfel despre dânsa:

Frunzuliţă de mălin,
De când sunt pe-aici strein,
Pelin beau, pelin mânânc,
Pe pelin seara mă culc,
Şi pământul care-l calc,
Nici acela nu mi-e drag.
Frunză verde şi-o alună
Bat-o de ţară străină,
Nici apa din ea nu-i bună!
Dulce-i zaharul şi mierea,
Dar pe-aici i-amar ca fierea;
Bună-i berea, bun e vinul,
Da's amare ca pelinul!
Fie pânea cât de bună,
Tot e rea 'n ţară străină!
Fie pânea cât de rea,
E mai bună 'n ţara ta!

Tot de pe patul de suferinţe el se îndreaptă cătră cuc şi trimite veste celor de acasă:

Frunză verde de răsură,
Cuculeţ cu pană sură,
Nu-mi cântà 'n ţară străină,
Unde nimic nu m'alină!
Vin' la mine şi m'ascultă,
Că am să-ţi dau o poruncă.
Frunză verde de colie,
Cuculeţ, pasere vie,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bunul Dumnezeu te ţie,
Sboară din ţară streină
La mama ce tot suspină
Şi îmbună-i inima,
Spune-i de mine ceva.
Spune-i, că zac în spital
In Galiţia la hotar,
La hotarul Rusului,
Şi de mine bine nu-i!
Dar măicuţii să nu-i spui...
Frunză verde trei căline,
Ci să-i spui că o duc bine,
Ca omul prin ţări streine,
Trăesc de astăzi pe mâne.
Şi să te duci, cucule,
Multe ţi-ar fi zilele,
Ca mulţi ani tu să trăeşti,
Mulţi oameni să veseleşti,
Să mergi tu la maica mea,
S-o veseleşti şi pe ea!
Du-i ceva veste de mine,
Spune-i, să nu mai suspine.
Frunzuliţă lemn dubit,
Te rog, spune-i negreşit,
Că de-o aflà, c'am murit
N'o mai duce nici ea mult!

Şi purtat de un gând trist, urmează astfel:

Frunzuliţă de pe Olt,
Când o auzì că's mort,
Să se ducă la preot,
Şapte popi slujbă să-mi ţie,
Toată lumea să mă ştie,
Că i-am fost drag din pruncie.
Frunză verde de cereş,
Şi hainele ţivileşti
La feciori să le 'mpărţeşti.
Frunzuliţă trei cucute,
Şi la a mele drăguţe
Să le cumpere cătrinţe.
Frunză verde trei smicele,
Că tinereţele mele
Nu le-am petrecut cu ele.
Frunză verde trei căline,
Cârpele-or fi amintire
Şi şi-or amintì de mine.
Frunzuliţă brad înalt,
Când vor pune cârpa 'n cap,
Atunci vor plânge cu drag.
Spune-i mamii, cucule,
Să-şi lase lucrurile,
Lucru de-o lună de zile,
Şi să vină pân' la mine,
Să ia drumul de-a lungu,
Spitalele de-a rându,
Că de mine va aflà
Tocmai în Galiţia,
In spital pe pat zăcând,
Dela inimă oftând.
Să mă vadă unde zac,
Cu soartea cum mă împac;
Ce pâne amară mânc,
Şi pe perini cum mă culc.

Biblioteca Universitatea Babeş-Bolyai Cluj

In «Patima războiului», aducându-şi aminte de plecarea sa de acasă şi de greutatea despărţirii de cei mai scumpi ai săi, el se adresează trenului şi-l blastămă:

— Trenule, n'ai aveà parte
De şinele de sub roate;
Mânce-ţi roatele rugina,
Precum uliul găina!
Şi doi ani vine ca mâne,
Duce trenu'n toate zile,
Precum m'a dus şi pe mine.
A dus tot omul din sat,
Şi tânăr şi însurat,
Satele-au rămas pustii,
Numai femei şi copii,
N'au nici cui se jeluì,
Căci şi sfânta mănăstire,
Goală-i de doi ani de zile;
Au rămas strănile goale,
Numai numele pe ele.
Dar sărmane mumele
Când le vede numele,
Le curge lacrămele.
De-atâta dor şi amar
Plâng şi preoţii 'n altar.

Jalea soldatului însurat şi cu copii o arată astfel:

«Frunzuliţă de pe vii
Sunt om bătrân cu copii,
Şi sunt chemat la resbel,
Ca şi-un fecior tinerel.
Cu mult dor şi cu urgie
Mi-am lăsat a mea soţie
Şi-am plecat la bătălie.
Nu mi-e aşà greu de mine,
Că voi murì azi ori mâne,
Dar mi-e milă de soţie,
C'a rămas acas' pustie,
Şi mi-e milă de pruncuţi,
C'au rămas fără tăicuţ,
Şi toţi-mi sunt mititei,
Cine va griji de ei?
Căci copilul fără tată
N'are milă niciodată.»

Iar flăcăul tânăr glăsueşte cu durere:

Frunzuliţă ruptă 'n zece
Fost-ai, lume, şi te-ai trece,
Şi eu n'am putut petrece.
Când erà ca să-mi petrec,
Mi-a vint poruncă să plec,
Şi porunca-i foarte grea,
Lăsai scumpă ţara mea.
Când de-acasă am plecat
Eram numai un băiat,
Multe amărîte zile
Ma 'mbătrânit, vai de mine!
De zile sunt ca băiat,
Dar de cap multe mi-a dat.
Stau de multeori pe loc
Şi la Dumnezeu mă rog,
Să puie iar pace 'n lume,
Lumea să nu mai suspine.

La rândul ei, biata mamă părăsită îşi plânge durerea cu următoarele cuvinte:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Frunzuliţă şi-o alună
Din a mea o casă plină,
Vai, rămas-am singurea
Ca-n galiţcă pasărea!
Vai, sărmanele de mume,
Cum vor fi să nu suspine,
Căci din trei, patru feciori,
Au rămas făr' ajutor.
De când de-acas' au plecat,
De ei nimic n'au aflat.
Vede un soldat pe cale,
Merge-a'şi face întrebare,
Nimeni nu le poate spune,
Dorul să le mai aline.
Plâng mamele pe la porţi
După copii, după soţi.

Iar despre fetiţele lăsate acasă în jale zice:

Frunzuliţă de mohor
Plâng fetiţele cu dor
După dragi iubiţii lor,
Căci de mult s'au despărţit,
Nici nu s'au mai întâlnit.
Unde două se'ntâlnesc,
Amar plâng, se jeluesc,
Căci ai noştri iubiţi dulci,
Toţi la oaste ni sunt duşi,
Ale noastre tinereţe
Cu cine le-om şti petrece?
Cu cine le-am petrecut
O fi 'ngropat în pământ,
Nu-s morţi de zile sfârşite,
Ci de săbii ascuţite.

Şi aducându-şi aminte de toate aceste fiinţe iubite, exclamă:

Frunzuliţă ş'o alună,
Sărmană inimă bună,
Te-ai topit ca o lumină,
Ca o lumină de seu,
Care arde tot mereu.
Inimă cu doruri multe,
Topeşte-te şi te rupe,
Că prea multe doruri duci,

Te topeşti şi te usuci;
Că şi de oţel de-ai fi,
Tot te-ai rupe şi-ai murì.
De-ai fi, inimă, de peatră,
Caută să te rupi odată,
Trebui să te rupi, să mori,
De-atâta jale şi dor.
Inimă supărăcioasă,
Ce să-ţi dau, să fii voioasă?

— De mi-ai da bunul lumii
Voioasă tot nu pot fi!...
Pace, pace mult dorită,
Tare eşti îndelungită;
Toată lumea te aşteaptă,
Ca să mai soseşti odată,
Dară nici cum nu soseşti,
Mai departe te lungeşti!

Tinereţea petrecută în greutăţi şi suferinţe şi-o plânge cu duioşie:

Tinereţe c'ale mele
Nu se poate'n lume grele,
Tinereţe ce-am avut
Cu amar le-am petrecut,
Cu amar şi cu oftat,
Foarte greu pentr'un băiat!
Tinereţele de-acum
Le petreci plângând pe drum.
Dară vina nu-i din ele,
Ci-am născut în ceasuri grele.
Nu-i de vină măicuţa,
Mi-a fost rea ursitoarea.
Ursitoare, Ursitoare,
De-aş pune mâna pe tine,
Nu te-aş mai lăsà cu zile.
Că la toţi le-ai făcut parte,
Dar mie nici o dreptate!
Doamne, la ce m'ai lăsat,
Dacă noroc nu mi-ai dat?
Zilele să mi le iai,
Sau norocul să mi-l dai!
Decât zile amărîte,
Mai bine dă, Doamne, o moarte!
Nu ştiu, soartea mi-a fost rea,
Sau m'a blestemat maica,
Sau eu noroc n'am avut,
Sau Dumnezeu m'a bătut!
La ce-am mai născut în lume,
Că n'am avut nici un bine?
Cine-a 'mpărţit binele,
Scurtă-i, Doamne, zilele
Şi-i strică măsurile,
Că nu are măsuri bune,
Sau m'a înşelat pe mine:
La altul a dat prea mult,
Ş'a mea parte s'a pierdut!
Cine-a 'mpărţit norocul,
Arde-l, Doamne, cu focul!
Năcazul cin' l-a 'mpărţit,
Fie-i moartea de cuţit!
De necaz şi de urât
Prea multă parte-am avut.
Ce folos d'a mea vieaţă,
C'o petrec făr' de dulceaţă?
Ce folos de astă lume,
Dacă n'o petrec cu bine?
Ce folos că-s tinerel
Ş'acuma plec la resbel?
O petrec tot cu amar,
Trăiesc numai înzadar.

In sfârşit moartea şi înmormântarea soldatului pe câmpul de luptă le descrie în chipul următor:

Frunză verde de cucută,
Vai de cine moare'n luptă,
Că'n cea mai din urmă oară,
Când trage omul să moară,
N'are pe nimeni cu sine,
Durerea să o aline;
Când îi iese sufletul,
Sub el plânge pământul.
In loc de perină, are
Tornistărul în spinare;
In loc de sfântă lumină
Moare cu puşca în mână;
In loc de părinţi şi fraţi,
Frunzele de pe copaci;
In loc de priveghitori,
Sunt pietrile munţilor;
In loc de preot a cântà,
Puşcă Rusul cu puşca;
In loc de mormânt cu flori,
Intr'o groapă cinci feciori,
Şi îl scaldă ploile,
Il găteşte florile,
Il plâng păsăruicile.

Biblioteca Centrală Universală Cluj-Napoca

Dar cu toate acestea, când e chemat pentru a patra oară în luptă, după-ce fusese rănit în trei rânduri, voinicul ostaş nu se dă înapoi, ci dându-şi seamă de datoria sa cătră ţară, zice:

«Zilele ca visul trec,
Iar vine ordin să plec,
Şi plec de unde-am venit
A treia oară rănit.
Soseşte ordinul iară
Să plec şi a patra oară.
Cu dor mare, cu necaz,
Ţara iară că mi-o las;
Dar trebuie să luptăm,
Ţara să ni-o apărăm,
E silit tot omu 'n ţară,
Pentru scumpa moşioară,
Să nu se deie supus,
Până îi stă cupul sus»...

Să trăieşti, voinice Cristifon, şi Dumnezeu să te întoarcă cu bine acasă, ca, după ani de suferinţe şi de lupte, să poţi cântà tot aşà de frumos bucuria revederei!

Cetitorul.

CRONICA.

✝ Regina Elisabeta a României.

Mormântul din mănăstirea dela Curtea de Argeş, în care îşi doarme somnul de veci marele Rege al României Carol I, n'a rămas multă vreme închis. După un an şi câte-va luni el a trebuit să se deschidă din nou, ca să primească spre vecinică odihnă pe tovarăşa de vieaţă şi de muncă a marelui Rege, pe buna şi înţeleapta Regină Elisabeta, răposată în Bucureşti, în ziua de 18 Februarie v. 1916.

Născută pe malurile încântătoare ale Rinului, tânăra princesă Elisabeta şi-a părăsit casa părintească şi pe mama mult iubită, ca să însoţească pe principele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, ales cu trei ani mai 'nainte Domn al României, pe ţărmurii îndepărtaţi ai Dunării de jos. Intr'însa a aflat tânărul principe o tovarăşă de vieaţă credincioasă, atât pentru ciasurile bune, cât şi pentru cele rele, iar ţara o mamă devotată, care vedeà un fiu în fiecare din supuşii săi.

Cu deosebire de când şi-a înmormântat în grădina din Cotroceni, aproape de asilul Elena-Doamna, bucuria vieţii sale, pe unica sa fiică, princesa Maria, buna Doamnă se simţià cu atât mai atrasă de pământul românesc, care-i devenise a doua patrie şi de care erà legată de acì înainte pe vecie.

Neavând parte de unicul său copil, tânăra Doamnă îşi căută şi-şi află mângăiere în împlinirea conştienţioasă a dato-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

riilor sale de mamă a ţării, în muncă fără preget pentru binele supuşilor săi, în ajutorarea celor lipsiţi şi în alinarea suferinţelor celor nefericiţi; iar fericirea perdută, în împărăţia nemărginită a frumosului, în mijlocul naturei vecinic tinere, în lumea fermecată a poeziei, în sferele înalte ale cugetării.

«*Nu este decât o fericire: datoria. Nu este decât o mângâiere: munca. Nu este decât o bucurie: frumosul*», — zice ea însăşi într'una din cugetările sale, şi această sentinţă este chintesenţa convingerilor sale şi totodată programul vieţii sale deosebit de laborioase.

Pornind din asemenea convingeri, buna Doamnă, pe creştetul căreia aveà să strălucească în curând coroana de Regină a unei ţări independente şi înfloritoare, nu pregetă un minut a sta alături de vrednicul său soţ şi a-l ajută cu sfatul şi cu fapta în toate lucrările sale pentru înălţarea ţării, ce şi-l alesese de conducător.

Pe când marele Domnitor îngrijià de trebile politice ale ţării, trecând-o cu mână sigură şi cu ochiu prevăzător prin toate ispitele şi scăpând-o de toate primejdiile, pe atunci dânsa sămănà cu dărnicie binele în jurul său, ajutând pe cei nevoiaşi şi nenorociţi, făcându-se povăţuitoarea orbilor şi mângâietoarea bolnavilor şi orfanilor, sau sprijinind tânăra industrie naţională, îmbrăcând însăşi costumul pitoresc al ţărancei române şi încurajând pe ţesătoarele şi cusătoarele iscusite.

Iar când sună ciasul neatârnării, când trâmbiţa de războiu chemă tânăra oştire la luptă peste Dunăre, nobila Doamnă îmbrăcă şorţul alb al surorilor de caritate, priveghind la căpătâiul ostaşilor răniţi şi turnându-le, pe lângă doftoriile vindecătoare, balsamul sfânt al mângâierilor de mamă.

In adevăr, puţine frunţi princiare au purtat în cursul vremilor cu atâta vrednicie coroana strălucitoare regală, ca răposata Regină Elisabeta!

Dar coroana regală a ei a fost împodobită în acelaş timp de laurii poeziei şi de pietrile nestimate ale cugetării.

Carmen Sylva, cum se numià ca poetă răposata Regină, a lăsat după sine o serie întreagă de lucrări literare, care dovedesc pe deplin puterea fantaziei sale, sentimentele sale alese, profunditatea cugetărilor sale. Ea a înţeles minunatele poveşti ale Peleşului, a cântat frumuseţile ţării, a rechemat amintirile trecutului, a preamărit vitejia contimporanilor, iar în «Cuvintele sufleteşti» a dat poveţe înţelepte şi mângâieri alinătoare pentru necazurile vieţii.

Dar nu numai poezia a aflat într'însa o cultivătoare de frunte, ci şi celelalte arte au fost îmbrăţişate cu căldură de nemuritoarea Regină. Ea erà totodată o mare iubitoare şi pricepătoare de muzică, iar talentul ei în pictură şi în acelaş timp răbdarea ei fără seamăn şi dragostea ei pentru casa Domnului le dovedeşte admirabilul evangeliar dela Curtea de Argeş, scris şi zugrăvit cu înseşi mânile sale.

In adevăr, ea a fost o femeie aleasă, în cel mai înalt înţeles al cuvântului, o vrednică soţie a unui mare Rege.

Şi întocmai cum a sămănat soţului ei în vieaţă, aşa a urmat pilda lui şi în clipele sale din urmă.

Şi ea s'a cugetat cu dragoste la supuşii săi până la ultima sa răsuflare, lăsând cea mai mare parte a averii sale spre scopuri umanitare şi culturale. Astfel prin ultima sa voinţă, ca prin întreagă vieaţa sa, a confirmat pe deplin mărturisirea, ce o face cu limbă de moarte: «*De când, călăuzită de voinţa Cerului, am călcat pământul acestei ţări, m'am străduit să fac binele, să sădesc în inima-mi caritatea, să încurajez frumosul*».

Astfel în mormântul din biserica lui Neagoe Basarab s'au depus rămăşiţele pământeşti ale unei femei, care poate luà cu cinste loc lângă Doamna Despina şi lângă celelalte femei alese ale neamului românesc, a cărui recunoştinţă o merită în veci.

Biblioteca Centrală Universitară Iaşi

*

† **Arhiepiscopul şi Mitropolitul Ioan Meţianu.** Joi, în 3 Febr. n. a închis ochii pe vecie Nestorul Arhiereilor noştri, octogenarul Arhiepiscop şi Mitropolit *Ioan Meţianu.* Născut în a. 1828, mult regretatul Arhiereu a dus o vieaţă din cele mai active, mai întâi ca protopop în Zărneşti, apoi ca Episcop al Aradului şi mai târziu ca Arhiepiscop şi Mitropolit al bisericei române gr. or. din patrie. Om de o energie extraordinară, înzestrat cu o inteligenţă naturală vie, şi în urma vieţii sale îndelungate, cu o experienţă bogată, răposatul Arhiepiscop şi Mitropolit a condus naia bisericei sale cu multă iscusinţă, căutând în acelaş timp să o întărească prin diferite instituţiuni folositoare. Ca Episcop al Aradului a reorganizat seminarul teologic-pedagogic, înzestrându-l cu o clădire din cele mai corăspunzătoare şi a înfiinţat mai multe fonduri, iar ca Arhiepiscop în Sibiiu a stăruit pentru ridicarea măreţei catedrale, a renovat vechia clădire seminarială şi a înfiinţat fondul cultural pentru ajutorarea şcoalelor lipsite şi ameninţate. — Venerabilul Arhiereu a fost totdeauna un călduros sprijinitor al «Asociaţiunii» noastre, înscriindu-se între membrii ei încă din 1861, când s'a pus temelia însoţirei noastre culturale, trecând apoi în şirul membrilor fundatori, şi mai pe urmă, la memorabila adunare din Blaj, din 1911, fiind ales membru de onoare al ei.

Cine va uità vreodată impresia deosebită, ce o făcù venerabilul Arhiereu, cu înfăţişarea sa de patriarh, la această memorabilă adunare, la care ţinù să ia parte cu toată etatea sa înaintată, când, înălţându-şi glasul său pătrunzător, în mijlocul unei e-

vlavioase tăceri, urmate de o puternică isbucnire a entuziasmului, rostì următoarele cuvinte:

«Ţin să declar, că noi, Arhiereii, cu drag am venit să conlucrăm cu D-Voastră la promovarea culturii religioase-morale a poporului nostru, fiind aceasta o esenţială datorinţă şi a chemării noastre. Iar eu, care am fost fericit, înainte cu 50 de ani, a participà şi la înfiinţarea acestei Asociaţiuni, m'am crezut dator a participà şi la aceste serbări jubilare ale culturii şi ale unităţii noastre naţionale, iar aceasta atât din recunoştinţă, fiindcă prea bunul Dumnezeu s'a îndurat a'mi rezervà şi această mare mângăiere, cât şi din pietate către memoria în veci binecuvântată a fericiţilor întemeietori, şi mai ales a iniţiatorului întemeierii, a Mitropolitului Andreiu baron de Şaguna.

Am venit şi eu, dimpreună cu Preasfinţiţii domni Episcopi, la aceste serbări culturale şi naţionale, şi pentru ca să vază şi să înţeleagă toţi ai noştri, din apropiere şi din depărtare, şi mai ales cei-ce nu apreciază după merit valoarea «Asociaţiunii» şi nu o sprijinesc după putinţă, că, *deşì noi, Românii din acest stat, suntem împărţiţi în două confesiuni, fiind însă noi toţi de aceeaşi origine, de aceeaşi viţă şi de aceeaşi limbă strămoşască, toţi avem şi aceeaşi sfântă datorinţă de a lucrà împreună la cultura şi înaintarea poporului nostru, pentru a-i asigurà şi lui, şi nouă, un viitor tot mai bun şi mai ferice,* precum fac aceasta şi alţi compatrioţi ai noştri, împărţiţi în mai multe confesiuni pentru înaintarea şi cultura proprie.

In fine am venit şi noi aici, domnilor, şi pentruca, precum au binecuvântat întemeierea acestei Asociaţiuni fericiţii noştri Mitropoliţi de pie memorie Şaguna şi Şuluţ, înainte cu 50 de ani, şi precum a binecuvântat-o astăzi în sfânta biserică şi Excelenţa Sa domnul Dr. Victor Mihályi de Apşa, Inaltpreasfinţitul Mitropolit al Românilor greco-catolici din Ungaria şi Transilvania, tot asemenea să o binecuvântez şi eu, ca Mitropolit al Românilor greco-orientali din Ungaria şi Transilvania, şi să rog şi eu pe bunul Dumnezeu, ca aceea, ce binecuvântăm noi, ambii Mitropoliţi români, cu mânile noastre debile, să binecuvinte şi El cu sfânta sa dreaptă, făcând, ca *scumpa noastră Asociaţiune să fie izvor nesecat de cultură religioasă-morală şi naţională, în folosul iubitului nostru neam şi al iubitei noastre patrii, acum şi în toţi vecii!*»

Aceste cuvinte călduroase, această binecuvântare a bătrânului Arhiereu a fost, poate, cel mai frumos şi mai mişcător moment din întreg cursul adunării.

Odihnească în pace cel-ce le-a rostit, şi ascultată fie ruga lui către Cel atotputernic!

•

† Episcopul Dr. Vasile Hosszu. Tocmai în preseara Anului nou, în ziua de 13 Ianuarie n. a. c., a încetat din vieaţă, după suferinţe îndelungate, în puterea vârstei, Episcopul diecezei gr.-cat. a Gherlei, *Dr. Vasile Hosszu,* fost membru fundator al însoţirii noastre culturale, iar între anii 1900—1903 membru al Secţiunilor literare şi (1901—1903) membru al Comitetului central. Cu Dr. V. Hosszu s'a stins unul din Arhiereii noştri cei mai capabili şi cei mai devotaţi bisericei sale şi intereselor noastre culturale în genere. Ca profesor şi nu peste mult canonic în Blaj, a colaborat la revidarea şi reeditarea cărţilor bisericeşti şi a fost unul din întemeietorii foii politice bisericeşti «Unirea». Ca Episcop, mai întâi în Lugoj şi din 1912 în Gherla, a lucrat fără preget la desvoltarea diecezelor conduse de dânsul, înzestrându-le cu institute de învăţământ şi cu fundaţiuni, din care aceste institute să

© Biblioteca Universitară Iași

se poată susţineà. Astfel în Lugoj a ridicat o frumoasă clădire seminarială şi a înfiinţat un institut pedagogic şi o şcoală superioară de fete, lăsând totodată la mutarea sa din această dieceză o fundaţiune de 100,000 cor.; iară în părăginita dieceză a Gherlei, în timpul scurt, cât i-a fost dat a o păstorì, puse temeliile unei biserici catedrale, unei reşedinţe, unui seminar preoţesc şi unei şcoale pedagogice de băieţi şi de fete, testând şi aici o avere însemnată, adunată în urma simţului său de economie. — Cât de mult ţineà mult regretatul Episcop la «Asociaţiune», s'a putut vedeà mai bine la adunarea jubilară din Blaj, din 1911, când, deşì bolnav, nu pregetă a luà parte la dânsa, alăturea de ceilalţi Arhierei, arătând astfel cinstea, ce o aveà pentru cultura naţională. Nu e deci mirare, că trecerea din vieaţă a unui bărbat cu sentimente aşà de alese şi cu merite aşà de însemnate a fost regretată în cercuri aşà de largi. «Asociaţiunea» îi va păstrà totdeauna o caldă şi pioasă amintire.

*

Jubileul semicentenar al Institutului pedagogic din Blaj. Toamna trecută, în ziua de 17 Octomvrie n., s'a serbat în Blaj, în cadre modeste şi cu seriositatea reclamată de împrejurările grele, prin care trecem, *jubileul de 50 ani dela întemeierea institutului pedagogic de acolo.* Inainte de deschiderea institutului jubilar, întâmplată în ziua de 15 Octomvrie 1865, învăţătorii din Arhidieceza Blajului, cum ne spune directorul actual al acestui institut în cuvântul său festiv, se pregătiau astfel, că cei-ce voiau să se facă învăţători, — de obiceiu tineri cu clasele primare şi, cel mult, cu o clasă două gimnaziale, — veneau la Blaj, unde ascultau timp de 2—6 luni lecţiile învăţătorilor şcolilor normale (primare), vedeau cum se propune şi se deprindeau aici în predarea învăţământului; în sfârşit susţineau examenul şi erau numiţi şi aşezaţi de învăţători. Invăţătorii din districtul Giurgeului se pregătiau în Moldova. De sine se înţelege, că învăţători cu o pregătire aşà de elementară nu puteau să dea elevilor decât o instrucţie de tot primitivă. — Ca să delăture această scădere, bunul Metropolit Alexandru St. Şuluţiu a intervenit la Guvernul transilvan încă din a. 1853, ca să-i conceadă publicarea unei colecte, şi mai târziu (în memorandul său din 1864), ca să dea un ajutor pentru ridicarea şi intreţinerea unui institut preparandial, a cărui necesitate se simţià aşa de mult. Cererile acestea însă au fost mereu amânate şi în cele din urmă cererea de a se da o subvenţiune anuală de 3000 fl. a fost refuzată din motiv, că proiectatul institut nu-şi are nici măcar clădirea recerută. Astfel, în urma propunerii comisiunii şcolastice arhidiecezane şi pe temeiul proiectului lucrat de canonicul I. F. Negruţiu, se hotărî înfiinţarea mult doriţei preparandii din mijloacele proprii, ori-cât de modeste erau ele, şi inaugurarea noului institut de învăţământ se făcù în ziua de *15 Octomvrie 1865*, înscriindu-se un număr de 79 elevi, dintre cari 67 au fost examinaţi la terminarea anului şcolar. De conducător al noului institut preparandial, cu cursuri de doi ani, cum erau întocmite preparandiile pe atunci, a fost numit canonicul şi inspectorul şcolar arhidiecezan I. F. Negruţiu, care se interesase aşà de mult de înfiinţarea lui. — Dar la început institutul inaugurat aveà să se lupte cu mari greutăţi, nedispunând nici de personal propriu, nici de clădire, nici de mijloacele de învăţământ trebuincioase. Profesorii erau împrumutaţi dela seminar sau dela şcoala normală (primară) din loc; lecţiile se ţineau în clasele primare, la curtea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Metropoliei sau în edificiul gimnaziului. Numai sub fericitul Metropolit I. Vancea, institutul, ridicat din a. 1880 dela doi la trei ani, fu înzestrat cu local propriu, corespunzător, cu profesori speciali, cu o bibliotecă mai bogată, cu manualele recerute, iar elevii fură ajutorați cu pâne și cu stipendii. Acum se constitue și «Societatea de lectură a elevilor». O nouă desvoltare luă școala, despre care e vorba, sub ocârmuirea Inalt P. S. Sale Metropolitului actual, din a. 1906 încoace, când s'a întrodus noul plan de învățământ, în conformitate cu cerințele Statului, și când s'a deschis și al 4-lea curs pedagogic. Ea fu înzestrată cu un muzeu de fizică și de științele naturale, sălile de învățământ se provăzură cu mobilar modern și cu toate rechizitele de învățământ necesare, școala de aplicație se lărgì, prefăcându-se într'o adevărată școală de model, internatul elevilor preparandiali, înființat în a. șc. 1897/8, se așează în casele fundațiunii «Șuluțiu», unde se pot adăpostì și îngrijì în mod corespunzător 60 de elevi; în sfârșit se întemeiază «Reuniunea Mariană» pentru creșterea religioasă-morală a elevilor și tot spre acest scop se introduc «Conferințele de sociologie educativă». — Astfel vedem, că institutul jubilar a trecut prin multe peripeții, prin multe greutăți, cu care a avut a se luptà însă, el a adus servicii prețioase poporului nostru, pregătindu-i în timpul de 50 ani, de când există, un număr de *1317 învățători.* — Fie, ca el să-și împlinească și pe viitor, într'o măsură din ce în ce mai mare, menirea sa, fiind pururea un izvor de lumină și de virtute pentru neamul nostru românesc!

*

† Nicolae Gane și Nicolae Teclu. «Academia Română» a perdut în lunile din urmă pe doi dintre membrii săi cei mai venerabili și mai de valoare: pe măiestrul povestitor *Nicolae Gane* din Iași și pe învățatul chimist *Nicolae Teclu* din Viena. — *Nicolae,* sau cum i se ziceà, *Nicu Gane* a început a-și publicà lucrările sale literare, novele și versuri, în «Convorbirile literare», fiind timp îndelungat un credincios și apreciat colaborator al acestei reviste. Cine nu-și aduce aminte de povestirile sale dela început: de «Domnița Ruxandra», «Petru Rareș», «Piatra lui Osman», «Două nebunii», «Duduca Bălașa», «Aliuță», «Andreiu Florea Curcanul» ș. a., cari formau bucuria copilăriei și adolescenței noastre și cari au îndemnat pe mulți dintre scriitorii de mai târziu să apuce condeiul în mână! Un suflu nou, tânăr și dătător de vieață se desprindeà din aceste povestiri de obiceiu simple, dar încântătoare tocmai prin simplitatea lor, cu subiecte luate din vieața poporului dela țară sau din trecutul nostru și scrise în acel încântător graiu moldovenesc, în care numai un Nicu Gane știà să scrie și să povestească. Novelele sale apărură în mai multe volume și în mai multe edițiuni în Iași și în București între anii 1880—1899. Afară de novele, N. Gane a mai publicat: Poezii (Iași, 1886); Pagini răzlețe (Iași, 1901); Zile trăite (Iași, 1903); Păcate mărturisite (Iași, 1904); Bogdan Petriceicu-Hașdeu (discurs de recepție la Acad. Rom.; București, 1909); Spice (București, 1909) și traducerea în versuri a «Infernului» din «Divina Comedie» de Dante Alighieri (Iași și București, 1906—1907). Astfel Nicu Gane a ținut cu cinste peana de scriitor în mâna sa îmbătrânită, până în ziua de 16/29 Aprilie a. c., când a închis ochii pe vecie, în vârstă de 81 ani.

La rândul său, *Nicolae Teclu,* de origine din Brașov, s'a distins ca om de știință și ca profesor în Viena, unde s'a așezat din tinerețe și unde a funcționat timp îndelungat la Academia de comerciu, precum și la Aca-

demia de arte frumoase, fiind totodată numit chimist al monetăriei Statului şi mai târziu al imprimeriei imperiale. El s'a ocupat în deosebi cu chimia colorilor şi cu studiarea flacărei şi a gazului aerian. Teclu are şi câte-va invenţiuni, prin care şi-a câştigat renume universal. Astfel este aflarea becului (lampei), ce-i poartă numele şi care se foloseşte aproape în toate laboratoarele chimice, precum şi o metodă specială de a descifrà pe cale chimică textul de pe hârtiile carbonizate. Lucrările sale de specialitate le-a publicat mai cu seamă în limba germană. Româneşte a publicat următoarele lucrări mai însemnate: Relaţiunile între Chimia organică şi anorganică (discurs de recepţiune la Acad. Rom.); Despre pigmentele anorganice (în Analele Acad. Rom.); Despre însemnătatea Chimiei (în Almanahul «României-june» din Viena, 1883); Despre elementele chimice (Almanahul «României-june» din 1888). In tinereţea sa N. Teclu s'a distins ca gimnast, făcând începutul Reuniunei române de gimnastică din Braşov. El a răposat în Viena, în ziua de 13/26 Iulie a. c., în vârsta frumoasă de 77 ani.

Fie, ca aceşti doi veterani ai literelor şi ai ştiinţei, a căror trecere din vieaţă a trezit regrete obşteşti în toate ţinuturile locuite de Români, să afle vrednici urmaşi în generaţiile viitoare!

•

Ardeleni distinşi de Academia Română. În sesiunea din anul acesta Academia Română a distins pe mai mulţi scriitori ardeleni, parte alegându-i în şirul membrilor săi, parte premiind lucrările lor. Astfel, ca *membru onorar* a fost ales venerabilul Arhimandrit şi Vicar arhiepiscopesc *Dr. Ilarion Puşcariu* pentru activitatea sa pe terenul bisericesc şi şcolar; ca *membri activi*: poetul *Gheorghe Coşbuc* (în locul răposatului N. Gane) şi harnicul istoric, părintele protopop *Dr. Ioan Lupaş* (în locul regretatului I. M. Moldovanu); iar ca *membru corespondent* al Secţiei istorice d-l profesor seminarial *Dr. Silviu Dragomir*, cunoscut prin cercetările şi publicaţiile sale istorice. Premiată cu o parte a premiului Adamachi a fost *monografia* d-lui profesor seminarial *Victor Păcală* asupra *comunei Răşinari*. — Felicităm Academia Română pentru alegerile făcute şi nu ne îndoim, că distincţiunile acordate vor servì, cu deosebire pentru cei mai tineri dintre cei distinşi, ca îndemn pentru continuarea activităţii lor.

■

DIN VIEAŢA ASOCIAŢIUNII.

Membri decedaţi. Moartea nemiloasă a făcut în lunile din urmă între membrii şi binefăcătorii «Asociaţiunii» un bogat şi mult regretabil seceriş. In 6 Septemvrie 1915 a răposat profesorul universitar *Ioan Ciocan*, fost membru pe vieaţă al «Asociaţiunii»; în 4 Ianuarie a. c. a închis ochii pe vecie venerabila doamnă *Ana Filip* din Abrud, fostă de asemenea membră pe vieaţă şi, în urma dispoziţiilor sale testamentare, membră fundatoare a Muzeului nostru; în 12/25 Ianuarie s'a mutat la cele vecinice Arhimandritul şi egumenul *Augustin Hamzea*, de asemenea membru pe vieaţă, fost multă vreme profesor şi director la seminarul teologic din Arad şi totodată redactor la foaia «Biserica şi Şcoala»; în 29 Februarie ne-a părăsit părintele *Ludovic Mărcuş*, protopop gr. cat. în Mădăraş şi director al despărţământului Sătmar; în 8 Martie s'a mutat dintre noi *Constantin Colbasi*, proprietar în Spring, fost membru pe vieaţă; în 4 Aprilie a decedat protopopul *Ramul Furdui* din Câmpeni, fost director al desp. Abrud-Câmpeni; în 6 Aprilie şi-a încheiat cursul vieţii venerabila matroană *Elena A. Popovici* din Braşov, membră pe

Digitized by Romanian Academy Library

vieaţă şi membră fundatoare a Muzeului, cunoscută prin facerile sale de bine; în 8 Maiu am avut durerea a perde pe vrednicul medic-colonel în pensiune *Dr. Ioan Popp*, cunoscut prin câte-va lucrări de Medicină popularizată: 1. Despre cel dintâi ajutor la vătămări ale ochilor. Braşov 1906; 2. Tutunul, ca mijloc de consum, dto; 3. Alcoholul şi sistemul nervos; Arteriosclerosa; Ceva despre morburile infecţioase ale copiilor; O reformă a traiului nostru; Lupta în contra morburilor siphilitice, — toate apărute într'o broşură, Braşov 1911, — membru activ al Secţiilor literare-ştiinţifice şi membru pe vieaţă al Asociaţiunii; în 12/25 Maiu a dispărut prea timpuriu dintre noi profesorul braşovean *Dr. Tit Liviu Blaga*, cunoscut prin câte-va manuale de Fizică şi prin articolii săi de popularizare, publicaţi mai cu seamă în «Foaia interesantă» din Orăştie, fost membru corespondent al Secţiunii şcolare. — Odihnească în pace cei mutaţi dintre noi şi amintirea lor fie binecuvântată în veci!

*

In amintirea baronului David Urs de Margina. Implinindu-se în 1 Aprilie a. c. o sută de ani dela naşterea răposatului colonel David Urs baron de Margina, eroul dela Medole şi dela Lissa, fost multă vreme, ca pensionar, preşedinte al Comitetului administrativ al Fondului grăniţăresc al fostului Regiment I ardelean român de graniţă, şi membru al Comitetului central al «Asociaţiunii», conducerea însoţirei noastre culturale a hotărît să serbeze această însemnată aniversare printr'o festivitate, cu prilejul căreia să se inaugureze şi portretul nemuritorului bărbat, pregătit pentru Asociaţiune prin munificienţa Vener. Consistor arhidiecezan din Blaj. In vederea împrejurărilor actuale, această festivitate se va ţineà la proxima adunare generală a Asociaţiunii.

*

Secţiunea istorică a Asociaţiunii. In urma încredinţării ce i s'a dat din partea comitetului central al Asociaţiunii, a compus un *proiect de chestionar, referitor la adunarea datelor statistice despre jertfele de tot felul, aduse din partea poporului romàn în actualul războiu.* Comitetul central al Asociaţiunii a decis: să roage Veneratele Consistoare române de ambele confesiuni din patrie, să se pronunţe, dacă acceptează adunarea datelor conform proiectului aprobat de comitet. Dându-şi aproape toate consentimentul, la timpul său se vor distribuì între preoţimea noastră blanchetele, la întrebările cărora va fi rugată să răspundă.

*

Galeria de portrete. Comitetul central, la propunerea prezidentului Asociaţiunii, a decis, să aranjeze în Muzeul Asociaţiunii *o galerie de portrete ale bărbaţilor noştri mari şi ale femeilor distinse prin virtuţile lor şi prin binele făcut neamului nostru.*

Propunătorul, ca să se facă începutul acestei lucrări, a pus la dispoziţia Asociaţiunii suma de 250 coroane, pentru procurarea unui portret bun al marelui poet Vasile Alexandrì.

*

Şcoala civilă de fete a Asociaţiunii a funcţionat normal în cursul a. şc. 1915—16. Ea a fost cercetată de 99 eleve, dintre care 84 ordinare şi 15 privatiste. La finea a. şc. s'au supus la examen 95 eleve, iar 4 s'au retras în cursul anului. Dintre eleve 31 au fost externe, iară 68 au fost adăpostite în internatul şcolii. La şcoală au funcţionat: 1 profesor-director, 4 profesoare, 2 caticheţi şi 6 instructoare. Un profesor se află pe câmpul de luptă. Anul şcolar s'a încheiat în 1 Iunie n. în prezenţa d-lui N. Ivan, delegat al Comitetului central. — Cu prilejul acesta directorul

B.C.U. Iaşi / Central University Library

şcoalei, d-l *Dr. V. Bologa*, a ţinut următoarea cuvântare:

«Preastimaţe D-le Delegat! On. Public.

Cu mănunchiul de prestaţiuni artistice-culturale, desfăşurate şi cu acest prilej de elevele şcoalei Asociaţiunii, încheiem *al doilea an şcolar* dela începutul războiului actual, ce preocupă acum lumea întreagă, s'ar puteà zice. O mângâere avem, că în vremile grele prin cari trecem, a fost un an, relativ, liniştit şi priincios mersului normal al învăţământului.

Preocupaţiunile obşteşti ale războiului însă, ne-au influenţat şi pe noi, fără îndoială. Pentru că s'ar puteà, ca inimile noastre să nu fie acolo, unde sunt fraţii şi părinţii noştri? Unde este astăzi cea mai înaltă şi cea mai sfântă datorinţă de a fi, pentru apărarea vetrelor noastre părinteşti şi a patriei străbune?!..

Sub impresia covârşitoare a acestui sentiment am lucrat şi noi în întreg decursul acestui an şcolar, ca singuratici şi ca institut. Toate elevele şcoalei noastre au grăbit cu sârguinţă laudabilă a conlucrà în acest scop, sub conducerea profesoarelor chemate, începând dela confecţionarea de vestminte călduroase de iarnă pentru iubiţii noştri ostaşi din războiu, între care avem şi pe tinărul nostru coleg: dl *Sabin Oprean*, a treia-oară în linia de foc, apoi cu tot felul de colecte şi contribuiri diferite pentru brava noastră oştire, care ne-a apărat cu atâta bărbăţie de potopul năvalei străine şi duşmane.

Aşa am făcut tot posibilul din partea noastră, pentru tăria şi însufleţirea vitejilor noştri şi vom continuà şi mai mult, în nădejdea biruinţei lor definitive. Şi sunt adânc convins, că acest îndemn nobil şi avânt salutar al tinerelor noastre eleve pururea va înflorì în inimile lor.

Ţin apoi, să exprim în numele direcţiunii şcoalei respectuoasă mulţămită *tuturor factorilor*, cari ne-au sprijinit cu onorificul lor ajutor întru împlinirea misiunii institutului nostru şi în acest an şcolar, la care apelez cu căldură şi pentru viitor, în vederea intereselor noastre obşteşti de educaţie şi de cultură.

Vestesc apoi de acum onoratului nostru public, că condiţiile de primire pentru anul viitor în şcoala şi internatul de fetiţe al Asociaţiunii se vor publicà mai târziu în ziaristica română, după cum va găsì cu cale, să le stabilească proprietarul şcoalei: On. Comitet al Asociaţiunii, în conformitate cu trebuinţele şi nevoile timpului de acum.

Cu acestea urez mult noroc şi hărnicie iubitelor noastre eleve, iar' Asociaţiunii noastre culturale continuà isbândă şi viitor strălucit!..»

Iar' delegatul Comitetului central, d-l *N. Ivan*, a răspuns următoarele:

«Onorat şi Distins Public! Iubite Eleve!

Suntem datori înainte de toate cu mulţumità cătră Cel atotputernic, pentrucà ne-a stat în ajutor, să putem terminà cu bine şi cu pace acest an şcolar. Asemenea mă simţesc plăcut îndemnat, să aduc mulţumita mea onoratului corp didactic, pentru străduinţele puse întru luminarea şi deşteptarea odraslelor neamului nostru, date în îngrijirea sa.

Revenind la conţinutul vorbirei dlui director, prin care a semnalat deschiderea anului şcolar viitor, în condiţii, care vor fi publicate, sunt dator să fac din acest prilej o constatare dureroasă.

Şcoala noastră luptă cu mari greutăţi materiale de câţiva ani încoace. Este cunoscut onoratului public, că şcoala noastră, ca aşezământ de cultură şi lumină naţională, a făcut neamului nostru preţioase servicii. La progresul făcut în cel din urmă pătrar de veac şcoala «Asociaţiunii» şi-a luat partea sa, şi nu este centru mai de seamă, ba nu este colţ în ţara noastră, unde fostele eleve ale acestei şcoale să nu fi răspândit raze de cultură, de lumină şi dragoste de neam. Şi cu toate acestea remâne neexplicabil faptul, că şcoala aceasta nu este sprijinită în de ajuns, o lăsăm în vegetare şi o lăsăm chiar şi aceia, cari au fost foarte aproape de ea, cari se arătau însufleţiţi de ea şi cari voiau, să fie consideraţi de cei mai mari protectori în virtutea poziţiei, ce au ocupat în raport cu «Asociaţiunea» şi cu şcoala. La deschiderea testamentelor mecenaţilor noştri nu am dat de nici o dispoziţie în favorul acestei şcoale.

Convingerea mea este deci, că publicul cel mare, bărbaţi cu dare de mână, nu cunosc greutăţile dela aceasta şcoală, nu ştiu, că ea n'a avut şi nu are nici acum vre-un fond, care să-i asigure şi să-i garanteze existenţa.

S'a mai adăugat şi faptul, că femeile române, care la înfiinţarea şcoalei i-au dat cel mai puternic sprijin, în timpul din urmă, prin decentralizarea mijloacelor şi forţelor, făcând întreprinderi şi experimentări costisitoare, care au dat greş, au lipsit şcoala de valorosul lor sprijin.

Dacă poporul nostru a putut, în timp de nici o jumătate de an, să contribue pentru cele două orfelinate cu aproape un milion, ar fi o greşală neiertată, să nu facem apel la acelaş public, ca să-i cerem o nouă jertfă naţională pentru şcoala «Asociaţiunii». Şcoala aceasta este şcoala unui neam întreg; interese locale mărunte, veleităţi de ordin inferior, nu e permis să ne determine, când avem să salvăm o instituţie culturală, naţională. Deci neamul întreg trebue pus la contribuţie.

Incercările modeste de a creà un fond al şcoalei de cătră câteva foste eleve, nu au dat rezultate, pentrucă acţiunea nu s'a făcut cu destulă publicitate şi n'a fost considerată ca efluxul unei necesităţi inexorabile, ci ca o întreprindere particulară.

Nu mă îndoesc, că se vor găsi inimi înţelegătoare, cărora descoperindu-li-se, acum, în ceasul al 11-lea, o rană, să vie în ajutor cu alifia vindecătoare şi să deie suc nou de vieaţă pe sama unei instituţii culturale, de care nu ne putem lipsi. Mai ales, că pentru «Asociaţiune» şcoala aceasta de elită dela început a fost un titlu de mândrie şi trebue să fie şi de aici încolo.

Iar voi, iubitelor eleve, mai ales acelea, care ieşiţi din această şcoală pentru totdeauna, duceţi în inima voastră dragostea pentru acest aşezământ, perfecţionaţi cunoştinţele câştigate aici, fiţi sârguincioase, modeste, cruţătoare şi cinstite, ca fiecare din voi să devie o podoabă a neamului nostru şi o fiică aleasă a bisericii sale, şi atunci Dumnezeu va revărsà cu îmbelşugare darul său asupra voastră în toată vieaţa».

*

Burse: Din fundaţiunea I. Petran s'a votat o bursă de 300 cor. lui Victor German, stud. în medicină an. III. la universitatea din Cluj, şi alta tot de 300 cor. lui George Sglimbea, stud. în medicină an. al II. tot la universitatea din Cluj. Din fundaţiunea Radu M. Râureanu, s'a dat o bursă de 80 cor. lui Traian Ferghete, elev în cl. I comercială de stat în Cluj.

*

Biblioteca Asociaţiunii s'a sporit în lunile Ianuarie — 30 Iunie a. c. cu următoarele donaţiuni mai mari:

1. Ministeriul reg. ung. de agricultură: 60 broşuri de conţinut economic şi revista «Kisérletügyi Közlemények».

2. Societatea etnografică maghiară: 5 volume de conţinut etnografic.

3. Ministeriul reg. ung. de culte: 83 volume de conţinut şcolar şi bisericesc, revistele «Néptanitok lapja» şi «Hivatalos Közlöny».

4. Inspectoratul suprem al muzeelor şi bibliotecilor: 3 volume de conţinut bibl. şi muzeal.

5. Ministeriul reg. ung. de interne: 55 volume din «Országos törvénytár» şi foaia «Belügyi Közlöny».

6. Arhiva statului: 6 volume de conţinut divers.

7. Ministeriul reg. ung. de justiţie: 87 volume de conţinut juridic, şi foile «Igazságügyi közlöny» şi «Igazságügyi javaslatok tára».

Câte 1—3 volume de conţinut divers au dăruit dnii: Iuliu Gagyi de Etéd, Ioan Pamfilie, Schmidt Tibolt dr., Iosif Huszka, Direcţiunea «Muzeului naţional maghiar».

La colecţia bibliotecii s'au adăugat şi cărţile primite la redacţia revistei «Transilvania», anunţate în alt loc al revistei, colecţiile revistelor şi ziarelor noastre din anul trecut şi alţi ani, ce s'au putut completà.

Biblioteca a fost cercetată de 560 de inşi, cari au consultat, parte în

BCU Cluj / Central University Library Cluj

sala de lectură, parte prin împrumutare acasă, 860 opere în 1060 de volume. Intre cetitori sunt şi străini.

*

Muzeul Asociaţiunii. Colecţia obiectelor s'a înmulţit în lunile 1 Ianuarie — 30 Iunie 1916 cu următoarele donaţii şi cumpărări:

1. *Secţia etnografică. Donaţii*: 17 cămeşi femeieşti, 33 ştergare de culme, 1 cămaşă bărbătească, 1 pieptar (1720), 4 învălitori de cap, 1 păreche călţuni, 7 ştergare, 6 merindeţe, 6 feţe de perină resp. căpătâie, 3 batiste ţesute, 2 brâne, 2 ciapse, 1 traistă, 2 acoperitoare de masă, 10 crătinţe resp. şurţe, 1 covor de pat, 4 păpuşi, 4 modele de broderii, 7 modele ţesături de lână, 33 modele ţesătură de bumbac (ştergare), 29 cartoane cu broderii originale, albumul original al Reuniunii române de agricultură din com. Sibiiu, 1 păreche zimţi, 1 furcă de tors, toate donate de «Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiiu». — 4 fotografii cu porturi, dela dl Şerban Şerbau din Voila, 2 fotografii cu porturi, dela dl I. Tyuhan din Bobota, 4 fotografii cu vederi dela inst. de credit «Armonia» din Cincul mare, 1 cămaşă femeiască dela dşoara Valeria Greavu din Sibiiu. *Cumpărări:* 6 linguri, 2 furculiţe, 1 furcă de tors, 2 ştergare de culme, 1 ţinător de oglindă.

2. *Secţia artelor frumoase. Donaţii*: 3 picturi în oleu, 4 aquarele, 16 desemne în creion, dela dl I. Chidu, pictor în Sibiiu; 3 picturi în oleu şi 1 desemn în creion, dela dl N. Baciu.

3. *Galeria de portrete. Donaţii:* Tabloul lui E. Gozsdu, dela adm. fundaţiunii; tabloul I. cav. de Puşcariu, dela dl Dr. Il. Puşcariu din Sibiiu; tablourile: S. Balint, Iosif Hodoş şi alte 32 fotografii, dela dl Enea Hodoş din Sibiiu; tabloul baron Urs de Margina, dela Consist. gr.-cat. din Blaj; fotografiile fundatorilor Ioan şi Ecat. Russu, dela dl Dr. I. Papp din Brad; tabloul Dr. At. Marienescu, dela dna văd. Marienescu din Sibiiu; tabloul Ioan Al. Lăpădatu, dela dl Ioan I. Lăpădatu din Sibiiu; 3 fotografii dela dna văd. Em. Dr. Raţiu. — *Cumpărare*: tabloul fundatoarei Sidonia Munteanu.

4. *Secţia bisericească. Donaţii:* 2 potire de metal, 3 cruci, 7 icoane, dela Reuniunea română de agricultură din com. Sibiiu; 1 iconiţă, dela dl Iancu Candrea din Sibiiu; 4 icoane, dela dl Ion Pamfilie din Sibiiu. — *Cumpărare*: 1 cădelniţă vechiă.

5. *Secţia monetară şi mineralogică. Donaţii*: 16 monete dela dl Partenie Matei din Coronca, 8 monete dela dl Enea Hodoş din Sibiiu, 7 monete dela dl I. Beu din Apold, 3 monete dela dna văd. Maria Popa din Sălişte, 2 monete dela dl Grigore Bozacu din Velcher. Câte 1 monetă dela dnii: N. Togan, G. Nagy, I. Nicoară şi S. Cioran din Sibiiu; câte o medalie dela dna Catinca Bârseanu şi I. Marcu din Sibiiu; câte 2 bancnote dela dl L. Budowski din Sibiiu şi dl Nicolae Motora din Sângeorgiul de Mureş. — *Cumpărate*: 2 monete romane.

6. *Secţia industriei artistice*: *Donaţii:* 9 ulcioare, o ploscă, 4 farfurii şi 6 obiecte diferite, dela Reuniunea română de agricultură din com. Sibiiu; 3 farfurii dela doamna Maria Dr. Krausz, soţie de maior din Sibiiu; 3 tave şi o garnitură de fumat dela dl Ciril Morariu din Sâniosif; 1 ţinător de praf de puşcă, dela dl Iancu Candrea din Sibiiu. — *Cumpărate*: 16 obiecte diferite.

7. *Secţia de antichităţi*: *Donaţii*: 1 lance şi un pistol, dela Reuniunea română de agricultură din com. Sibiiu; 1 steag dela comuna Tohanul vechiu; 2 vârfuri de lance dela dl Grigorie Bozacu din Velcher; 3 dălţi de peatră dela dl Oprea Popa din Cinade; 1 fibulă romană dela dl Enea Hodoş

BCU Cluj / Central University Library Cluj

din Sibiiu; 3 obiecte diferite dela dl Iancu Candrea din Sibiiu.

In total s'a sporit Muzeul cu 357 obiecte dăruite şi 31 cumpărate.

Spesele împreunate cu susţinerea Muzeului se acoper din dotaţia bugetară a Asociaţiunii de 2,500 cor. Au întrat însă şi *donaţii:* dela inst. de cred. «Albina» Sibiiu 1000 cor., «Doina», Câmpeni 100, Cassa de păstrare, Săliişte 50. Arieşana, Turda 50 cor. Zlăgneana, Zlatna 50. Agricola, Hunedoara 50. Viitorul, Ocna 30. Noiana, Noulromân 20. Cordiana, Fofeldea 10 cor. Strugurul, Pian 10. Dela particulari, şi anume: dl Aurel Pop (în amintirea tatălui d-sale Dr. I. Pop, medic în Sibiiu) 50, Ex. S. Alexandru Lupu, general, Viena 20; dl A. Suciu, Teschen 10·10; dl V. Mureşan, Jibău 10, şi dl Simion Popelia, Rodna 10. Ca răscumpărare a felicitărilor de anul nou au întrat 229·60 cor. Specificarea se publică în altă parte a revistei.

Cheltuieli mai mari a avut Muzeul de cor. 1760 cu procurarea a 2 dulapuri pentru mineralogie, 1 pentru monetărie, din lemn de stejar cu sticlă 7 mm. grosime; de cor. 350 cu incadrarea a 40 tablouri şi fotografii, de cor. 100 cu procurarea revistei Numiszmatikai Közlöny, anul I—XIV., şi alte spese mai mici pentru prepararea şi conservarea obiectelor. Numărul vizitatorilor Muzeului a fost de 918, dintre cari $^{3}/_{4}$ străini.

•

Arhiva Asociaţiunii. S'a sporit în lunile 1 Ianuarie — 1 Iulie cu următoarele donaţii: 27 acte referitoare la anii 1848—1849 dela dl Rubin Patiţia din Alba-Iulia; Singhelie, dela dl Vas. Cetăţian din Subcetate şi 22 scrisori referitoare la moartea lui G. Bariţiu, dela Iancu Candrea din Sibiiu. Arhiva a fost consultată de 45 inşi, cari au studiat 83 acte.

•

Depozitul de cărţi al Asociaţiunii. Din depozitul de cărţi s'au distribuit în lunile 1 Ianuarie — 30 Iunie, pe lângă cele 22,491 broşuri soldaţilor, despre cari se vorbeşte în notiţă separată, încă alte 1018 broşuri şi cărţi la câteva Bibl. poporale şi la institutele culturale, cu cari avem legături de schimb.

•

Cassa Asociaţiunii. Venitele bugetare ale Asociaţiunii se încassează normal. Unii titli bugetari sufer ceva scădere, ca d. e. interesele de efecte şi depozite, în urma reducerii dividendelor şi etaloanelor la unele din institutele de credit, asemenea şi venitele fondurilor şi fundaţiunilor. Taxele de membri ordinari se încassează, în urma împrejurărilor, încetinel. Sume mai mari am primit dela desp. Huiedin, Oradea-mare şi Sibiiu. Membru fundator nou s'a înscris: dl I. Corbu din Bistriţa; pe vieaţă: P. Dancăş, Budapesta; At. Bologa, Sebeşel; «Viitorul», inst. de cred. Ocna-Sibiiului. Mai mulţi cu 40 de membri fundatori şi pe vieaţă, înscrişi mai demult, şi-au achitat restanţele resp. rata restantă. S'a primit suma de 2000 cor. dela răp. Ana Filip născ. Ţepeş din Abrud, ca membră fundatoare a Muzeului. Dl Gheorge Pop de Băseşti a dăruit suma de 300 cor. spre a fi distribuită între învăţăceii dela meserii. La fund. A. Iancu s'au încassat 600 cor., preţul unei moşii vândute.

Cheltuielile s'au redus şi se reduc la strictul necesar: au trebuit acoperite însă cheltuielile reparării ferestrelor dela realităţile Asociaţiunii stricate de grindină, cu aproape 2000 cor. — La împrumuturile de războiu Asociaţiunea a mai participat cu suma de 19,000 c.

•

Cărţi distribuite gratuit soldaţilor răniţi şi bolnavi. Trimiterea de cărţi pe seama ostaşilor cari se luptă pentru ţară, s'a continuat şi se continuă

BCU Cluj / Central University Library Cluj

şi în prezent. S'au trimis pe seama *răniţilor şi bolnavilor din diferitele spitale* şi anume: 1. Viena 1502 broşuri; 2. Innsbruck 23; 3. Sibiiu 1772; 4. Budapesta 9048, dintre cari 8330 prin mijlocirea oficiului de ajutorare al armatei al Ministeriului reg. ung. de honvezi; 5. Beszterczebánya 52; 6. Steiermarck 264; 7. Szanok 60; 8. Csákvár 60; 9. Făgăraş 500; 10. Deva 372; 11. Brünn 442; 12. Debreţin 126; 13. Praga 732; 14. Pettau 90; 15. Mediaş 84; 16. Lugoj 404; 17. Caransebeş 84; 18. Sighişoara 84; 19. Cluj 84; 20. Timişoara 84; 21. Arad 84; 22. Orăştie 84; 23. Mureş-Oşorheiu 84; 24. Bistriţa 84; 25. Oradea-mare 84; 26. Gmunden 84; 27. Pardubitz 84; 28. Alba-Iulia 84; 29. Cilli 252; 30. Teschen 84; 31. Mährischweiskirchen 84; 32. Leitmeritz 84; 33. Ráczkeve 8; 34. Bozen 342; 35. Temesujfalu 90; 36. Kaposvár 22; 37. Sternthal bei Pettau 108; 38. Szakolcza 108; 39. Zagreb 108; 40. Trient 162. Soldaţilor de pe frânturi li s'au trimis 4500 broşuri, dintre cari 4200 prin mijlocirea «Oficiului de apărare al armatei, al Ministeriului reg. ung. de honvezi». In total: 22,491 broşuri, în valoare de cor. 6447·30, plus spesele postale.

*

Răscumpărări de felicitări. Următorii domni au binevoit a-şi răscumpără felicitările de Anul-nou 1916 în favorul Muzeului Asociaţiunii: Dr. Ilarion Puşcariu, arhimandrit şi vicar, Dr. Vasile Bologa, director (şi ziua onomastică), Ştefan Moga, Dr. I. Preda, Sibiiu, Iosif Popescu (Reghin), Dr. Valer Ghibu (Mureş-Oşorheiu) şi Gh. Popp de Băseşti, câte 10 cor. Paul Muntean, colonel în retragere, Dr. Traian Petraşcu, medic, Dr. Lucian Borcia, advocat, Dr. Ioan Fruma, advocat, Dr. Octavian Russu, advocat, şi Dr. D. Pap (Huiedin) câte 6 cor. Veturia Triteanu, soţie de asesor consistorial, 5 cor. G. Precup, Blaj, N. Togan, Dr. I. Beu (Sibiiu), Ilie Câmpean (Gurghiu), Florian Cocian (Dobjon), câte 5 cor. G. Boieriu (Viştea) 5·60. Dr. Pompiliu Gherman, medic, Dr. Eugen Piso, advocat, Ioan Banciu, cassier, Romul Furdui (Câmpeni) şi Laur. Vodă (Ormeniş) câte 4 cor. Elena Borcia, profesoară, Eugenia Tordăşian, profesoară, Silvia Togan, profesoară, Ioan Mânzat, măcelar, Ioan Mihălţan, general în retragere, Sofia Ittu, soţie de silvicultor, Dr. Iosif Fărcaş, medic, Dr. Ioan Lupu, medic, Dr. Ioan Stroia, protopresbiter, Iosif Sebastian, maior în retragere, Alexandru Breban, jude, Ioan Henteş, asesor orfanal, Dr. Octavian Costea, secretar consistorial, Romul Perian, funcţionar consistorial, Marcu Jantea, catihet, Nicolae Ivan, asesor consistorial, Demetriu Câmpean, arhivar cons., Pantaleon Lucuţa, căpitan în retragere, Iosif Lissai, director de bancă, Ioan Vătăşan, funcţ. de bancă, Constantin Popp, funcţionar de bancă, Sofron Roşca, funcţionar de bancă, Petru Simtion, funcţionar de bancă, Aleman Licoi, proprietar, Romul Simu, arhivar şi secr. supl., Nicolae Iosif, inv. pens., Dr. Silviu Dragomir, toţi din Sibiiu. — Dem. Mandeal (Porumbac), D. Lupan (Braşov), Petru Stoica, Ant. Balea, Ioan Gaşpăr, P. Negru din Petrovaselo, câte 2 cor. *Total cor. 229·60. Cassa Asociaţiunii.*

■

BIBLIOGRAFIE.

Teodor V. Păcăţian: *Cartea de aur sau luptele politice naţionale ale Românilor de sub coroana ungară.* Volumul VIII, Sibiiu, tiparul tipografiei arhidiecezane, 1915 (Preţul 12 cor.). — Cu volumul acesta de 861 pagini, care tractează epoca dintre anii 1896—1910, cuprinzând, în legătură cu evenimentele mai însemnate politice, vorbirile deputaţilor români rostite în Dieta ţării şi ale Arhiereilor noştri rostite în Casa magnaţilor, — se în-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cheie lucrarea de 16 ani a d-lui T. V. Păcăţian, menită a arătà, pe temeiul actelor şi a altor isvoare autentice, frământările de peste un veac ale Românilor de sub Coroana S-tului Stefan de a-şi asigurà existenţa naţională şi o desvoltare mai liberă în cadrele statului ungar. Lucrarea aceasta, pe care P. S. Sa, Episcopul Dr. Miron E. Cristea o numeşte cu drept cuvânt: «*muncă stăruitoare de albină harnică*» şi din care primele două părţi au avut cinstea a fi premiate de Academia Română, va puteà servì pentru generaţiile ce se ridică acum, ca o oglindă a trecutului şi ca isvor de îmbărbătare pentru viitor. — Felicităm din inimă pe autor, că a avut răbdarea şi puterea de a-şi duce lucrarea până la sfârşit, iar' opul întreg îl recomandăm cu căldură tuturor acelora, cari se interesează de soartea neamului, din care facem parte.

*

Dr. Ioan Lupaş: *Contribuţiuni la istoria Românilor ardeleni, 1780—1792*, cu 84 acte şi documente inedite, culese din arhivele din Viena, Budapesta, Sibiiu şi Braşov. Extras din Analele Academiei Române, Bucureşti, 1915. (Preţul 2 lei). — In această lucrare istoricul nostru vorbeşte despre petiţia Românilor ardeleni, cunoscută sub numele «Supplex libellus Valahorum», înaintată Domnitorului de Episcopii Gherasim Adamovici şi Ioan Bob şi trimisă apoi spre examinare şi pertractare Dietei ardelene din a. 1791, precum şi despre paşii făcuţi la Viena de cei doi Arhierei pentru obţinerea drepturilor politice pe seama poporului românesc din Ardeal şi pentru recunoaşterea Bisericilor româneşti ca egal îndreptăţite cu celelalte confesiuni din patrie. Lucrarea aceasta, care lămureşte relaţiile din deceniile ultime ale veacului XVIII-lea, se termină cu constatarea: «Tendinţa spre solidaritate naţională, în felul cum s'a manifestat în acţiunea politică din 1790—1792, a micşorat puterea şi tirănia prejudiţiilor confesionale, cari sfăşiaseră timp îndelungat românimea ardeleană în două tabere, adeseori foarte rău învrăjbite, şi a făcut cu putinţă înregimentarea tuturora, fără deosebire de confesiune şi de clasă socială, sub steagul de luptă pentru drepturi naţionale-politice».

*

Alexandru Leca Morariu: *Dela noi*, — poveşti bucovinene, cu desemnuri de Gottlieb Schmid. (Suceava, 1915; tipogr. Societăţii «Şcoala română», preţul 1 cor). — Acest volumaş de 100 pag. cuprinde poveştile: Impăratul alb şi împăratul roşu; Fata cea înţeleaptă; Cel mai mic, cel mai voinic; Noi trei, pentr'un caş, aşa ni se cade; Cleşte ţine-l, ciocan dă-i! — D-l Al. Leca Morariu este un minunat povestitor. Pare-că ar fi moştenit darul nemuritorului Ioan Creangă de a şti redà graiul neaoş al poporului nostru din Moldova, cu expunerile şi expresiunile sale plastice, cu observările sale glumeţe şi cu tonul plin de o înţeleaptă naivitate, care-l face aşà de atrăgător. Cine va deschide volumaşul «Dela noi» şi va cetì douătrei pagini, nu-l va închide de bună seamă, până nu va ajunge la fila din urmă. Il recomandăm, deci, cu toată căldura, mai cu seamă că se vinde în scopul înfiinţării unui muzeu «Ciprian Porumbescu».

*

Revista „Pagini literare". Din 1 Martie a. c. încoace apare în Arad, sub îngrijirea unui comitet şi având de redactor pe d-l profesor şi director *Victor Stanciu*, cunoscut prin excelentele sale lucrări de ştiinţă popularizată, *revista ilustrată* «*Pagini literare*». Noua revistă a grupat în juruf său pe cei mai de seamă scriitori dela noi din gennraţia mai tânără:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

d-nii I. Agârbiceanu, Al. Ciura, A. Cotruş, Dr. N. Drăganu, Ovidiu Hulea, Dr. I. Lupaş, Dr. I. Mateiu, Gavril Todica şi alţii, şi prin cuprinsul său îngrijit, prin materialul său interesant şi prin ilustraţiunile sale bine alese, face o bună impresie şi se poate numărà încă de acum între publicaţiile noastre periodice cele mai reuşite. In cei 10 numeri de până acum noua revistă a publicat novele şi schiţe, versuri, articoli literari şi istorici, articoli de ştiinţă popularizată, de pedagogie şi filosofie, de artă pură şi aplicată, notiţe filosofice etc., având ca rubrici permanente: Cronica literară, cronica culturală, cronica şcolară, istorie, ştiinţă popularizată şi cronică astronomică. Ea poartă şi un timbru de actualitate, aducând schiţe, notiţe şi ilustraţiuni din războiul actual şi ţinând pe cetitori în curent cu întâmpiările mai însemnate sociale şi literare ale timpului, mai cu seamă din societatea noastră românească. Intre ilustraţiuni se remarcă cu deosebire schiţele şi decoraţiunile tânărului Al. S. Iorga, care este totodată un scriitor destul de bun în domeniul artelor frumoase şi al etnografiei. Noua revistă ilustrată ese de doná ori pe lună şi abonamentul ei costă pe an 20 cor., iar' pentru România şi străinătate 24 cor. — Dorim din inimă «Paginilor literare» vieaţă îndelungată, iar redactorului şi colaboratorilor lor perseveranţă pe calea apucată.

*

„Biblioteca Semănătorul“. Tot în Arad, în editura tipografiei şi librăriei diecezane, a început a eşi o bibliotecă de popularizare, numită «Biblioteca Semănătorul». Cum se anunţă, până acum au apărut din această bibliotecă 9 volumaşe: 1. Fraţii, povestiri din războiu de Al. Ciura; 2. Cuib de rândunică, de Victor Stanciu; 3. Din vieaţa preoţească, de I. Agârbiceanu; 4. Din trecutul ziaristicei româneşti, de Dr. I. Lupaş; 5. Şcoală şi educaţie, de Dr. I. Mateiu; 6. La chestinnea industriei noastre, de Al. S. Iorga; 7. Insemnări pe răboj, de I. Clopoţel; 8. Pitelea Gâscariu, de Ion Barac; 9. Blăstăm de mamă, de Mihail Gaşpar. — Preţul unui număr este 40 bani; al unui număr duplu (9 şi 10) 80 bani. — Noi nu cunoaştem, decât *un* număr: «*Cuib de rândunică*», de *V. Stanciu* (Mai multe schiţe din istoria naturală, scrise în chipul cel mai atrăgător); dar numele celor mai mulţi din colaboratorii nouei biblioteci chezăşuesc în de ajuns şi calitatea celorlalte volumaşe. Salutăm, prin urmare, şi apariţia acestei nouă biblioteci de popularizare. *A. B.*

*

Cărţi primite la Redacţie: M. A. Ferenţiu: *Gramatica maghiară şi carte de cetire pentru şcoalele civile de fete* (clasa a III-a). Sibiiu 1912, form. 8°, pag. 184, preţul 2 cor.

***: *Magyar Tud. Akadémia almanachja 1915-re.* Budapest 1915, form. 8°, pag. 299, preţul 1 cor.

***: *Comerţul exterior al României şi mişcarea porturilor în 1912.* Bucureşti 1915, form. 4°, pag. 666, preţul 10 cor.

Dr. Andreas Veress: *Acta et epistolae relationum Transilvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia.* Budapest 1915, form. 8°, pag. 344, preţul 10 cor.

Dr. Elie Dăianu: *Niculae Vlad,* (cuvântarea rostită la înmormântarea lui). Cluj 1915, form. 16°, pagini 16, preţul 20 fil.

Iuliu Birou: *Dragoste încununată.* Ticvaniul mare 1914, form. 16, pag. 22, preţul 20 fil.

Ilie Marin: *Grigoraş păsărarul.* Braşov 1915, form. 8°, pag. 39, preţul 30 fileri.

***: *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó.* Braşov 1915, form. 8°, pag. 772, preţul 10 cor.

***: *Şematism pe anul 1913.* Gherla 1914, form. 8°, pag. 347, preţul 4 cor.

Teodor Păcăţian: *Cartea de aur, vol. VIII.* Sibiiu 1915, form. 8°, pag. 864, preţul 12 cor.

Dr. V. Bojor, Aron Papiu şi Ştef. Roşian: *Tipic bisericesc.* Blaj 1914, form. 8°, pag. 325, preţul 4 cor.

Ştefan Tisza: *Discursuri 1893—1913.* Budapesta 1914, form. 8°, pag 133.

A. Sălăgian născ. Butean, Dr. V. Bologa şi Dr. E. Precup: *Carte de cetire, manual de învăţământ pentru clasa I şi II. dela şcoalele civile de fete şi gimnazii etc.* Sibiiu 1914, form. 8°, pag. 400, preţul 3 cor.

Vasile Popoviciu: *Monografia comunei Pătaş.* Caransebeş 1914, form. 8°, pag. 101.

***: *Verhandlungsprotokole der Generalversammlung der sächsischen Universität und der sächsischen Siebenrichter in der Zeit vom 10 bis 18 December 1914.* Sibiiu 1915, format 8°, pag. 150.

***: «*Concordia*» *Kalender für 1915.* Wien 1914, form. 8°, pag. 432, preţul 1 cor.

***: *Protocolul sinodului ordinar al arhidiecezei gr.-orientale române din Transilvania ţinut în anul 1915.* Sibiiu 1915, pag. 136, form. 8°, preţul 1 cor.

Alexandru Ciura: *Colonelul Anchidim Şioldea 1858—1915.* Cuvânt funebru, rostit în biserica catedrală din Blaj la 23 Iunie 1915. Blaj 1915, form. 8°, pag. 13.

Dr. Ioan Bălan: *Limba cărţilor bisericeşti.* (Studiu istoric şi liturgic). Blaj 1914, form. 8°, pag. 277, preţul 3 coroane.

Dr. Dimitrie Cioloca: *Cântece din răsboiu.* Caransebeş 1915, form. 16°, partea I. pag. 96, preţul 40 fil., partea II. pag. 96, preţul 44 fil.

Dr. Petru Barbu: *Carte de rugăciuni şi cântări bisericeşti.* Caransebeş 1916, form 16, pag. 152.

Dr. Eusebiu Roşca: *Anuarul institutului pedagogic-teologic al arhidiecezei ortodoxe române transilvane* pe anul şcolar 1915/16. Sibiiu 1916, form. 8°, pag. 142.

Ioan Gheţie: *Raportul al LIII-lea despre gimnaziul superior fundaţ. din Năsăud* pentru anul şcolar 1915/16. Bistriţa 1916, form. 8°, pag. 93+64.

***: *Şematismul veneratului cler al arhidiecezei mitropolitane gr.-cat. române de Alba-Iulia şi Făgăraş* pe anul 1911. Blaj 1911, form. 8°, p. 326.

Vasile Ştefănică: *Anuarul gimnaziului superior gr.-cat. şi al şcolii poporale elementare gr.-cat. din Beiuş* pe anul şcolar 1915/1916. Gherla 1916, form. 8°, pag. 209.

Roman R. Ciorogariu: *Anuarul institutului pedagogic-teologic ortodox român din Arad* pe an. şcol. 1915/1916. Arad 1916, form. 8°, pag. 66.

Dr. Traian Suciu: *Cum se poartă răsboiul de azi?* Sibiiu 1916, form. 8°, pag. 45.

Dr. Vasile Bologa: *Anuarul şcoalei civile de fete cu internat şi drept de publicitate a «Asociaţiunii pentru lit. română şi cultura poporului român»* pe anul şcolar 1915/16. Sibiiu 1916, form. 8°, pag. 24.

■

Către cetitori. — *N-rul de faţă, încheiat înainte de 15 August v., în urma întâmplărilor din săptămânile din urmă nu s'a putut scoate de sub tipar şi nu s'a putut expedà până acum. Cerem scuze onor. noştri cetitori pentru această întârziere involuntară.*

Red.

Tiparul tipografiei arhidiecezane.